

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1177**

5 69 ΠΔΒ
Τεττανη (Π. Ν.)

Π. Ν. ΤΣΙΚΚΙΝΗ & Ι. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
Διδασκάλων Ἀστικῆς Σχολῆς Λευκωσίας.

5 69 ΠΔΒ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ'. ΚΑΙ Δ'. ΤΑΞΙΝ

ΤΩΝ ΤΕ ΜΟΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΕΝ ΚΥΠΡΩ, ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΣΥΝΘΙΔΑ ΤΟΙΣ ΙΣΧΥΟΥΣΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΣΙ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ

Κ. Γ. ΡΩΣΣΟΣ

94

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ

1905

Π. Ν. ΤΣΙΚΚΙΝΗ & Ι. Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
Διδασκάλων Ἀστικῆς Σχολῆς Λευκωσίας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ'. ΚΑΙ Δ'. ΤΑΞΕΙΝ

ΤΩΝ ΤΕ ΜΟΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΕΝ ΚΥΠΡΩ, ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΣΥΝΘΙΣΑ ΤΟΙΣ ΙΣΧΥΟΥΣΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΣΙ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ

Κ. Γ. ΡΩΣΣΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ
ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ

1905

002
ΕΛΣ
ΕΤΣΑ
1177

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦλάχιστον τοῦ
ἐνὸς τῶν συγγραφέων καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου θεω-
ρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐν τῷ προλόγῳ ἡμῶν ὀφείλομεν πρὸ παντὸς νὰ δώμεν τοῖς φίλοις συναδέλφοις διασαφήσεις τινὰς περὶ τοῦ βιβλίου τοῦδε. Γνωστὸν τυγχάνει ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων, ὅτι μαθήματά τινα τῆς Ἱστορίας τοῦ Μέσου τμήματος διδάσκονται καὶ ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ, ἐπίσης δὲ μαθήματά τινα διδασκόμενα ἐν τῷ διδιδασκάλῳ σχολεῖῳ δὲν διδάσκονται ἐν τῷ μονοδιδασκάλῳ καὶ τὰνάπαλιν· πρὸς δὲ μαθήματά τινα τοῦ Μέσου τμήματος τοῦ διδιδασκάλου σχολείου διδάσκονται ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ τμήματι τοῦ μονοδιδασκάλου. Ἡμεῖς κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ βιβλίου ἀναγκαῖον ἐθεωρήσαμεν νὰ διαιρέσωμεν αὐτὸ εἰς δύο τεύχη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τεύχει περιελάβομεν τὴν Ἱστορίαν τοῦ Μέσου τμήματος ἀμφοτέρων τῶν σχολείων, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὴν τοῦ Ἀνωτάτου μαθήματά τινα ὅμως περιλαμβανόμενα ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει περιελήφθησαν, δι' οὓς ἐξέθεμεν λόγους, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ ὅσα μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰ διδιδασκαλα ἀνεπτύξαμεν πλατύτερον, ὅσα δὲ εἰς τὰ μονοδιδασκαλα κατεχωρίσαμεν σχεδὸν τὰ αὐτά· ἐν παραρτήματι δὲ προσέθεμεν ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς ὡς καὶ τινὰς τῶν ἐφευρέσεων, μαθήματα μὴ περιλαμβανόμενα ἐν τῇ ὕλῃ τῶν μονοδιδασκάλων.

Ἐν ἑκατέρῳ τεύχει προτάξαμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν μυθιστορικῶν χρόνων τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ὡς καὶ τινὰ περὶ τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, τῶν ἀμφικτιονιῶν καὶ ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων, ἀναγκαιότατα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἅτε προλειαινόντα τὴν ὁδὸν διὰ τῆς μεταδόσεως προσλαμβανουσῶν παραστάσεων καὶ παρασκευάζοντα τὸν μαθητὴν πρὸς εὐχερῆ κατανόησιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων· ἵνα δὲ τηρήσωμεν ἐνότητα καὶ μὴ ἀφῶμεν ἐπαισιητὰ κενά, ἐποιησάμεθα προσθήκας τινὰς, ὅπου ἦν δυνατόν, καὶ κατετάξαμεν τὰ γεγονότα κατὰ χρονολογικὴν σειράν, συντεμόντες ἢ ἀναπτύξαντες καὶ τινὰς τῶν τίτλων τῶν μαθημάτων. Ὅπως δὲ μὴ συγχέωνται οἱ διδασκαλοὶ ἑκατέρου σχολείου περὶ τὴν εὔρεσιν τῶν μαθημάτων, ἐσημίναμεν δι' ἀστερίσκου τὰ μαθήματα, ἅτινα διδάσκονται μόνον ἐν τῷ διδιδασκάλῳ, καὶ διὰ δύο ἀστερίσκων τὰ μαθήματα, ἅτινα διδάσκονται μόνον ἐν τῷ μονοδιδασκάλῳ, τὰ δὲ κοινὰ κατελίπομεν μὴ σεσημασμένα.

Τὴν πρὸς σύνθεσιν ὕλην περισυνελέξαμεν ἐκ παντοίων ἐν Ἑλλάδι ἐγκριμένων Ἑλληνικῶν Ἱστοριῶν τῶν τε δημοτικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων ὡς καὶ ἐκ τινῶν ἐπιστημονικῶν, οἶον τοῦ Παπαρηγοπούλου, τοῦ Μενδελσῶνος καὶ τοῦ Jaeger, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἑγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ. Ἐννοπεύον ὁμῶς, ὅτι τὴν ὕλην ταύτην δὲν παρελάβομεν τὴν αὐτὴν ἀλλὰ μεταβάλομεν ἐν τοῖς πλείστοις καὶ διεμορφώσαμεν, καθ' ὅσον ἐκ τῆς πείρας ἐδιδάχθημεν, μὴ ἀλλοιοῦντες τὸ νόημα. Γλώσση ἐχρησάμεθα ὡς οἶόν τε καθαρευούση καὶ συνεχεῖ, ἀποφεύγοντες τοὺς χυδαίσιμους, οὓς πᾶς διδάσκαλος ὀφείλει ν' ἀποβάλλῃ τοῦ σχολείου, μὴ φθάνων ὁμῶς μέχρι σχολαστικότητος, προξενῶν οὕτω τὸν γέλωτα καὶ καθιστάμενος ἀστεῖος.

Μετὰ πολλῶν κόπων καὶ μόχθων ἠδυνήθημεν, δαπανῶντες τὰς ὀλίγας πρὸς ἀνάπαισιν ἡμῶν ὥρας, νὰ φέρωμέν πως εἰς πέρας τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον (λέγομεν οὕτω, διότι, ἵνα τὸ βιβλίον καταρτισθῇ πλήρως, δεόν νὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Κύπρου, ἣν μέλλομεν προσεχῶς νὰ ἐκδώσωμεν) ἐλαυνόμενοι πρὸ πάντων ἐκ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι, «γινώριζοντες τοῖς παιδίοις τὰ ἔνδοξα τῶν προγόνων ἔργα, τὰ παθήματα τοῦ ἔθνους, τοὺς εὐγενεῖς τῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν χαρακτῆρας, τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ Γένους», θέλομεν ἐμπνεύσει τῇ μαθητιῶσῃ Κυπρία νεολαίᾳ τὸν εὐγενῆ ἔρωτα πρὸς κατόρθωσιν ἔργων μεγάλων καὶ ὑψηλῶν καὶ μίμῃσιν τῶν ἀρετῶν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων καὶ θέλομεν οὕτως ἐν μέρει καὶ ἡμεῖς συντελέσει εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ ἔθνικοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι φρονήματος. Πρὸς τὴν ἐπίρρωσιν δὲ ταύτην τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος δεόν ν' ἀποβλέπωσι πρὸ πάντων οἱ ἐν Κύπρῳ Ἕλληνες διδάσκαλοι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, δεικνύοντες οὕτως εἰς τοὺς ἔθνικοὺς ἡμῶν ἔχθρους, ὅτι πάντες οἱ ἐν Κύπρῳ, ἐκτὸς τῶν εὐαρίθμων ξένων στοιχείων, εἴμεθα γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὅτι τὰς φλέβας ἡμῶν πληροῖ τὸ αὐτὸ θερμουρογόν αἷμα, ὅπερ ἀνέδειξεν ἐκείνους μεγάλους καὶ κατέστησε τὸ ὄνομα αὐτῶν ἔνδοξον καὶ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ὁ μόνος πόθος, ὅστις κυριαρχεῖ τῶν ἡμετέρων καρδιῶν εἶναι ἡ ἔνωσις ἡμῶν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἐν Λευκωσίᾳ τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1903.

ΟΙ ΠΟΝΗΣΑΝΤΕΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἑλλάς. Ἡ μεγάλη πατρίς ἡμῶν Ἑλλάς εἶναι χώρα τῆς Εὐρώπης, εὐρισκομένη εἰς τὰ νοτιοανατολικά αὐτῆς. Ἑλλάς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐθεωρεῖτο ἡ χώρα, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἴονιου πελάγους· ἀλλὰ καὶ πᾶσα χώρα, κατοικουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων ὠνομάζετο Ἑλλάς. Οὐδεμία χώρα τῆς Εὐρώπης εἶναι τόσον ἔνδοξος ὅσον ἡ Ἑλλάς. Εἰς αὐτὴν ἐγεννήθησαν οἱ σοφώτατοι ἄνδρες τοῦ κόσμου, καὶ ἐξ αὐτῆς διεδόθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ὁ πολιτισμός. Τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος ἡμῶν Ἑλλάδος ὀφείλομεν μετὰ ζήλου νὰ μελετῶμεν, διότι ἐξ αὐτῆς θὰ μάθωμεν τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων μας καὶ τὰ ἔνδοξα καὶ θαυμάσια κατορθώματά των.

Πελασγοί. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ὠνομάζοντο Πελασγοί. Οὗτοι ἦλθον ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ κατέκησαν τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Βοιωτίαν τὴν Ἀττικὴν, τὴν Ἀργολίδα καὶ Ἀρκαδίαν· ἠσχολοῦντο δὲ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἔζων εἰς πόλεις καὶ πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν ἔκτιζον ἐπὶ ἀποκρήμνων βράχων ἐκ μεγάλων καὶ ἀπελεκητῶν λίθων, ἄνευ ἀσβέστου καὶ ἄμμου, πελώρια τείχη, τὰ ὁποῖα ὠνομάζονται Πελασγικά ἢ Κυκλώπια. Ἐκ τῶν Πελασγῶν δὲ τούτων καὶ ἡ Ἑλλάς ὠνομάζετο Πελασγία.

Ἕλληνες. Μετὰ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν Πελασγίαν οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τῆς αὐτῆς φυλῆς μὲ τούτους Πελασγούς, ἀλλὰ πολεμικῶς,

τεροι αὐτῶν ἠδυνήθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ καταβάλωσι τοὺς Πελασγοὺς καὶ γίνωσιν αὐτοὶ κύριοι τῆς χώρας. Οἱ Ἕλληνες ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Ἑλληνος υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, βασιλέως τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ ἄπασα ἡ χώρα, ἡ ὁποία πρότερον ὠνομάζετο Πελασγία, ὠνομάσθη Ἑλλάς. Διηροῦντο δὲ οἱ Ἕλληνες εἰς τέσσαρας φυλάς, εἰς τοὺς Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας καὶ Ἀχαιοὺς.

Γλῶσσα. Πάντες οἱ Ἕλληνες ὠμίλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς σήμερον λαλοῦμεν· τοὺς ἀνθρώπους δ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ὠμίλουν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὠνόμαζον μετὰ περιφρονήσεως βαρβάρους.

Θρησκεία. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον εἰς πολλοὺς θεοὺς, τῶν ὁποίων οἱ μέγιστοι καὶ ἀνώτατοι ἦσαν οἱ ἐξῆς δώδεκα : ὁ Ζεὺς, ὁ καὶ ἀνώτατος πάντων, ὁ Ποσειδῶν, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Ἥφαιστος, ὁ Ἄρης, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ Ἄρτεμις, ἡ Ἥρα, ἡ Δημήτηρ, καὶ ἡ Ἑστία.

Ἐπιστεῦετο δὲ, ὅτι οὗτοι κατέκουν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Ὀλύμπου καὶ διὰ τοῦτο καὶ Ὀλύμπιοι ἐλέγοντο. Τοὺς θεοὺς τούτους οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευον διὰ θυσιῶν βοῶν, προβάτων καὶ αἰγῶν, δι' ἀγαλμάτων καὶ διὰ προσευχῶν, καὶ ἀνήγειρον πρὸς τιμὴν αὐτῶν μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς. Τινὲς τῶν ναῶν τούτων ὠνομάζοντο καὶ Μαντεῖα, διότι ἐπιστεῦετο, ὅτι οἱ ἐν αὐταῖς λατρευόμενοι θεοὶ προέλεγον διὰ τῶν ἱερέων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν θέλησιν των· περιφημότερον δὲ πάντων τῶν μαντείων ἦτο τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

Ἥρωες. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι ἄνδρες τινές, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀνδρείας διέπραξαν μεγάλα κατορθώματα καὶ εὐηργέτησαν τὴν πατρίδα των. Οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ὠνομάζοντο Ἥρωες καὶ ἐθεωροῦντο ὡς τέκνα τῶν θεῶν, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν των ἐλατρεύοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἡμίθεοι. Τοιοῦτοι δὲ ἥρωες ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεὺς καὶ ἄλλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

1. Ἡρακλῆς.

Ὁ Ἡρακλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρίωνος, βασιλέως τῶν Θεβῶν, καὶ τῆς Ἀλκμήνης. Οἱ ἀνθρώποι ὅμως ἐπίστευον, ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Διός, διότι εἶχεν ὑπεράνθρωπον δύναμιν. Ἡ Ἥρα ἡ σύζυγος τοῦ Διὸς ἐμίσηε πολὺ τὸν Ἡρακλῆα καὶ ἐπεθύμει νὰ καταστρέψῃ αὐτόν· διὰ τοῦτο, ἐνῶ ἀκόμη ἦτο βρέφος ἐκτὼ μηνῶν, ἔστειλε δύο φοβεροὺς

ἔφεις εἰς τὴν κλίνην του διὰ νὰ καταφάγωσιν αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἡρακλῆς, συλλαβὼν τοὺς ἔφεις διὰ τῶν μικρῶν ρωμαλέων χειρῶν του, ἔπνιξεν αὐτούς.

Ὁ πατὴρ τοῦ Ἡρακλέους πολὺ ἐφρόντισε περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ. Ἐμπειροὶ διδάσκαλοι ἐδίδαξαν αὐτὸν τὴν πάλην, τὸ ἀκόντιον, τὸ τόξον, τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν μουσικὴν, τὰ ὅποια ἦσαν τὰ μόνα μαθήματα τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ὅτε δὲ ὁ Ἡρακλῆς ἐφθασεν εἰς ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἐξῆλθεν ἡμέραν τινα εἰς περίπατον καὶ, ἐνῶ ἐκάθητο εἰς ὥραιαν τοποθεσίαν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρώνας, αἴφνης βλέπει νὰ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν δύο γυναῖκες, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν μία ὀνομάζετο Ἀρετὴ ἡ δὲ ἄλλη Κακία. Αὕτη τρέξασα ταχύτερον τῆς Ἀρετῆς πρὸς τὸν Ἡρακλέα, εἶπεν εἰς αὐτόν : « Φίλε μου Ἡράκλειε, σὲ βλέπω νὰ σκέπτησαι ποῖον δρόμον ἢ ἀκολουθήσης εἰς τὴν ζωὴν σου· ἐὰν ἀκολουθήσης τὸν δρόμον, τὸν ὅποιον ἐγὼ θὰ σοὶ δείξω θὰ ἀπολαύης ὅλων τῶν εὐχαρίστων πραγμάτων ἀνευ δυσκολίας καὶ κόπου, θὰ ζῆς μὲ διασκεδάσεις καὶ θὰ τρέφῃσαι μὲ τὰ νοστιμώτατα φαγητὰ καὶ ποτὰ. Τότε ὁ Ἡρακλῆς ἠρώτησεν : « ὦ γυναῖκα πῶς ὀνομάζεσαι ; » Ἐκείνη δ' ἀπήντησεν : Οἱ μὲν φίλοι μου μὲ ὀνομαζοῦσιν Εὐτυχίαν, οἱ δὲ ἐχθροὶ μου Κακίαν. »

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπλησίασε καὶ ἡ Ἀρετὴ πρὸς τὸν Ἡρακλέα καὶ εἶπεν· « Καὶ ἐγὼ, ὦ Ἡράκλειε, ἔρχομαι πρὸς σέ, ἐπειδὴ γνωρίζω τοὺς γονεῖς σου καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν ἔχεις πρὸς τὰ κατὰ· ἐὰν λοιπὸν ἀκολουθήσης τοὺς λόγους μου, ἐλπίζω, ὅτι θὰ γίνῃς καλὸς καὶ εὐτυχὴς ἄνθρωπος· ἄκουσον λοιπὸν. Ἄν κοπιᾷζης καὶ εἶσαι ἐπιμελὴς καὶ φρόνιμος, θὰ ἀπολαύσης ὅλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, διότι οἱ θεοὶ ἀνευ κόπου καὶ ἐπιμελείας οὐδὲν ἀγαθὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους δίδουσιν. Ἄν θέλῃς ἡ πατρίς σου νὰ σὲ τιμᾷ, πρέπει νὰ ἐργαζῆσαι ὑπὲρ τῆς προόδου αὐτῆς. Ἄν θέλῃς νὰ σὲ ἀγαπῶσιν οἱ γονεῖς σου, πρέπει νὰ ὑπακούῃς, νὰ ἀγαπᾷς καὶ νὰ σέβῃσαι αὐτούς. Ἄν τέλος θέλῃς ἡ γῆ νὰ σοὶ δίδῃ καλοὺς καὶ ἀφθόλους καρπούς, πρέπει νὰ καλλιεργῆς αὐτήν. « Ὁ Ἡρακλῆς, ἀκούσας μετὰ προσοχῆς τοὺς λόγους καὶ τῶν δύο γυναικῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς τῆς Ἀρετῆς καὶ ἔκτοτε ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ ἔργα κατὰ καὶ ὠφέλιμα εἰς τὴν πατρίδα του, διὰ τὰ ὅποια ἐτιμῆθη ὡς θεός.

2. Οἱ 12 ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους.

Ὁ Ἡρακλῆς εἶχεν ἐξάδελφόν τινα ὀνομαζόμενον Εὐρυσθέα, ὁ ὅποιος ἦτο βασιλεὺς τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηνῶν. Ὁ Εὐρυσθέας, κατὰ διαταγὴν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἐπέβαλεν εἰς τὸν Ἡρακλέα

νά ἐκτελέσῃ δώδεκα ἐπικίνδυνα ἔργα, τὰ ὁποῖα λέγονται οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους. Εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς:

1. Ὁ Λέων τῆς Νευμέας. Ἡ Νεμέα εἶναι δασώδης κοιλάς τῆς Ἀργολίδος. Ἐκεῖ ὑπῆρχε φοβερός λέων, ὁ ὁποῖος κατέστρεφε τὴν χώραν καὶ ἔβλαπτε τοὺς κατοίκους. Ὁ Ἡρακλῆς, ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας κατεδίωξε τὸν λέοντα τοῦτον, ἐπὶ τέλους συνέλαβεν αὐτὸν

Ἡρακλῆς

ἐντὸς σπηλαίου καὶ ἐπνιξε διὰ τῶν ρωμαλέων χειρῶν του. Ἐπειτα ἐξέδειρεν αὐτὸν καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ ἐφόρει πάντοτε.

2. Ἡ Λερναία Ὑδρα. Εἰς τὴν λίμνην Λέρνην, πλησίον τοῦ Ἄργους, εὐρίσκετο ὄφις μέγιστος, ἔχων ἐννέα κεφαλὰς, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Ὑδρα καὶ ἐκ τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον διέμενε, ἐπωνομάζετο Λερναία. Ὁ Ἡρακλῆς πολὺ ἐκοπίασε νὰ φονεύσῃ αὐτήν, διότι ἐνῶ ἔκοπτε μίαν κεφαλὴν, ἐφύοντο συγχρόνως δύο. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἴολαον, ὁ ὁποῖος ἀνάψας δαυλὸν ἔκαie τὸ μέρος, ὁπότεν ἀπεκόπτετο ἐκάστη κεφαλὴ, καὶ οὕτω δὲν ἐφύοντο ἄλλαι πλέον. Ἐπειτα ὁ Ἡρακλῆς σχίσας τὴν Ὑδραν, ἔβαψεν εἰς τὴν χολὴν αὐτῆς τὰ βέλη του, τὰ ὁποῖα ἔνεκα τούτου ἔγιναν φαρμακερὰ καὶ θανατηφόρα.

3. Ἡ Χρυσόκερως Ἐλαφός.

Αὕτη ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν θεὰν Ἀρτεμιν καὶ εἶχε χρυσαῖ κέρατα καὶ πόδας χαλκοῦς. Ὁ Ἡρακλῆς, ἀφοῦ κατεδίωξε τὴν ἔλαφον ἔτος ὀλόκληρον, κατάρθρωσε τέλος νὰ συλλαβῇ αὐτήν, πληγώσας εἰς τὸν πόδα διὰ βέλους ἐνῶ διέβαινε τὸν ποταμὸν Λάδωνα τῆς Ἀρκαδίας. Θέσας δ' αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἔφερε ζῶσαν εἰς τὰς Μυκῆνας.

4. Ὁ Ἐρυμάνθιος κῆπρος. Οὗτος ἦτο πολὺ ἄγριος καὶ εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἀρκαδίας Ἐρυμάνθου, ὁπότεν καταβαίνων ἐπέφερε μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ περὶξ μέρη. Ὁ Ἡρακλῆς κατεδίωξεν αὐτὸν καὶ ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἣ ὁποῖα ἦτο χιονοσκεπής. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κῆπρος δὲν ἠδύνατο ἔνεκα

τοῦ φύχου· νὰ τρέχη, ὁ Ἡρακλῆς συνέλαβεν αὐτὸν διὰ βρόχου καὶ θέσας ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἔφερε ζῶντα εἰς τὰς Μυκῆνας.

5. Οἱ Σταβλοὶ τοῦ Αὐγείου. Ὁ Αὐγείας ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἡλίδος καὶ εἶχε ἀγέλην ἐκ τριῶν χιλιάδων βοῶν, τῶν ὁποίων οἱ σταβλοὶ ἔμενον ἀκαθάριστοι ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη. Εἶχε δὲ συσσωρευθῆ ἐντὸς αὐτῶν τόση κόπρος, ὥστε αὐτὴ ἐσχημάτισεν ὄρη. Ὁ Ἡρακλῆς κατῶρθωσε νὰ καθάρισῃ τὴν κόπρον ταύτην ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, ἀφοῦ ἔστρεψε τὸ ρεῦμα τῶν ποταμῶν Ἀλφειοῦ καὶ Πηνειοῦ πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἦσαν οἱ σταβλοὶ· οὕτω δὲ ἡ κόπρος συμπαρεσύρθη εἰς τὴν θάλασσαν.

6. Αἱ Στυμφαλίδες ὄρνιθες. Αὗται ἦσαν πτηνὰ ἀνθρωποφάγα, τὰ ὁποῖα εἶχον πτέρυγας, ῥάμφος καὶ ὄνυχας χαλκοῦς· ἐκρύπτοντο δὲ εἰς τὰ δάση, τὰ ὁποῖα ἦσαν περὶ τῆς Στυμφαλίδος, λίμνης τῆς Ἀρκαδίας, καὶ προυξένου μεγάλας ζημίας εἰς τὰ περίξ. Ὁ Ἡρακλῆς κατεδίωξεν αὐτάς διὰ χαλκῶν κροτάλων, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἡ Ἀθηνᾶ. Κτυπῶν δηλαδὴ τὰ κρόταλα, ἔκαμνε μέγιστον κρότον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὰ πτηνὰ φοβούμενα ἐξήρχοντο τοῦ δάσους, καὶ τότε ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνευεν αὐτὰ διὰ τῶν βελῶν τοῦ.

7. Ὁ Ταῦρος τῆς Κρήτης. Τοῦτον εἶχε δώσει ὁ Ποσειδῶν εἰς τὸν Μίνωα, Βασιλέα τῆς νήσου Κρήτης, διὰ νὰ τὸν προσφέρῃ εἰς αὐτὸν θυσίαν ἄλλ' ὁ Μίνως, ἐπειδὴ ὁ ταῦρος ἦτο πολὺ ὠραῖος, ἐθυσίασεν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ· ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Ποσειδῶν ὀργισθεὶς κατέστησε τὸν ταῦρον ἄγριον, ὁ ὁποῖος μεγάλας ζημίας προυξένει εἰς ὅλην τὴν νήσον. Ὁ Ἡρακλῆς, ἐλθὼν εἰς Κρήτην, συνέλαβε μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ Μίνωος τὸν ταῦρον καὶ θέσας αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ, ἔφερεν εἰς τὰς Μυκῆνας καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν Εὐρυσθέα. Ὁ Εὐρυσθεὺς μετὰ ταῦτα ἀφῆκε τὸν ταῦρον ἐλεύθερον, ὁ ὁποῖος περάσας τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου ἦλθεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἔβλαπτε τὰ μέρη ἐκεῖνα.

8. Οἱ ἵπποι τοῦ Διομήδους. Ὁ Διομήδης ἦτο βασιλεὺς τῆς Θράκης καὶ εἶχε τέσσαρας ἵππους, τοὺς ὁποίους ἔτρεφε μὲ τὰς σάρκας τῶν ξένων. Ὁ Ἡρακλῆς ἐλθὼν εἰς Θράκην, ἐπολέμησε πρὸς τὸν Διομήδη καὶ ἐφόνευεν αὐτόν, τοὺς δὲ ἵππους αὐτοῦ ὠδήγησεν εἰς τὰς Μυκῆνας πρὸς τὸν Εὐρυσθέα.

9. Ὁ ζωστήρ τῆς Ἴππολύτης. Ὁ ζωστήρ οὗτος εἶχε δοθῆ ὡς δῶρον παρὰ τοῦ θεοῦ Ἄρειος εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἴππολύτην, βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων. Αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν γυναῖκες πολεμικαὶ καὶ κατῶκον εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου πλησίον τοῦ Θερμῶδοντος ποταμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κόρη τοῦ Εὐρυσθέως Ἀδμήτην ἐπεθύμησε νὰ ἔχη τὸν ζωστήρα τοῦτον τῆς Ἴππολύτης, ὁ Ἡρακλῆς, διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως, ἔπλευσεν εἰς τὴν

χώραν τῶν Ἀμαζόνων καὶ πολεμήσας ἐνίκησεν αὐτάς· φονεύσας δὲ καὶ τὴν Ἴππολύτην, ἔλαβε καὶ ἔφερε τὸν ζωστήρα αὐτῆς εἰς τὸν Εὐρυσθέα.

10. Αἱ βόες τοῦ Γηρυόνου. Ὁ Γηρυόνης οὗτος ἦτο τέρας, τὸ ὅποιον εἶχε σῶμα τριῶν ἀνθρώπων, ἠνωμένων κατὰ τὴν κοιλίαν. Κατῴκει δὲ εἰς τὴν Ἐρύθειαν, νῆσον πλησίον τῆς Ἰβηρίας (Ἰσπανίας), καὶ εἶχεν ἀγέλην βοῶν ἐρυθροῦ χρώματος, τὰς ὁποίας ἐφύλαττε δικέφαλος κύων. Ὁ Ἡρακλῆς, κατὰ διαταγὴν τοῦ Εὐρυσθέως, μετέβη διὰ νὰ φέρῃ τὰς βοῦς ταύτας. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἔστησεν ἐκατέρωθεν τοῦ πορθμοῦ, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὴν Εὐρώπην τῆς Ἀφρικῆς, δύο στήλας· ἐκ τούτου ὁ πορθμὸς οὗτος ὠνομάσθη Ἡράκλειοι στήλαι (Γιβραλτάρ). Ἐκεῖθεν δ' ἐπλευσεν εἰς τὴν νῆσον Ἐρύθειαν καὶ, φονεύσας τὸν κύνα καὶ τὸν Γηρυόνην, ἔλαβε καὶ ἔφερε τὰς βοῦς εἰς τὸν Εὐρυσθέα.

11. Τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων. Τὰ χρυσᾶ ταῦτα μῆλα ἦσαν δῶρα, τὰ ὁποῖα ἡ Γῆ προσέφερε κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Διὸς. Ἐφυλάττοντο δὲ ἐντὸς κήπου ἀγνώστου θέσεως ὑπὸ τεσσάρων παρθένων, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο Ἑσπερίδες, καὶ ὑπὸ ἐκατοντακεφάλου δράκοντος. Ὁ Ἡρακλῆς μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἔφθασεν εἰς τὸν κήπον τῶν Ἑσπερίδων καὶ, φονεύσας τὸν δράκοντα, ἔλαβε καὶ ἔφερε τὰ χρυσᾶ μῆλα εἰς τὸν Εὐρυσθέα.

12. Ὁ Κέρβερος. Ὁ Κέρβερος ἦτο τρικέφαλος κύων, ἔχων οὐρὰν ὕφους, καὶ ἐφύλαττε τὸ στόμιον τοῦ Ἅδου. Ὁ Ἡρακλῆς, καταβὰς διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Ταϊνάρου εἰς τὸν Ἅδην ἐπάλαυσε πρὸς τὸν Κέρβερον καὶ νικήσας αὐτὸν ἔλαβε καὶ ἔφερεν εἰς τὰς Μυκήνας. Ἀποῦ δὲ εἰδείξεν αὐτὸν εἰς τὸν Εὐρυσθέα, ἐπανάφερον εἰς τὸν Ἅδην.

Οὗτοι εἶναι οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ ἥρωος Ἡρακλείου, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὁ Εὐρυσθέας. Ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν ἄθλων ὁ Ἡρακλῆς καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνδραγαθήματα ἐξετέλεσε καὶ μεγάλως ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἀπέθανεν, οἱ μὲν Ἕλληνες ἐτέλουν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ εὐρτάς, οἱ δὲ θεοὶ κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀθανάτων.

3. Θεσεύς.

Ὁ Θεσεύς ἦτο υἱὸς τοῦ Αἰγέως, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῆς Αἰθρας, θυγατρὸς τοῦ Πιθθέως, βασιλέως τῆς Τροιζῆνος. Ὁ πατὴρ τοῦ Θεσεύος Αἰγέας, πρὶν ἀναχωρήσῃ μετὰ τοὺς γάμους του ἐκ Τροιζῆνος εἰς Ἀθήνας, ἔθεσεν ὑποκάτω μεγάλου λίθου τὸ ξίφος καὶ τὰ πεδιδά του καὶ καλέσας τὴν σύζυγόν του Αἰθραν εἶπεν εἰς αὐτήν: «Αἰθρα, ἂν τὸ τέκνον, τὸ ὁποῖον θὰ γεννήσῃ, εἶναι ἄρρεν, ἀνάθρεψον αὐτὸ

ἐπιμελῶς, ἀλλὰ μὴ φανερώτης ποῖος εἶναι ὁ πατήρ του· ἔταν δὲ φθάσῃ εἰς νεανικὴν ἡλικίαν, ὁμολόγησον τὸν πατέρα του καὶ ὁδήγησον αὐτὸ εἰς τοῦτον τὸν τόπον· ἂν δὲ δυναθῇ νὰ σηκώσῃ τὸν λίθον, ἃς λάβῃ τὸ ξίφος καὶ τὰ πέδιλα καὶ ἃς ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐμὲ. Ὁ Αἰγεύς, ἀφοῦ εἶπε ταῦτα, ἀνεχώρησεν, ἡ δὲ Αἴθρα μετὰ τινὰς μῆνας ἐγέννησε τὸν Θησεύα, τὸν ὁποῖον ἀνέθρεψεν ἐπιμελῶς.

Ὅτε ὁ Θησεύς ἔγεινε δέκα ὀκτὼ ἐτῶν, ἔμαθε παρὰ τῆς μητρὸς του ποῖος ἦτο ὁ πατήρ του, καθὼς καὶ τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἶπει εἰς αὐτὴν· κυλίσας δ' ἄνευ δυσκολίας τὸν λίθον, ἔλαβε τὸ ξίφος καὶ τὰ πέδιλα καὶ ἠτοιμάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν πατέρα του. Ἐπειδὴ ὅμως κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὑπῆρχον καθ' ὁδὸν πολλοὶ λησταί, οἱ ὁποῖοι ἔδραπον τοὺς διαβάτας, ὁ πάππος καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Θησεῦς συνεβούλευον αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ θαλάσσης. Ἄλλ' ὁ Θησεύς, ἀκούων τὰ μεγάλα κατορθώματα τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐπιθυμῶν νὰ δοξασθῇ, ὅπως ἐκεῖνος, δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτῶν καὶ ἀνεχώρησε διὰ ξηρᾶς.

Ἀναχωρήσας ὁ Θησεύς ἐκ Τροιζῆνος, συνήντησε κατὰ πρῶτον παρὰ τὴν Ἐπίδαιρον τὸν κακούργον Περιφίτην, ὁ ὁποῖος διὰ σιδηροῦ ῥοπαλοῦ ἐφόνευε τοὺς διαβάτας. Ὁ Θησεύς ἐφόνευσε τὸν κακούργον τοῦτον διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ῥοπαλοῦ, τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἔλαβε καὶ ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ, καθὼς ὁ Ἡρακλῆς τὸ δέρμα τοῦ λέοντος.

Παρὰ τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου συνήντησε τὸν φοβερὸν Σίνιν, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο καὶ Πιτυοκάμπτης, διότι οὗτος, κάμπτων δύο πίτυς, ἔδενε τοὺς πόδας τῶν διαβατῶν εἰς τὰς κορυφὰς αὐτῶν· ἔπειτα δὲ ἄφηνε τὰ δένδρα νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ οὕτω οἱ δυστυχεῖς διαβάται κατεξεσχίζοντο. Ὁ Θησεύς λαβὼν αὐτόν, ἔδεσεν ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἐφόνευσε διὰ τοῦ ἰδίου τρόπου.

Φθάσας ὁ Θησεύς πλησίον τῶν Μεγάρων, συνήντησε τὸν ἰσχυρὸν Σκίρωνα, ὁ ὁποῖος, καθήμενος ἐπὶ βράχων πλησίον τῆς θαλάσσης ἠνάγκαζε τοὺς διαβάτας νὰ πλύνωσι τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἔπειτα δὲ ἐλάκτιζεν αὐτοὺς καὶ κατεκρήμιζεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Θησεύς συλλαβὼν αὐτόν, ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ βράχοι ἐκεῖνοι ὠνομαζοντο ἔκτετε Σκιρωνίδες πέτραι, σήμερον δὲ Κακὴ Σκάλα.

Τελευταῖον δὲ πάντων ὁ Θησεύς ἐφόνευσε παρὰ τὸν Κηφισόν, ποταμὸν τῆς Ἀττικῆς, τὸν Δαυμάστιν ἢ Προκρούστιν. Ὁ κακούργος οὗτος συνελάμβανε τοὺς διαβάτας καὶ ἐξήπλωνεν αὐτοὺς ἐπὶ σιδηρᾶς κλίνης· καὶ ἂν μὲν ἦσαν μακρότεροι τῆς κλίνης, ἀπέκοπτε τοὺς πόδας αὐτῶν, ἂν δὲ μικρότεροι, ἐτέντωνε τὰ μέλη αὐτῶν διὰ νὰ ἐξισώσῃ αὐτὰ πρὸς τὴν κλίνην· οὕτω δὲ οἱ δυστυχεῖς διαβάται εὕρισκον τὸν θάνατόν των.

Μετὰ τὰ ἀνδραγαθήματα ταῦτα ὁ Θησεύς ἔφθασε τέλος ἀβλαβῆς

εἰς Ἀθήνας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τοῦ Αἰγέως, ἀλλὰ δὲν ἐφανερώθη ἀμέσως ποῖος ἦτο. Ὅτε ὁμως ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἐξέβαλε τὸ ξίφος, διὰ νὰ κόψῃ τὸ κρέας, ὁ Αἰγεὺς ἀνεγνώρισεν αὐτὸν καὶ παρουσίασας εἰς τὸν λαὸν ἀνεκήρυξεν υἱὸν τοῦ καὶ διαδόχου τοῦ θρόνου.

Ὁ Θησεύς, ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου προσεπάθει νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ μὲ ἡρωϊκὰ κατορθώματα· ταχέως δὲ εὔρε τὴν κατάλληλον περίστασιν, διὰ νὰ δείξῃ καὶ πάλιν τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος εὐρίσκετο ὁ φοβερὸς ταῦρος, τὸν ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, ὁ Ἡρακλῆς εἶχε φέρει ἐκ Κρήτης καὶ ὁ ὁποῖος προξενεῖ μεγάλας ζημίας εἰς τοὺς κατοίκους τῶν περιχώρων. Ὁ Θησεύς, ἐλθὼν εἰς τὸν Μαραθῶνα, συνέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν κεράτων καὶ θέσας ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἔφερεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἔθυσίασεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

Τὸ σπουδαιότατον ὁμως τῶν ἔργων τοῦ Θησεῦς ἦτο ὁ θάνατος τοῦ Μινωταύρου τῆς Κρήτης. Ὁ Μινώταυρος οὗτος ἦτο τέρας, ἔχον σῶμα ἀνθρώπου καὶ κεφαλὴν ταύρου, καὶ εὐρίσκετο ἐντὸς βαθέος, σκοτεινοῦ καὶ ἀδιεξόδου σπηλαίου, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Λαβυρίνθος. Πρὸς τὸ τέρας τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ στέλλωσιν ἀνὰ πᾶν ἔνατον ἔτος, ὡς φόρον, ἐπτὰ νέους καὶ ἐπτὰ παρθέτους διὰ νὰ τρώγῃ αὐτούς. Τὸν φόρον τοῦτον ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὁ Μίνως, ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης, διότι οὗτοι ἐκ φθόνου ἐφόνευσαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀνδρόγεων, ἐπειδὴ εἶχε νικήσει αὐτούς εἰς τοὺς ἀγῶνας.

Ὁ φιλόπατρις Θησεύς θέλων νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς συμπολίτας τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀτιμωτικοῦ τούτου φόρου, ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς ἐκουσίως μετὰ τῶν ἐπτὰ νέων καὶ ἐπτὰ παρθέτων εἰς Κρήτην, σκοπὸν ἔχων νὰ φονεύσῃ τὸν Μινώταυρον. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς Κρήτην, ἡ θυγάτηρ τοῦ Μίνως Ἀριάδνη, εὐσπλαγχνισθεῖσα αὐτόν, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νῆμα καὶ εἶπε νὰ δέσῃ τὴν ἄκρην αὐτοῦ εἰς τὸ στόμιον τοῦ Λαβυρίνθου· ἔπειτα δὲ προχωρῶν ἐντὸς νὰ ἐκτυλίσῃ τὸ νῆμα καί, ἀφοῦ φονεύσῃ τὸ τέρας, νὰ ἐξέλθῃ ὀδηγούμενος ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ Θησεύς ἀκολουθήσας τὰς συμβουλὰς τῆς Ἀριάδνης προχώρησεν ἐντὸς τοῦ Λαβυρίνθου καὶ ὀρμήσας κατὰ τοῦ τέρατος κατώρθωσε νὰ φονεύσῃ αὐτό· ἔπειτα δὲ τυλίσων τὸ νῆμα ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου, οἱ δὲ σύντροφοι αὐτοῦ τὸν ἠσπάζοντο μετὰ δακρύων διὰ τὴν σωτηρίαν των. Πρὶν ἀναχωρήσωσιν οἱ ἐπτὰ νέοι καὶ αἱ ἐπτὰ παρθένοι εἰς Κρήτην, ὁ Αἰγεὺς παρήγγειλεν εἰς τὸν πλοίαρχον, ἐὰν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θησεύς φονεύσῃ τὸ θηρίον, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν νὰ ἀφαιρέσῃ τὰ μέλανα ἰστίαι, τὰ ὁποῖα ἔφερε πάντοτε τὸ πλοῖον, ὡς σημεῖον λύπης, καὶ νὰ θέσῃ ἀντ' αὐτῶν λευκά. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Θησεύς καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ ἐπέστρεφον περιχαρεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν των εἰς Ἀθήνας, ὁ πλοίαρχος εἶχε λησμονήσει νὰ ἀλλάξῃ τὰ μέλανα ἰστίαι· ὁ δὲ πατὴρ τοῦ Θησεῦς Αἰγεύς, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου καὶ περιέμενε τὸ πλοῖον,

ὅτε εἶδεν αὐτὸ μακρόθεν νὰ ἔχη τὰ μέλανα ἰστία, νομίσας ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἐφρονεύθη, ἔπασσε καὶ ἐπνίγη εἰς τὸ πέλαγος, τὸ ὅποσον ἔκτοτε ὠνομάσθη Αἰγαῖον πέλαγος.

Ὁ Θησεύς, ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων βασιλεὺς. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ αὐτοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν διηρημένοι εἰς δώδεκα δήμους, οὗτος κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ αὐτούς εἰς ἓν βασίλειον μὲ πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας. Ἐπραξε δὲ τοῦτο ὁ Θησεύς, διότι ἐγνώριζεν, ὅτι ἡ διαίρεσις καταστρέφει τὰ ἔθνη, ἡ δὲ ὁμόνοια καὶ ἔνωσις σφῆζει καὶ μεγαλύνει αὐτά. Πρὸς ἐνθούμησιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου κατορθώματος συνέστησεν ἑορτήν, τὴν ὅποιαν ὠνόμασε Παναθήναια.

Ὁ Θησεύς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του ἠγαπήτο καὶ ἐσέβητο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ γῆρας του δυσαρεστηθεὶς ἤλθεν εἰς τὴν νῆσον Σκύρον, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ φίλος αὐτοῦ Λυκομήδης. Οὗτος ὅμως, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Σκύρου ἠγάπων τὸν Θησεά καὶ φοβήθεις, μήπως οὗτοι ἀνακηρύξωσιν αὐτὸν βασιλέα των, τὸν ἐφόνευσε, κατακρημνίσας ἔκ τινος βράχου.

4. (Τρωϊκὸς πόλεμος 1194—1184 π. χ.).

Εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους χώρα τις καλουμένη Τροία, ἡ ὅποια πρωτεύουσαν εἶχε τὴν πόλιν Ἴλιον. Εἰς τὴν Τροίαν ὑπῆρχέ ποτε βασιλεὺς τις ὀνομαζόμενος Πρίαμος, τοῦ ὁποίου σύζυγος ἦτο ἡ Ἐκάβη. Ὁ βασιλεὺς οὗτος εἶχε πολλοὺς υἱοὺς, τῶν ὁποίων ἀνδριεύτατος μὲν ἦτο ὁ Ἐκτωρ, ὠραιότατος δὲ ὁ Πάρις ἢ Ἀλέξανδρος. Ὁ Πάρις οὗτος ἐπισκεφθεὶς ποτε πολλὰς χώρας καὶ πολλοὺς βασιλεῖς ἤλθε τέλος καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸν Μενέλαον, βασιλέα τῆς Σπάρτης. Ὁ Μενέλαος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀτρέως καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἰσχυροῦ Ἀγαμέμνονος, βασιλέως τῶν Μυκηνῶν, εἶχε δὲ σύζυγον τὴν ὠραιότατην Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ Τυνδάρω.

Ὁ Πάρις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφιλοξενεῖτο φιλοφρόνως ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ βασιλέως Μενελάου. Ἐπειδὴ ὅμως ἕνεκα ἐργασίας μετέβη εἰς Κρήτην, ἀφῆκε τὸν Πάριν ἐν τῇ οἰκίᾳ του νὰ φιλοξενῆται ὑπὸ τῆς Ἑλένης, χωρὶς νὰ ὑποπτεύῃ κακόν τι. Ἄλλ' ὁ Πάρις χωρὶς νὰ σεβασθῇ τοὺς νόμους τῆς φιλοξενίας καὶ τὴν τιμὴν τοῦ Μενελάου, ἀρπάξει τὴν ὠραίαν Ἑλένην καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ καὶ φεύγει εἰς Τροίαν.

Ὁ Μενέλαος, ὅτε ἔμαθε τὴν ἀρπαγὴν τῆς συζύγου του, ἐπέστρεψεν τάχιστα εἰς Σπάρτην· μεταβὰς δ' ἀμέσως πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀγαμέμνονα, εἶπεν εἰς αὐτὸν τὰ γενόμενα καὶ ἐζήτησε τὴν ἰσχυρὰν

κῦτου βοήθειαν, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν ὕβριστήν. Ὁ Ἀγαμέμνων θεωρήσας τὴν ἀρπαγὴν τῆς Ἑλένης ὡς προσβολὴν ὄχι μόνον κατὰ τοῦ Μενελάου ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἐζήτησε τὴν βοήθειαν ὄλων τῶν ἄλλων βασιλέων, ὅπως ἐκατρεύσασιν κατὰ τῆς Τροίας. Πάντες οἱ βασιλεῖς ἐδέχθησαν προθύμως τὴν πρόκλησιν καὶ μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτῶν συνηθροίσθησαν εἰς τὴν Αὐλίδα, παράλιον πόλιν τῆς Βοιωτίας. Τῶν βασιλέων δὲ τούτων ἐπιφανέστατοι ἦσαν οἱ ἑξῆς: ὁ ἐνδοξότατος Ἀγαμέμνων καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενέλαος, ὁ ἀνδρείοτατος πάντων τῶν Ἑλλήνων Ἀχιλλεὺς, βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων τῆς Φθιώτιδος, ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεύς, βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, ὁ συνετὸς γέρον Νέστωρ, βασιλεὺς τῆς Πύλου, ὁ ἐξ Ἀργούς θηρακίος Διομήδης, ὁ πελώριος Αἴας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Τεῦκρος, υἱοὶ τοῦ Τελεμῶνος, βασιλεὺς τῆς Σαλαμίνος, ὁ ταχὺς Αἴας, υἱὸς τοῦ Ὀϊλέως βασιλεὺς τῶν Λοκρῶν καὶ ὁ Ἴδομενεὺς βασιλεὺς τῆς Κρήτης. Ὅλος δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπετελεῖτο ἐξ 120 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἀρχιστράτηγος αὐτῶν ἦτο ὁ ἰσχυρὸς Ἀγαμέμνων.

Πάντες οὗτοι, ἐπιβίβασθέντες ἐπὶ 1200 πλοίων ἀπέπλευσαν εἰς Τροίαν καὶ ἐπολιόρησαν τὴν πόλιν Ἴλιον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πόλις αὕτη εἶχε πολὺ ὑψηλὰ καὶ δυνατὰ τείχη καὶ οἱ Τρῶες ἦσαν πολυἀριθμοὶ, οἱ Ἕλληνες ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐπολέμουν, χωρὶς νὰ δυνθῶσι νὰ κυριεύσωσιν αὐτήν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῶν ἐννέα ἐτῶν πολλαὶ μάχαι ἐγένοντο ἐξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν ἐφρονεύθησαν, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς, ὁ ἀνδρείοτατος τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ Ἔκτωρ, ὁ ἀνδρείοτατος τῶν Τρῶων. Κατὰ τὸ δέκατον ὁμως ἔτος οἱ Ἕλληνες, ἐπειδὴ ἔβλεπον, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν διὰ τῆς ἀνδρείας των, ἐσκέφθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν δόλον. Κατεσκεύασαν δηλ. κατὰ συμβουλήν τοῦ Ὀδυσσεύως μέγαν ξύλινον ἵππον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Δούρειος, καὶ, ἀφοῦ ἐκρύφθησαν ἐντὸς αὐτοῦ οἱ γενναϊότατοι, ἔφερον αὐτὸν πλησίον τῶν πυλῶν τοῦ τείχους ὡς ἀφιέρωμα δῆθεν εἰς τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν· ἔπειτα δέ, ἀφοῦ εἰσῆλθον ἐντὸς τῶν πλοίων, προσεποιήθησαν ὅτι ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ἐκρύφθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Τροίας μικρὰν νῆσον Τένεδον.

Οἱ Τρῶες περιχαρεῖς, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐφυγον, ἐξῆλθον τῆς πόλεως καὶ ἔδραμον εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου ἐπὶ τόσα ἔτη ἐστρατοπέδευον οἱ ἔχθροί. Ἰδόντες δ' ἐκεῖ τὸν ξύλινον ἵππον καὶ νομίσαντες ὅτι εἶναι ἀφιέρωμα εἰς τοὺς θεοὺς, εἰσῆγαγον αὐτὸν ἐντὸς τῆς πόλεως, κρημνίσαντες μέρος τοῦ τείχους, ἐπειδὴ αἱ πύλαι ἦσαν μικραί· χωρὶς δὲ νὰ ὑποπεύσωσι κακόν τι, παρεδόθησαν ἔπειτα εἰς χοροὺς καὶ διασκεδάσεις. Ἐνθ' ὁμως τὴν νύκτα οὗτοι ἐκοιμῶντο ἡσύχωι, οἱ ἐντὸς τοῦ ἵππου Ἕλληνες ἐξεληθόντες ἤνοιξαν τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ ἐκα-

μον σημεῖον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο ἐν Τενεδοῖς. Ἀμέσως δ' οὗτοι ἐλθόντες ἐπέπεσον κατὰ τῶν Τρώων καὶ πολλοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Πάριν καὶ τὸν Πρίαμον, πολλοὺς δὲ ἔλαβον αἰχμαλώτους καὶ ὀλόκληρον τῆς πόλιν κατέκαυσαν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας ὁ Μενέλαος ἔλαβε τὴν Ἑλένην καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρτην, ὅπου ἐβασίλευσεν ἐν εὐτυχίᾳ καὶ δόξῃ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγαμέμνων ἐπιστρέψας εἰς τὰς Μυκήνας ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς ἀπίστου αὐτοῦ συζύγου Κλυταιμῆστρας· ἐπίσης δὲ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπέφερον πολλὰ βάσανα, ἕως ὅτου ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας τῶν. Ἐξ ὧν ὅμως τούτων περισσότερο ἀπέφερον ὁ Ὀδυσσεύς, διότι οὗτος μόνος μετὰ δέκα ἔτων περιπλανήσεις ἔφθασεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ πατρίδα Ἰθάκην, ὅπου ἤξιώθη νὰ ἴδῃ τὴν πιστὴν σύζυγόν του Πηνελόπην καὶ τὸν υἱόν του Τηλέμαχον. Τὰς περιπλανήσεις δὲ ταύτας τοῦ Ὀδυσσεῦς καθὼς καὶ τὸν κατὰ τῆς Τροίας πόλεμον τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Τρωικὸς, ἐξύμνησεν εἰς τὰ δύο λαμπρὰ ποιήματά του, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, ὁ ἔνδοξος ποιητὴς Ὅμηρος. Διήρκεσε δὲ ὁ Τρωικὸς πόλεμος δέκα ἔτη, δηλ. ἀπὸ τοῦ 1194 μέχρι τοῦ 1184 π. Χ.

5. Ἡρακλεῖδαι καὶ Δωριεῖς. Κόδρος.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους ὀνομάζοντο Ἡρακλεῖδαι. Οὗτοι, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διωχθέντες ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἤλθον καὶ κατέκησαν εἰς τὴν Δωρίδα, χώραν μεταξὺ τῶν ὄρεων Οἴτης καὶ Παρνασσοῦ. Μετὰ πολλὰ ὅμως ἔτη οἱ Ἡρακλεῖδαι, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Δωριέων, κατοίκων τῆς Δωρίδος, εἰσέβαλον μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Λακωνίαν καὶ τὴν Ἀργολίδα. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη συνέβη 80 ἔτη μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον καὶ ὀνομάζεται Κάθοδος τῶν Ἡρακλεῖδων, δηλ. ἐπιστροφὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν.

Οἱ Δωριεῖς μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἐκυρίευσαν ἐν Πελοποννήσῳ μετὰ τῶν Ἡρακλεῖδων, ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξωσι καὶ τὴν Ἀττικὴν. Διὰ τοῦτο διέβησαν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὰ Μέγαρα, ἐπολιόρκησαν καὶ τὰς Ἀθῆνας. Βασιλεὺς τότε τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Κόδρος ἀνὴρ μεγαλόψυχος καὶ φιλόπατρις. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἐρωτηθὲν ἔδωκε χρησμὸν (ἀπάντησιν), ὅτι ἐκεῖνοι θὰ ἐνίκων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς θὰ ἐφονεύετο, ὁ φιλόπατρις Κόδρος δὲν ἔσκέφθη ἄλλο τι, εἰμὴ πῶς νὰ

θανατωθή και σώση τὴν πατρίδα του. Ἐνεδύθη λοιπὸν ὡς χωρικός και, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων του φορτίον ξύλων και εἰς τὰς χεῖρας πέλεκυν, εἰσῆλθεν ἄγνωστος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δωριέων· ἐκεῖ δέ, φιλονικήσας ἐπίτηδες πρὸς στρατιώτην τινά, ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ ἀμέσως.

Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως των, ἐζήτησαν παρὰ τῶν Δωριέων τὸ σῶμα αὐτοῦ. Οἱ δὲ Δωριεῖς, ἐπειδὴ και αὐτοὶ ἐγνώριζον τὸν χρησμὸν, πληροφορηθέντες, ὅτι ὁ φονευθεὶς χωρικός ἦτο ὁ βασιλεὺς Κόδρος, ἀπήλπισαν πλέον περὶ τῆς νίκης και ἐπέστρεψαν ἀπρακτοὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Οἱ Ἀθηναῖοι, λαβόντες τὸ σῶμα τοῦ Κόδρου, ἔθαψαν αὐτὸ μετὰ μεγάλων τιμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐθεώρουν, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ἀξίος νὰ βασιλεύσῃ, κατήργησαν τὴν βασιλείαν και διώρισαν ἰσόβιον ἄρχοντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μέδοντα τῷ 1066 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

6. Σπαρτιαῖται και Λυκοῦργος.

Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἑρακλειδῶν οἱ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι, ὡς εἶδομεν, ἐβοήθησαν αὐτοὺς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατόκησαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, Λακωνίαν και Ἀργολίδα. Ἐκτοτε οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνίας διηρέθησαν εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς Σπαρτιαῖτας εἰς Περιόικους ἢ Λακεδαιμονίους και εἰς Εἰλωτας. Καὶ Σπαρτιαῖται μὲν ἐλέγοντο οἱ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι κατόκησαν εἰς τὴν πόλιν Σπάρτην και ἦσαν κύριοι τῆς χώρας· Περιόικοι δὲ ἢ Λακεδαιμόνιοι ἐλέγοντο, ὅσοι τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Λακωνίας ὑπετάχθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τοὺς Δωριεῖς και οἱ ὅποιοι κατόκουν εἰς τὰ περίε τῆς Σπάρτης χωρία· Εἰλωτες δὲ ὅσοι ὑπετάχθησαν μετὰ ἔνοπλον ἀντίστασιν και οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο ἐγιναν δούλοι τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἐν Σπάρτῃ, ἀφ' οὗ κατόκησαν εἰς αὐτὴν οἱ Δωριεῖς, εἶχεν ἐπικρατήσῃ συνήθεια νὰ βασιλεύωσιν ὁμοῦ δύο βασιλεῖς. Μετὰ τινα ἔτη εἰς τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης, Εὐνομος ὀνομαζόμενος, ἀποθανῶν, ἀφήκε δύο υἱοὺς τὸν Πολυδέκτην και τὸν Λυκοῦργον. Ὁ Πολυδέκτης, ὡς πρωτότοκος παρέλαθε τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ και αὐτὸς μετ' ὀλίγους μῆνας ἀπέθανεν, ἀφήσας τὴν σύζυγόν του ἔγκυον· παρέλαθε δὲ τότε τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λυκοῦργος.

Ὁ Λυκοῦργος, γενόμενος βασιλεὺς, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐκήρυξεν, ὅτι ἡ βασιλεία δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν, ἀλλ' εἰς τὸ τέκνον, τὸ ὅποιον θά

γεννηθῆ ἐκ τῆς χήρας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐὰν τοῦτο ἦτο ἄρρεν. Ὅτε δὲ μετὰ τινὰς μῆνας ἡ χήρα τοῦ Πολυδέκτου ἐγέννησεν ἄρρεν τέκνον, ὁ Λυκούργος, λαβὼν αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας του, παρουσίασεν εἰς τὸν λαὸν τῆς Σπάρτης καὶ ἀνεκήρυξε βασιλέα, ὀνομάσας αὐτὸ Χαρίλαον δηλαδὴ χαρὰν τοῦ λαοῦ. Ἐξηκολούθει δὲ ὁ Λυκούργος νὰ κυβερνᾷ μετὰ δικαιοσύνης ὡς ἐπίτροπος τοῦ μικροῦ Χαριλαοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ ἔχθροι αὐτοῦ τὸν κατηγορήσαν, ὅτι ἤθελε νὰ φονεύσῃ τὸ παιδίον καὶ κρατήσῃ τὴν βασιλείαν, οὗτος διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς κατηγορίας, ἔφυγεν ἐκ τῆς Σπάρτης εἰς ξένας γῶρας. Καὶ κατὰ πρῶτον μετέβη εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου εὔρε καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, τὰ ὅποια ἀντέγραψε καὶ ἔφερεν ἔπειτα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ δέκα ἔτη ὁ Λυκούργος περιηγήθη πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ ἐμελέτησε τοὺς νόμους πολλῶν λαῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ θέσῃ νόμους εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Διὰ νὰ πείσῃ δὲ αὐτοὺς νὰ σεβασθῶσι τοὺς νόμους του, ἐθεώρησε καλόν, πρὶν φθάσῃ εἰς Σπάρτην, νὰ μεταβῆ εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἐρωτήσῃ αὐτὸ τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ. Ἀφοῦ δὲ ἔλαβεν ἀπάντησιν, ὅτι οἱ νόμοι του θὰ εἶναι αἰσιστοί, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἤρχισε μετὰ θάρρους τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον.

Λυκούργος

7. Νόμοι τοῦ Λυκούργου.

1. **Βασιλεῖς καὶ Γερουσία.** Ἐν Σπάρτῃ, ὡς εἶδομεν, ὑπῆρχον δύο βασιλεῖς καὶ ἕνεκα τούτου ὁ λαὸς ἦτο πάντοτε διηρημένος εἰς δύο μερίδας. Ὁ Λυκούργος ἐνομοθέτησε νὰ ὑπάρχωσι καὶ πάλιν δύο βασιλεῖς, ἀλλὰ, διὰ νὰ μὴ πράττωσιν οὗτοι, ὅ,τι ἤθελον, συνεστήσῃ τὴν λεγομένην Γερουσίαν. Ἡ Γερουσία ἦτο συμβούλιον ἐξ 28 σοφῶν γερόντων, οἱ ὅποιοι κατήγοντο ἐκ τῶν καλητέρων οἰκογενειῶν καὶ ἔπρεπε νὰ ὑπερβαίνωσι τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ὁ γέροντες οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἦσαν ἰσόβιοι ἄρχοντες.

ἐσκέπτοντο δὲ μετὰ τῶν βασιλέων περὶ τῶν συμφερόντων τῆς χώρας, ἐδίκαζον περὶ ζωῆς καὶ θανάτου καὶ ἀπεφάσιζον περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Γερουσία εἶχεν εἰς χεῖρας τῆς τὴν ἀνωτάτην κυβέρνησιν τῆς χώρας.

2. **Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ.** Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ πάντων τῶν Σπαρτιατῶν, ὅσοι εἶχον συμπληρώσει τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δέχεται ἢ ἀπορρίπτῃ διὰ βοῆς τὰς ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας. Μετὰ πολλὰ ἔτη ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ἔλαβε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ κατ' ἔτος καὶ πέντε ἄλλους ἄρχοντας, τοὺς Ἐφόρους, οἱ ὅποιοι ἐδίκαζον καὶ αὐτὴν τὴν Γερουσίαν καὶ τοὺς βασιλεῖς, ὡσάκις παρέβαινον τὰ καθήκοντά των.

3. **Συσσίτια.** Ὁ Λυκοῦργος διὰ νὰ συνήθισῃ τοὺς πολίτας εἰς τὴν λιτότητα συνέστησε τὰ λεγόμενα συσσίτια. Ἦσαν δὲ ταῦτα κοινὰ τράπεζαι, εἰς τὰς ὁποίας ἐκάθηντο καὶ συνέτρωγον πάντες οἱ Σπαρτιαταὶ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ βασιλεῖς, ἐκτὸς τῶν Ἐφόρων καὶ τῶν γυναικῶν. Συνήθης δὲ τροφὴ αὐτῶν ἦτο ὁ κρήβινος ἄρτος καὶ ὁ μέλας ζωμός, τὸν ὅποιον κατεσκευάζον ἐκ χοιρίου κρέατος, βράζοντες αὐτὸ ἐντὸς αἵματος μετ' ὀλίγου ὄξους καὶ ἄλατος. Εἰς ἐκάστην δὲ τράπεζαν ἐκάθηντο ἀνὰ 15 ἕως 20 καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀπουσιάσῃ, ἐκτὸς ἐὰν ἦτο εἰς κυνήγιον ἢ προσέφερε θυσίαν.

4. **Ἄνατροφή τῶν παιδῶν.** Πρὸ πάντων δὲ ὁ Λυκοῦργος ἐφρόντισε περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν τῶν Σπαρτιατῶν, διότι ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ρωμαλέους καὶ γενναίους ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Λυκοῦργου, εὐθὺς ὡς ἐγεννήσθαι τὸ παιδίον, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὤφειλε νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸ πρὸς τοὺς Ἐφόρους. Οὗτοι δέ, ἐὰν μὲν τὸ παιδίον ἦτο ἀδύνατον καὶ ἄσχημον, διέταττον νὰ ριφθῇ εἰς τὸν Καϊάδαν, βάραθρον τοῦ ὄρους Ταυγέτου, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ γίνῃ καλὸς στρατιώτης· ἐὰν δὲ ἦτο ὑγιὲς καὶ εὐρωστον, ἐπέστρεφον αὐτὸ εἰς γονεῖς του.

Τὰ τέκνα τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους· ἔπειτα δὲ τὰ μὲν θήλεα ἔμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ των, τὰ δὲ ἄρρενα ἐστέλλοντο εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, ὅπου διέμενον μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ἐκεῖ οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν συνήθιζον νὰ ὑποφέρωσι μετὰ καρτερίας τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ ψῦχος, τὸν καύσωνα καὶ πάντα κόπον, καὶ νὰ μὴ φοβῶνται τὸ σκότος καὶ τὴν μοναξίαν. Ἐφόρουσαν πάντοτε τὸ αὐτὸ ἔνδυμα καὶ χιμῶνα καὶ θῆρος, ἐβάδιζον ἀνυπόδητοι καὶ ἄνευ καλύμματος, καὶ ἐκοιμῶντο κατὰ γῆς ἐπὶ καλάμων, τοὺς ὁποίους ἐκοπτον ἐκ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα· ὡς τροφήν δὲ ἐλάμβανον ὀλίγον ἄρτον, ὀλίγα ὀπωρικά καὶ ἐνίοτε τὸν μέλανα ζωμόν. Καθ' ἐκάστην ἐγυμνάζοντο εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸν δίσκον, εἰς τὸ πῆδημα, εἰς τὴν πάλην

καί, ὅτε ἐγίνοντο ἔφηβοι, ἐμάνθανον νὰ μεταχειρίζωνται καὶ τὰ ὄπλα.

Προσέτι οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰ σχολεῖα ἐδιδάσκοντο νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας, νὰ ἐγείρωνται ἐκ τῆς θέσεως τῶν, ὅτε ἔβλεπον αὐτούς, νὰ σιωπῶσιν ἐνώπιον αὐτῶν καὶ ἐρωτῶμενοι νὰ ἀπαντῶσι δι' ὀλίγων λέξεων. Ἐπίσης ἐμάνθανον μουσικὴν, στρατιωτικὸν χορὸν, ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἄλλων ποιητῶν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν ἀνατρεφόμενοι, ἐγίνοντο ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι καὶ μέγιστον καθῆκον αὐτῶν θεώρουσαν νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν πατρίδα τῶν καὶ ἀποθνήσκωσιν ὑπὲρ αὐτῆς.

Ὅπως οἱ παῖδες, τοιοῦτοτρόπως καὶ αἱ Σπαρτιατίτιδες ἡσκούντο καὶ ἐγυμνάζοντο διὰ νὰ γίνωνται μητέρες ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοί. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς υἱούς τῶν, ὅτε μετέβαινον οὗτοι εἰς τὸν πόλεμον, δίδουσαι τὴν ἀσπίδα, ἔλεγον «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς», δηλαδὴ ἢ νὰ νικήσῃς καὶ φέρῃς ταύτην ὀπίσω ἢ νὰ σὲ φέρωσι νεκρὸν ἐπ' αὐτῆς.

Ἀφοῦ ἔθεσε τοὺς νόμους τούτους ὁ Λυκοῦργος, ὤρκισε τοὺς βασιλεῖς καὶ πάντας τοὺς Σπαρτιάτας νὰ μὴ μεταβάλωσιν αὐτοὺς μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Κρήτην, ὅπου λέγουσιν, ὅτι ἀπέθανεν ἔκουσίως ἐκ τῆς πείνης. Ἐπραξε δὲ τοῦτο ὁ Λυκοῦργος, διότι ἤθελε νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς Σπάρτην καὶ οἱ Σπαρτιάται ἀναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ μεταβάλῃ τοὺς νόμους. Διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιάται ἀνεδείχθησαν οἱ ἀνδρειότατοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπὶ πεντακόσια ἔτη ἡ Σπάρτη ἦτο ἰσχυρὰ καὶ ἑνδοξος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

8. Ἀθηναῖοι καὶ Σόλων.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔχομεν μάθει, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου διώρισαν ἰσόβιον ἄρχοντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μεδόντα (1066 π. Χ.) Μετὰ πολλὰ ὅμως ἔτη ἐξέλεγον ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνηα τὰς Ἀθήνας ἐπὶ δέκα μόνον ἔτη, καὶ ἀπὸ τοῦ 683 π. Χ. ἐξέλεγον ἐννέα, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνων ἐπὶ ἑν μόνον ἔτος. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῶν ἐννέα τούτων ἀρχόντων ὠνομάζετο ἐπώνυμος, ὁ δὲ δεύτερος βασιλεὺς, ὁ τρίτος πολέμαρχος, καὶ οἱ λοιποὶ ἕξ θεσμοθέται. Εἶχε δὲ ὁ μὲν ἐπώνυμος τὴν προεδρίαν, καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρονολογοῦν τὸ ἔτος· ὁ δὲ βασιλεὺς εἶχε τὴν φροντίδα τῶν θρησκευτικῶν, ὁ πολέμαρχος τῶν πολεμικῶν καὶ οἱ θεσμοθέται τῆς διοικήσεως καὶ τῶν δικαστηρίων.

Ἐν Ἀθήναις ὅμως τότε συνέβαινον μεγάλαι ταραχαί· πρῶτον μὲν

οἱ ἑννέα ἄρχοντες ἐτυράννου καὶ ἐβασάνιζον τὸν λαόν, ἐπειδὴ ἐδίκαζον κατὰ παλαιούς νόμους, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄγραφοι καὶ ἄγνωστοι· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ πλούσιοι ἐδάνειζον διὰ μεγάλου τόκου χρήματα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐλάμβανον ὡς ἐνέχυρον καὶ τὰ σώματα αὐτῶν τῶν ἰδίων τοὺς ὁποίους κατόπιν ἐπώλουν ὡς δούλους, εἰὰν δὲν ἐπλήρωνον τὰ χρέη των. Πρὸς κατάπαυσιν λοιπὸν τῶν ταραχῶν τούτων συνεφώνησαν πλούσιοι καὶ πτωχοὶ νὰ ἐκλέξωσιν ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος νὰ συντάξῃ καταλλήλους γραπτοὺς νόμους· ὡς τοιοῦτον δὲ ἐξέλεξαν τὸν σοφὸν Σόλωνα.

Σόλων

Ὁ Σόλων ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐξηκεστίδου καὶ κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Κόδρου· ἐγεννήθη δ' ἐν Ἀθήναις τῷ 640 π. Χ. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἐπεσκέφθη χάριν ἐμπορίου πολλὰς χώρας καὶ ἐμελέτησε τὰ ἤθη καὶ τοὺς νόμους πολλῶν λαῶν· ἕνεκα δὲ τούτου ὄχι μόνον ἐπλούτησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτησε τόσον πολλὰς καὶ ὠφελίμους γνώσεις, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι κατέτασσαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (*). Ὁ Σόλων ἠσθάνετο μεγάλην ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα του καὶ πάντοτε ἐπεθύμει τὴν δόξαν αὐτῆς· τοῦτο δὲ ἀπέδειξε κατὰ τὴν ἐξῆς περιστασίαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπολέμουσαν πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς διὰ νὰ ἀνακτήσωσιν τὴν νῆσον Σαλαμῖνα, τὴν ὁποίαν οὗτοι εἶχον ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τέλος ἀπέκαμον, ἔπαυσαν τὸν πόλεμον καὶ ἐψήφισαν νόμον νὰ τιμωρῆται διὰ θανάτου ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤθελε προτείνει τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου. Τότε ὁ Σόλων, μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τὴν ταπεινώσιν ταύτην τῆς πατρίδος του, φοβούμενος δὲ καὶ τὸν θάνατον ἐσκέφθη τὸ ἐξῆς· προσεποιήθη τὸν παράφρονα καὶ κλεισθεὶς ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, συνέταξεν ἐνθουσιαστικὸν ποίημα περὶ τῆς Σαλαμίνος. Αἰφνης ἡμέραν τινὰ ἐξέρχεται εἰς τὴν ἀγοράν, τὸ δὲ πλῆθος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει, ὅτι ἦτο παράφρων, συνηθροίσθη ἐκ περιεργίας διὰ νὰ ἴδῃ αὐτόν. Τότε ὁ Σόλων, ἀναβάς ἐπὶ λίθου, ἤρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ τὸ ποίημά του· τοσοῦτον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ αὐτοῦ

(*) Οἱ ἑπτὰ σοφοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν οἱ ἐξῆς : Θαλῆς ὁ Μηλήσιος, Περικλῆς ὁ Κορινθίος, Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίαις ὁ Πριηνεὺς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος.

ἐνεθουσιάσθησαν, ὥστε ἀμέσως κἀτήρησαν τὸν νόμον καὶ διορίσαντες αὐτὸν στρατηγόν, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Μεγαρέων καὶ ἀνέκτησαν τὴν Σαλαμίνα.

9. Νόμοι τοῦ Σόλωνος.

1. **Σεισάχθεια.** Ὁ Σόλων, ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ συντάξῃ νόμους, ἠλάττωσε κατὰ πρῶτον τοὺς τόκους καὶ διέταξεν, ὅσοι χρεωστοῦσι χρήματα εἰς τοὺς πλουσίους, νὰ μὴ γίνωνται εἰς τὸ ἐξῆς δούλοι αὐτῶν· πρῶτος δὲ αὐτὸς ἔδωκε τὸ παράδειγμα ἐλευθερώσας πολλοὺς δούλους διὰ χρημάτων τῆς πόλεως. Τὰ σωτήρια ταῦτα μέτρα ὠνομάσθησαν σεισάχθεια, δηλ. ἐλάφρυνσις τοῦ βάρους, τὸ ὁποῖον ἐπέεζε τὸν λαόν.

2. **Τάξεις πολιτῶν.** Μετὰ ταῦτα ὁ Σόλων διήρесе τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τῆς περιουσίας αὐτῶν, δηλ. εἰς πεντακοσιομεδίμνους, ἵππεῖς, ζευγίτας καὶ θῆτας. Καὶ πεντακοσιομεδίμνοι μὲν ἐλέγοντο οἱ ἔχοντες κατ' ἔτος εἰσόδημα 500 μεδίμνων (1) καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ διατηρῶσι δι' ἰδίων ἐξόδων 48 πολεμικὰ πλοῖα· ἐξ αὐτῶν δὲ ἐξελέγοντο καὶ οἱ ἐννέα ἄρχοντες. Ἴππεῖς δὲ ἐλέγοντο οἱ ἔχοντες κατ' ἔτος εἰσόδημα 300 μεδίμνων, καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ τρέφῃ ἕκαστος καὶ ἓνα ἵππον διὰ τὸν πόλεμον. Ζευγίται δὲ οἱ ἔχοντες εἰσόδημα 200 μεδίμνων, καὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ τρέφῃ ἕκαστος ζευγὸς βοῶν. Καὶ θῆτες οἱ ἔχοντες εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν 150 μεδίμνων ἢ καὶ μηδὲν καὶ εἰργάζοντο ὡς μισθωτοὶ εἰς τὰ κτήματα τῶν ἄλλων.

3. **Βουλὴ.** Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ 400 βουλευτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων καὶ οἱ ὅποιοι εἶχον συμπληρῶσαι τὸ τριακκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἔργον δὲ ἡ βουλὴ εἶχε νὰ σχεδιάζῃ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐδέχετο ἢ ἀπέρριπτεν ἡ ἐκκλήσις τοῦ λαοῦ.

4. **Ἄρειος Πάγος.** Ὁ Ἄρειος Πάγος ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῆς πόλεως καὶ ἀπετέλουεν αὐτό, ὅσοι τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν καλῶς· ὠνομάζοντο δὲ οἱ δικασταὶ αὐτοῦ Ἄρεοπαγῖται καὶ ἦσαν ἰσόβιοι. Ἔργον τοῦ δικαστηρίου τούτου ἦτο νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων, νὰ δικάζῃ τοὺς φονεῖς καὶ ἀσεβεῖς καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν· πρὸς τούτοις δὲ ἐτιμῶρει καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας ὠρισμένον ἐπάγγελμα, δηλ. τοὺς ἀργούς.

(1) Μέδιμνος μέτρον ὁμοιάζον πρὸς καλὸν καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 41 ὄκ καὶ 16 δράμια.

5. **Ἀνατροφή τῶν Παίδων.** Καὶ ὁ Σόλων, ὡς ὁ Λυκοῦργος, ἔθεσε νόμους περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων. Οἱ γονεῖς δηλ. ὤφειλον, ὅτε τὰ τέκνα αὐτῶν ἐγίνοντο ἑπτὰ ἔτων, νὰ στέλλωσιν αὐτὰ εἰς τὰ σχολεῖα. Ἐκεῖ δὲ οἱ παῖδες τῶν Ἀθηναίων ἐδιδάσκοντο ἀνάγνωσιν, γραφήν, ἀριθμητικὴν καὶ ἀνώτερα μαθήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεπτυσσον τὸν νοῦν αὐτῶν· προσέτι δὲ ἐμάνθανον καὶ μουσικὴν, ζωγραφικὴν, γλυπτικὴν καὶ ἄλλας ὠραίας τεχνάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐξηυγέ-νιζον καὶ ἐμόρφωνον τὴν καρδίαν αὐτῶν. Διὰ νὰ καταστήσωσι δὲ καὶ τὰ σώματά των ρωμαλέα καὶ ἰσχυρά, κατεγίνοντο μέχρι τοῦ δεκάτου ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας των εἰς τὴν γυμναστικὴν, ἵππασίαν, κολυμβητικὴν καὶ ἄλλα γυμνάσια. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐγίνοντο ὄχι μόνον πολῖται ἀριστοί, ἀλλὰ καὶ στρατιῶται καλοὶ καὶ γενναῖοι· ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος.

Ἀποῦ ἔθεσε τοὺς νόμους τούτους ὁ Σόλων, ὤρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ φυλάξωσιν αὐτοὺς ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, Κύπρον καὶ Μικρὰν Ἀσίαν χάριν περιηγήσεως. Ἐπανῆλθε δὲ μετὰ δέκα ἔτη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου διέμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ὑπὸ πάντων· ἀπέθανε δὲ τῷ 559 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ἢ ΜΗΔΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

10. Ἰωνικὴ ἐπανάστασις (500 π. Χ.)

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Δωριεῖς, οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς εἶχον κτίσει πολλὰς ἀποικίας εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη αἱ Ἑλληνικαὶ αὐταὶ ἀποικίαι ἦσαν ἐλεύθεραι, ἀλλ' ἔπειτα ὑπέταξεν αὐτὰς ὁ Κροῖσος, ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας, καὶ τῷ 546 π. Χ. ὁ Κύρος ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας. Οἱ Ἕλληνες ὅμως συνειθισμένοι νὰ ζῶσι βίον ἐλεύθερον, δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τὸν ζυγὸν τῶν βαρβάρων καὶ τῷ 500 π. Χ. ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ τότε βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου· εἶχον δὲ ὡς βοηθοὺς καὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Ἐρετριεῖς, οἱ ὅποιοι ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς 25 πλοῖα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ ἐπανάστασις ἐπέτυχεν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἔκαυσαν καὶ τὰς Σάρδεις, τὴν πρωτεύουσάν τῆς Λυδίας. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος, ἀποστείλας κατ' αὐτῶν πολυάριθμα στρατεύματα, κατέβαλεν αὐτοὺς καὶ ὑπέταξε πάλιν ὑπὸ τὸν Περσικὸν ζυγόν.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἰωνικὴ, ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῶν λεγομένων Περσικῶν ἢ Μηδι-

κῶν πολέμων· διότι ὁ Δαρεῖος, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Ἑρετριεῖς, ἐπειδὴ οὗτοι ἐβοήθησαν τοὺς ἐπαναστάτας, ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ στρατὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑποτάξῃ αὐτήν. Διέταξε δὲ μάλιστα ἓνα τῶν ὑπηρετῶν του νὰ λέγῃ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου τρεῖς φορὰς «Δέσποτα ἐνθυμοῦ τοὺς Ἀθηναίους».

Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου. Κατὰ τὸ ἔτος λοιπὸν 492 π. Χ. ἀπέστειλεν ὁ Δαρεῖος κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καὶ στόλου τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μαρδόνιον. Ἄλλ' οὗτος δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Ἑλλάδος· διότι τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ στόλου κατεστράφη παρὰ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἄθωνος (Ἁγίου Ὄρους) ἕνεκα τρικυμίας, τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἐξωλοθρέυθη ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν πολεμικῶν λαῶν τῆς Θράκης. Ἐνεκα δὲ τούτου ὁ Μαρδόνιος, μὴ ἔχων ἀρκετὸν στρατὸν καὶ στόλον, ἐπέστρεψεν ἀπρακτος εἰς τὴν Περσίαν.

11. Μελτιάδης.

Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη (490 π. Χ.),

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μαρδονίου ὁ Δαρεῖος θέλων νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν του, ἠτοίμασε πάλιν νέον στρατὸν καὶ στόλον κατὰ τῆς Ἑλλάδος· συγχρόνως δὲ ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κήρυκας διὰ νὰ ζητήσωσι τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, δηλ. γῆν καὶ ὕδωρ. Καὶ πολλαὶ μὲν Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐκ φόβου ἔδωσαν αὐτά, οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιατῆται ὄχι μόνον ἠρήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἔρριψαν τοὺς κήρυκας οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἰς βάρανθρον, οἱ δὲ Σπαρτιατῆται εἰς βαθὺ φρέαρ. Ὁ Δαρεῖος εὐθὺς ὡς ἔμαθε τοῦτο, ὠργίσθη πολὺ καὶ, διορίσας νέους στρατηγούς, τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην, ἀπέστειλεν αὐτοὺς κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ 100 χιλιάδων πεζῶν καὶ 10 χιλιάδων ἰππέων. Ὁ στρατὸς οὗτος, ἐπιβίβασθεις ἐπὶ 600 πλοίων, ἔπλευσε διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑρέτριαν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἠχμαλώτισεν.

Οἱ Πέρσαι ἐκ τῆς Ἑρετρίας ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Μαραθῶνος, ὀλίγας ὥρας μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντες τὸν κίνδυνον, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν· ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν ἀμέσως ἕνεκα θρησκευτικῆς ἑορτῆς, οἱ Ἀθηναῖοι χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσι μόνοι αὐτοὶ κατὰ τῶν Περσῶν. Συναθροίσαντες λοιπὸν τάχιστα στρατὸν ἐκ 10 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἔσπευσαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν δέκα στρατηγῶν καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν βαρβάρων. Τότε δὲ ἔδραμον εἰς βοήθειαν αὐτῶν καὶ 1000 Πλαταιεῖς, οἱ

όποιοι μόνοι εκ τών άλλων Έλλήνων έφάνησαν πρόθυμοι να λάβωσι μέρος εις τόν υπέρ τής ελευθερίας άγώνα.

Έκαστος τών δέκα στρατηγών είχε τήν άρχιστρατηγίαν επί μίαν ημέραν· ικανώτατος δε πάντων τούτων, ώς προς τήν πολεμικήν τέχνην, ήτο ο Μιλτιάδης, ο όποιος κατήγετο εξ έπισήμου οικογενείας τών 'Αθηνών. Τήν ικανότητα ταύτην του Μιλτιάδου γνωρίζων ο 'Αριστείδης, εις τών στρατηγών, παρεχώρησε τήν ημέραν τής άρχιστρατηγίας του εις αυτόν· τούτου δε τό παράδειγμα ήκολούθησαν και οι

άλλοι στρατηγοί και τοιουτοτρόπως ο Μιλτιάδης κατέστη ο μόνος άρχιστράτηγος του όλου στρατού.

Ο Μιλτιάδης εκλεχθείς άρχιστράτηγος, παρέταξε τούς 'Αθηναίους άπέναντι τών Περσών και πρό τής μάχης διέταξε να προσφέρωσι θυσίας εις τούς θεούς. Έπειτα δε, άφου δια τής σάλπιγγος έδόθη τό σημεϊον, οι 'Αθηναίοι και οι Πλαταιείς ώρμησαν μετ' ένθουσιασμού κατά τών βαρβάρων και μετá λυσσώδη άγώνα ένίκησαν αυτούς και έτρεψαν εις φυγήν μέχρι τής θαλάσσης. Έκει δε εις τήν παραλίαν γίνεται πάλιν πεισματώδης μάχη, διότι οι μόνον Πέρσαι προσεπάθουν να εισέλθωσιν εις τά πλοία, οι δε Έλληνες να καύσωσιν αυτά. Τελος δε οι

Μιλτιάδης

βάρβαροι κατησχυμένοι κατώρθωσαν να φύγωσιν εις 'Ασίαν, άφου άπώλεσαν 6400 άνδρας και έπτά πλοία. Οτε δε έλαβε τέλος ή μάχη, όπλίτης τις 'Αθηναίος εκ τής μεγάλης αυτού χραξ έτρεξεν εις 'Αθήνας, δια να αναγγείλη τήν νίκην· μόλις δε είπε «χαίρετε, ώ συμπολίται, ένίκησαμεν!» έπεσε νεκρός.

Κατά τήν ένδοξον ταύτην μάχην, ή όποία έγινε τφ 490 π. Χ. οι φονευθέντες πρόγονοι ήμών ήσαν 192. Τους γενναίους τούτους Μαραθωνομάχους οι 'Αθηναίοι μεγάλως έτίμησαν, θάψαντες αυτούς εν Μαραθώνι εις ένα κοινόν τάφον. Τας περισσοτέρας όμως τιμάς έλαβεν ο Μιλτιάδης, προς τιμήν του όποιου οι 'Αθηναίοι έστησαν και χαλκούν άνδριάντα.

Τέλος του Μιλτιάδου. (489 π.Χ.). 'Αλλά τό τέλος του Μιλτιάδου υπήρξε θλιβερόν. Ουτος λαβών παρα τών 'Αθηναίων 70 πλοία,

στρατὸν καὶ χρήματα ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς νήσου Πάρου ἢ ὅποια εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῶν Περσῶν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπολιόρκει αὐτήν, ἐπληρώθη εἰς τὸν μῆρον βαρέως καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας ἀπρακτος. Τότε δὲ οἱ ἐχθροὶ του κατηγορήσαν αὐτὸν, ὅτι ἤθελε νὰ ἀπατήσῃ τὸν λαόν, καὶ ὁ Μιλτιάδης κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον πετήκοντα ταλάντων. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο, ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς του· τὰ δὲ 50 τάλαντα ἐπλήρωσε μετὰ ταῦτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων.

11. Λεωνίδης.

Ἦ ἐν Θερμοπύλαις μάχη (480 π. Χ.).

Ὁ Δαρεῖος, ὅτε ἔμαθε τὴν ἐν Μυραθῶνι ἥτταν τοῦ στρατοῦ του, ὤργισθη ἀκόμη περισσότερο κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνῶ ὅμως ἠτοιμάζετο, ἀπέθανε καὶ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ ὑπερήφανος αὐτοῦ υἱὸς Ξέρξης (485 π. Χ.). Οὗτος, θέλων νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον τοῦ πατρὸς του, ἐξεστράτευσε τῷ 480 π. Χ. ὁ ἴδιος κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια στρατοῦ καὶ 1207 πλοῖα. Καὶ ὁ μὲν στόλος αὐτοῦ πλέων παρὰ τὰ παράλια, ἔφθασε μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ὁ δὲ πεζὸς στρατός, διαβάς τὸν Ἑλλάσποντον διὰ δύο γεφυρῶν, προухώρησε διὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν· ἦτο δὲ ἔτοιμος νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν Θερμοπυλῶν. Ἦσαν δὲ αἱ Θερμοπύλαι στενὴ ὁδὸς μεταξύ τοῦ ὄρους Οἴτης καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ ὠνομαζόντο οὕτω, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαί· εἰς τινὰ δὲ μέρη τοσοῦτον στενὴ ἦτο ἡ ὁδὸς αὕτη, ὥστε μόλις ἀμαξα ἠδύνατο ἐκεῖθεν νὰ διέλθῃ.

Οἱ πλείστοι τῶν Ἑλλήνων, φεβηθέντες τὰ ἀπειράριθμα στρατεύματα τοῦ Ξέρξου, ὑπετάχθησαν εἰς αὐτόν. Οἱ Σπαρτιαταὶ ὅμως μετὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν Θεσπιέων καὶ Πλαταιέων ἠτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσωσιν, ἀπόφασιν ἔχοντες νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσι. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν γενναῖος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδης, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν τοῦ Ξέρξου, κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν μετὰ 6000 ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων 300 ἦσαν Σπαρτιαταὶ· ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπλευσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιατοῦ Εὐρυβιάδου εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, ἀκρωτήριον τῆς νήσου Εὐβοίας.

Ὁ Ξέρξης, φθάσας εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἐθαύμασεν ὅτι τόσοι ὀλίγοι Ἕλληνες ἤθελον νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτόν, καὶ περιέμενον ἐκεῖ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, ἐλπίζων, ὅτι οὗτοι θὰ φύγωσι. Τὴν πέμπτην ὅμως ἡμέραν,

βλέπων, ὅτι οὗτοι δὲν ἔφευγον, ἔστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Λεωνίδα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγραψε «παράδος τὰ ὄπλα». ἀλλ' ὁ Λεωνίδας ὑπερηφάνως ἀπήντησε «μολὼν λαβῆ» δηλ. ἔλα νὰ τὰ λάβῃς. Ἀκούσας ὁ βασιλεὺς τὴν περιφρονητικὴν ἀπάντησιν τοῦ Λεωνίδου, ὠργίσθη πολὺ καὶ ἔστειλε μέρος τοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ συλλάβῃ ζῶντας τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Πέρσαι ὁμῶς ὠρμήσαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μέρος ἦτο στενόν καὶ δὲν ἠδύναντο πολλοὶ ὁμοῦ νὰ πολεμῶσιν, ἐφονεύοντο σωρηδὸν ὑπ' αὐτῶν. Κατόπιν ὁ Ξέρξης ἔστειλε καὶ ἄλλα στρατεύματα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἔπαθον τὰ ἴδια. Ἐπὶ τέλους ἠνάγκασθη νὰ στείλῃ καὶ τὸ ἐκλεκτότατον μέρος τοῦ στρατοῦ του, τοὺς Ἀθανάτους λεγομένους. Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς καὶ αὐτοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, ἀφοῦ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τότε τὸν μέγαν βασιλέα.

Δυστυχῶς ὁμῶς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ στενοχωρίᾳ τοῦ βασιλέως προδότης τις, Ἐφιάλτης ὀνομαζόμενος, ὠδήγησε τοὺς Πέρσας ἐν καιρῷ νυκτός διὰ στενοῦ δρόμου τοῦ ὄρους ὀπισθεν τῶν Θερμοπυλῶν ὅπως περικυκλώσωσι τοὺς Ἕλληνας. Ἐπραξε δὲ τοῦτο ὁ προδότης, διότι ἠλπίζε, ὅτι θὰ λάβῃ δῶρα παρὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ Λεωνίδας, ἀφοῦ ἔμαθε τὴν προδοσίαν, τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας ἔστειλεν εἰς τὰς πατρίδας των διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλας ἀνάγκας, αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ ἐκεῖ μετὰ τῶν 300 Σπαρτιατῶν καὶ θυσιασθῆ. Ἐμείναν δὲ μετ' αὐτοῦ ἀκόμη καὶ 700 Θεσπιεῖς, διότι καὶ αὐτοὶ ἠθέλησαν νὰ θυσιασθῶσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των.

Τὴν πρῶταν ὁ Ξέρξης διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ ὀρμήσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. λυσσώδης μάχη ἤρχισε τότε, οἱ δ' Ἕλληνες μαχόμενοι ὡς λέοντες, φοβερὰν καταστροφὴν προὔξενον εἰς τοὺς Πέρσας. Τὰ δόρατα τῶν περισσοτέρων εἶχον πλέον θραυσθῆ, ἐφόνευσον δὲ καὶ κατέκοπτον τοὺς ἐχθροὺς μὲ τὰ ξίφη των. Ἀλλὰ τέλος πίπτει ὁ Λεωνίδας καὶ φοβερὰ μάχη γίνεται περὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ. Τέσσαρας φορὰς οἱ Ἕλληνες τρέπουσι τοὺς βαρβάρους εἰς φυγὴν καὶ λαμβάνουσι τὸ πολυτιμον σῶμα. Ἀλλ' ἐνῷ ἐξηκολούθει ἡ πάλη αὕτη, φθάνουσι ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι. Τότε οἱ ὀλίγοι ζῶντες Ἕλληνες ἀναβαίνουσι ἐπὶ τινος λόφου καὶ ἐκεῖ, γενναίως μαχόμενοι καὶ μὲ τὰ ξίφη καὶ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς ὀδόντας, πίπτουσι πάντες.

Κατὰ τὴν περίφημον ἐν Θερμοπύλαις μάχην, ἡ ὁποία ἐγίνε τῷ 480 π. Χ. ἐφονεύθησαν 20 χιλιάδες Περσῶν καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου. Βραδύτερον δὲ οἱ Ἕλληνες ἀνήγειραν ἐν Θερμοπύλαις πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων Σπαρτιατῶν μνημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψαν τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα:

«Ἔσ' ἐστὶν ἄγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πετθόμενοι»

ἦτοι «ὦ διαβάτα, εἰπέ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι ἐνταῦθα ἀπεθά-
νομεν, ἵνα μείνωμεν πιστοὶ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μας.» Ὁ
προδότης Ἐφιάλτης ἔλαβε μεγάλα δῶρα παρὰ τοῦ Εἰρέξου. Δὲν πα-
ρῆλθεν ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ ἐφονεύθη ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπὸ τινος, Ἀθη-
νάδου ὀνομαζομένου. Τοιοῦτον τέλος λαμβάνουσιν οἱ προδότες!

13. Θεμιστοκλῆς.

Ἦ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (480 π. Χ.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαραθωνομάχου Μιλτιάδου ἀνεφάνη ἐν
Ἀθήναις ἄλλος μέγας ἀνὴρ, ὁ Θε-
μιστοκλῆς, υἱὸς τοῦ Νεοκλέους.

Οὗτος κατὰ τὴν νεότητά του ἠγάπα
πολὺ τὰς διασκεδάσεις· ἀλλὰ μετὰ
τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἠλλαξε
βίον, καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται πῶς
θὰ δυνηθῆ νὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα
του καὶ δοξασθῆ καὶ αὐτός, ὡς ὁ
Μιλτιάδης. Εἰς δὲ τοὺς φίλους του,
ὅσους ἠρώτων αὐτὸν διατί ἠλλαξε
βίον, ἔλεγε: «δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοι-
μῶμαι ἢ δόξα τοῦ Μιλτιάδου.»

Ἐκ-
τοτε ὁ Θεμιστοκλῆς ἤρχισε νὰ ἀνα-
μιγνύηται εἰς τὰ πολιτικὰ πράγ-
ματα καὶ ταχέως εἴλκυσε τὴν ἀγά-
πην τῶν συμπολιτῶν του. Κατὰ
συμβουλὴν δὲ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι
κατεσκεύασαν στόλον διακοσίων
πλοίων, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἄλ-
λους κατὰ τῶν βαρβάρων πολέμους.
Ἐπειδὴ ὅμως φοβερὸν πολιτικὸν
ἔχθρὸν εἶχε τὸν Ἀριστείδην, ὁ ὁποῖος
κατέστρεφεν ὅλα τὰ σχέδιά του, ὁ Θεμιστοκλῆς
ἐπεισε τοὺς Ἀθη-
ναίους νὰ ἐξορίσωσιν αὐτὸν τῆς πόλεως.

Ὅτε ὁ Λεωνίδας ἐπολέμει ἐν Θερμοπύλαις, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὡς
εἶδομεν, εὑρίσκετο εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριο· ἐκεῖ δὲ ἦσαν καὶ
τὰ 200 πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὁποίων ναύαρχος ἦτο ὁ Θεμι-
στοκλῆς. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐναυμάχησαν κατὰ
τοῦ Περσικοῦ στόλου, κατέπλευσαν, ὅτε ἔμαθον τὸν θάνατον τοῦ

Θεμιστοκλῆς.

Λεωνίδου, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἰς τὸ Φάληρον, οἱ δὲ ἄλλοι εἰς τὸ στενὸν τῆς νήσου Σαλαμῖνος.

Ὁ Ξέρξης, διελθὼν τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ἐπήρχετο ἀνευ ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον λάβει χρησμόν, ὅτι τότε μόνον θὰ σωθῶσιν, ἐὰν καταφύγῳσιν εἰς ξύλινα τείχη. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐξηγήσας τὸν χρησμόν τοῦτον, εἶπεν, ὅτι ξύλινα τείχη εἶναι τὰ πλοῖα καὶ εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ ζητήσωσι τὴν σωτηρίαν των. Ὁ Ἀθηναϊκὸς λοιπὸν στόλος, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς τὸ Φάληρον, λαβὼν τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά τῶν Ἀθηναίων, μετεκόμισεν αὐτοὺς εἰς Σαλαμῖνα, Αἴγιναν καὶ Τροιζήνα· ἔπειτα δὲ ἐπλευσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου ἦσαν καὶ τὰ πλοῖα τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ὁλος δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐν Σαλαμῖνι ἀπετελεῖτο ἐκ 378 πλοίων, τῶν ὁποίων ἀρχιναύαρχος ἦτο ὁ Εὐρυβιάδης.

Οἱ Πέρσαι, φθάσαντες εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εὐρόντες αὐτὰς ἐρήμους, κατέκαυσαν τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ναοὺς αὐτῶν. Ἐν τῇ μεταξὺ τούτῳ οἱ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες ἐσκέπτοντο εἰς ποῖον μέρος ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσωσιν. Καὶ ὁ μὲν Εὐρυβιάδης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ τῶν Πελοποννησίων ἔλεγον, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένωσι τοὺς ἐχθρούς. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως ἔλεγεν, ὅτι συμφέρον εἰς αὐτοὺς ἦτο νὰ πολεμήσωσιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, διότι τὸ μέρος ἦτο στενὸν καὶ οἱ Πέρσαι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ παρατάξωσι πολλὰ πλοῖα. Ἐπειδὴ δ' ἐπέμενεν, ὁ Εὐρυβιάδης τοσοῦτον πολὺ ὠργίσθη, ὥστε ὕψωσε τὴν βράβδον, διὰ νὰ τὸν κτυπήσῃ. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος εἶπεν εἰς αὐτὸν μὲ πολλὴν ἀταραξίαν καὶ φρόνησιν: «πάταξον μὲν ἄκουσον δέ».

Βλέπων ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι οἱ Πελοποννησῖοι δὲν ἐπέιθοντο νὰ μείνωσιν ἐκεῖ καὶ ὅτι ἤτοιμαζόντο νὰ φύγωσιν, ἔπραξε τὸ ἐξῆς. Στέλλει ἐν καιρῷ νυκτὸς κρυφίως πρὸς τὸν Ξέρξην ἄνθρωπον πιστὸν νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος καὶ ὅτι, ἐὰν θέλῃ, δύναται νὰ καταστρέψῃ αὐτούς. Ὁ Ξέρξης νομίσας, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἐμήνυσε τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ, ἠὲχαριστήθη καὶ διέταξε τὸν στόλον του νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Οἱ Ἕλληνες ἰδόντες, ὅτι ἦσαν περικυκλωμένοι ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀπεφάσισαν πλέον νὰ μείνωσιν ἐκεῖ καὶ ναυμαχήσωσιν.

Ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, οἱ δύο στόλοι εὐρέθησαν παρατεταγμένοι ἀπέναντι ἀλλήλων καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔμειναν ἀκίνητοι. Ἀμα δὲ ἤρχισε νὰ πνέῃ ἄνεμος βοηθητικὸς διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς μάχης καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὤρμησε κατὰ τοῦ Περσικοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὔτε οἱ Ἕλληνες, οὔτε οἱ Πέρσαι ἐνίκων, περὶ τὴν δῦσιν ὁμως τοῦ ἡλίου νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ὀλόκληρος ὁ Περσικὸς στόλος τρέπεται εἰς φυγὴν. Πεντήκοντα χιλιάδες βερβά-

ρων ἐφονεύθησαν καὶ 200 ἐχθρικά πλοῖα ἐβυθίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ αὐτοὶ μόνον 40 πλοῖα ἀπώλεσαν. Ἡ περίφημος αὕτη ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία ἐγίνε τὴν 20 Σεπτεμβρίου τοῦ 480 π. Χ.

Τέλος τοῦ Θεμιστοκλέους. (458 π. Χ.). Ὁ Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐφημίσθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὡς σωτὴρ αὐτῆς. Μεγάλας δὲ τιμὰς ἔδωσαν εἰς αὐτὸν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιῆται. Ὅτε δὲ μετέβη ποτὲ εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι ἐγίνοντο ἐν Ὀλυμπίᾳ, πάντες οἱ Ἕλληνες ἔστρεψαν μετὰ θαυμασμοῦ τὰ βλέμματά των πρὸς αὐτὸν καὶ ἐδείκνυον εἰς τοὺς ξένους χειροκροτοῦντες. Εἰκοσιν ἔτη διέμεινεν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Ἀθήναις· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τέλους ἐμίσησαν αὐτὸν καὶ ἐξώρισαν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτος δὲ κατέφυγε πρὸς τὸν τότε βασιλεῖα τῆς Περσίας Ἀρταξέρξη, υἱὸν τοῦ Εἰρξου, ὁ ὁποῖος πολὺ ἐτίμησεν αὐτόν. Ἐπειδὴ ὅμως μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Ἀρταξέρξης διέταξεν αὐτόν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς, μὴ θέλων νὰ φανῇ προδότης τῆς πατρίδος του, ἔπια δηλητήριο καὶ ἀπέθανε (458 π. Χ.).

14. Ἀριστείδης καὶ Πausανίας,

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη (479 π. Χ.).

Ὁ Εἰρξης μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν τοσοῦτον ἐφοβήθη τοὺς Ἕλληνας, ὥστε διέταξε τὸν στόλον αὐτοῦ νὰ πλεύσῃ τάχιστα εἰς τὸν Ἑλλησποντον· ἀφοῦ δὲ ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μετὰ 300 χιλιάδων στρατοῦ, διὰ νὰ ὑποτάξῃ αὐτήν, ἐφυγε καὶ αὐτὸς κατησχυμένος εἰς τὴν Περσίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Εἰρξου εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχον ἀρχίσει νὰ κτίζωσι τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ναοὺς των· εἶχον δὲ καλέσει τότε καὶ τὸν Ἀριστείδην ἐκ τῆς ἔξορίας.

Ὁ Μαρδόνιος, εὐρισκόμενος ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐθεώρησε καλὸν νὰ κάμῃ φίλους καὶ συμμάχους αὐτοῦ τοὺς Ἀθηναίους. Ἔστειλε λοιπὸν τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον καὶ προέτεινεν εἰς αὐτοὺς νὰ κτίσῃ τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ναοὺς των καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς κυρίου τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν συνεμάχουν μετ' αὐτοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Μαρδονίου καὶ ἀπήντησαν κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀριστείδου τοὺς ἐξῆς θαυμαστοὺς λόγους: «Ἐνόσω ὁ ἥλιος ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον αὐτοῦ καὶ ἐνόσω εἰς καὶ μόνος Ἀθηναῖος ζῆ, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ πολεμῶσι τοὺς Πέρσας, ἔχοντες τὰς ἐλπίδας των εἰς τοὺς θεοὺς».

Ὁ Μαρδόνιος, ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους τῶν Ἀθηναίων, ὠργίσθη πολὺ καὶ ἐπῆλθε κατὰ τῶν Ἀθηναίων· εὐρὼν δὲ αὐτὰς ἐρήμους

διότι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν εἶχον μεταβῆ εἰς Σαλαμίνα, κατέκαυσαν τὴν πόλιν ἐκ δευτέρου καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Βοιωτίαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀριστείδου, συμποσοῦμενοι εἰς 8 χιλιάδας, εὐρίσκοντο ἐν Ἐλευσίνι, ὅπου ἔφθασεν ἐκ τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Πausanίας μετὰ 45 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἀφοῦ δ' ἐκεῖ ἦλθον βοήθειαι καὶ ἐξ ἄλλων πόλεων, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς συνεπισώθη εἰς 110 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πausανίου ἀνεχώρησεν εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῶν Πλαταιῶν ἀπέναντι τοῦ Μαρδονίου. Ἐκεῖ δὲ πλησίον τῶν Πλαταιῶν τὴν 25 Σεπτεμβρίου τοῦ 479 π. Χ. συνεκροτήθη πεισματώδης μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος ἐφονεύθη καὶ ἐκ τῶν 300 χιλιάδων τοῦ στρατοῦ του μόνον 40 χιλιάδες ἐσώθησαν, ἐνῶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων 1360 ἔπεσον. Ἄπειρα ἦσαν τὰ λάφυρα, τὰ ὅποια ἔλαβον οἱ Ἕλληνες ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, χρυσαῖ σκηναί, κλίαι, τάπητες καὶ διάφορα σκεύη. Ἐκ τῶν λαφύρων τούτων τὸ μὲν δέκατον ἀφιερῶθη εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοιράσθησαν ὁ Πausanίας καὶ οἱ νικηταί. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἕλληνες ἔθαψαν μεγαλοπρεπῶς τοὺς πεσόντας καὶ ἤγειραν τάφους πρὸς τιμὴν αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ τελῶνται εἰς τὰς Πλαταιὰς κατὰ πενταετίαν ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο Ἐλευθερία.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι κατεστρέφοντο ἐν Πλαταιαῖς καὶ 25 χιλιάδες Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιατοῦ Λεωτυχίδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου ἐνίκησαν ἄλλας 120 χιλιάδας βαρβάρων εἰς τὴν Μυκάλην, ἀκρωτήριον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τέλος τοῦ Πausανίου. (465 π. Χ.). Ὁ Πausanίας μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην σταλεῖς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν στρατηγὸς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐκυρίευσε τὸ Βυζάντιον καὶ ἤχημαλώτισε πολλοὺς ἐπισήμους Πέρσας. Ἐκτοτε οὗτος συνέλαβε τὴν φιλόδοξον ἰδέαν νὰ γίνῃ ἀρχων ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο ἀπέλυσε κρυφίως τοὺς αἰχημαλώτους καὶ ἔστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ξέρξην, διὰ τῆς ὁποίας ὑπέσχετο νὰ ὑποτάξῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν τῷ ἔδιδε συζυγον τὴν θυγατέρα του. Ὁ Ξέρξης προθύμως ἔδεχθη τὴν πρότασιν καὶ ἔκτοτε ὁ Πausanίας κατέστη ἀλαζὼν καὶ ὑπερήφανος, ἐνεδύετο Περσικὰ ἐνδύματα καὶ ἐφέρετο ὑβριστικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους. Οἱ Ἐφοροὶ, μαθόντες τὴν διαγωγὴν ταύτην τοῦ Πausανίου, ἀνεκάλεσαν αὐτὸν εἰς Σπάρτην καὶ κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Ἄλλ' ὁ Πausanίας, διὰ νὰ μὴ συλληφθῇ κατέφυγεν ὡς ἰκέτης εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπιτρέπετο νὰ σύρωσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ ναοῦ διὰ τῆς βίας, οἱ Σπαρτιαταὶ ἀφῆρσαν τὴν στέγην καὶ ἐτείχισαν τὴν θύραν, διὰ νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους. Ὅτε δὲ ἐπλησίαζε νὰ

ἐκπνεύσῃ, ἐξήγαγον αὐτὸν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἵνα μὴ μολύνη τὸν ἱερὸν τόπον τὸ σῶμα τοῦ προδότου (465 π. X.).

Τέλος τοῦ Ἀριστείδου. (468 π. X.) Ἄλλ' ἐνῶ τοιοῦτον ἦτο τὸ τέλος τοῦ προδότου Παυσανίου, ὁ Ἀριστείδης τὸναντίον ἐν Ἀθήναις ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο ὑπὸ πάντων διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν τρόπων αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν πραότητα του. Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ἀριστείδης διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ δικαιοσύνην καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζετο ὑπὸ πάντων δίκαιος.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θερμιστοκλέους, διώρισαν ἄρχοντα αὐτῶν τὸν Ἀριστείδην. Ὅτε δὲ ὁ Παυσανίας, ἕνεκεν τῆς προδοτικῆς διαγωγῆς του δυσηρέστησε τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ Ἀριστείδης διὰ τῶν καλῶν του τρόπων προσείλκυσε τὴν ἀγάπην αὐτῶν καὶ κατέστησεν αὐτοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σύμμαχοι δὲ οὗτοι ἀνέθεσαν τότε εἰς τὸν Ἀριστείδην τὴν προσδιορίσῃ πόσους ἄνδρας, πλοῖα καὶ χρήματα ἔπρεπε νὰ συνεισφέρῃ ἕκαστη πόλις, ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Τοσοῦτον δὲ δικαίως προδιώρισεν ὁ Ἀριστείδης τὰς συνεισφοράς τῶν συμμάχων, ὥστε πάντες ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Μετὰ ταῦτα δὲ διωρίσθη καὶ ταμίας τῶν συμμαχικῶν τούτων χρημάτων, τὰ ὅποια μετὰ τοσαύτης τιμιότητος διεχειρίσθη, ὥστε ὅτε ἀπέθανε (468 π. X.) δὲν ἀφῆκεν οὐδὲ τὰ ἔξοδα τῆς ταφῆς του. Ἡ δὲ πατρίς, τιμῶσα τὰς ἀρετάς τοῦ ἀνδρός, ἐκῆδευσε αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπροίκισε τὰς θυγατέρας αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

15. Κίμων (504 - 449 π. X.).

Νίκαι. Θάνατος αὐτοῦ καὶ Κιμώνειος εἰρήνη.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου διηύθυνε τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων ὁ Κίμων, υἱὸς τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ Μιλτιάδου, γεννηθεὶς τῷ 504 π. X. Ὁ Κίμων πολὺ νέος ἔμεινε ὀρφανός καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔλαβε τὴν πρέπουσαν ἀνατροφὴν, εἶχεν ὁμως ἔξοχα προτερήματα εὐφυΐαν, τόλμην καὶ φιλοτιμίαν. Ἐν ἔτει 471 ὁ Κίμων, πλεύσας εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης, ἐδίωξεν ἐκεῖθεν τοὺς Πέρσας καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν Ἡϊόνα παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον Σκῦρον ἀπὸ τῶν πειρατῶν, οἱ ὅποιοι ἔβλαπτον τὸ ἐμπόριον, καὶ ἠλευθέρωσεν οὕτω τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Εἰς τὴν Σκῦρον ὁ Κίμων ἀνεκάλυψε τὸν τάφον τοῦ ἥρωος Θησεῖος καί

λαβών τὰ ὅσα αὐτοῦ ἔφερεν εἰς Ἀθήνας· καὶ ἔθαψε πανηγυρικῶς· ἔκτισε δὲ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καὶ ναόν, ὀνομαζόμενον Θησεῖον, ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερον σφάζεται.

Ὁ Κίμων, θέλων νὰ καταστρέψῃ ὀλοτελῶς τὴν δύναμιν τῶν Περσῶν, ἔπλευσε πάλιν μετὰ 300 πλοίων κατὰ τοῦ ἑχθρικοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον συνήντησε πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρυμέδοντος, ποταμοῦ τῆς Παμφυλίας. Ἐκεῖ δὲ ὀρμήσας ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ ἄλλα μὲν ἐκ τῶν πλοίων κατεβύθισε, διακόσια δὲ συνέλαβε. Ἀμέσως δέ, ἀποβιβάσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὴν παραλίαν, ἐνίκησε καὶ δεσκόρπισε μετὰ πεισματώδη μάχην καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν τῶν Περσῶν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκεῖ παρατεταγμένος. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔπλευσε καὶ πρὸς τὴν Κύπρον καὶ κατέστρεψεν 80 Φοινικικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τοῦ Περσικοῦ στόλου. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ὁ Κίμων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐνίκησε τοὺς Πέρσας τρεῖς φορές, μίαν μὲν κατὰ ξηρὰν, δύο δὲ κατὰ θάλασσαν.

Ἐκ τῶν νικῶν τούτων ὁ Κίμων ἔφερεν εἰς Ἀθήνας ἄπειρα λάφυρα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως· καὶ κατασκευὴν πλοίων· τότε δὲ ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ καὶ τὰ λεγόμενα Μακρὰ τεῖχην, τὰ ὁποῖα συνέδεδον τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου. Ὁ Κίμων, λαμβάνων καὶ αὐτὸς ὡς στρατηγὸς μέρος τῶν λαφύρων, ἀπέκτησε πολὺν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἔδαπανα βοηθῶν τοὺς πτωχοὺς καὶ δυστυχεῖς τῆς πόλεως. Ἀφῆρες τοὺς φραγμοὺς ἐκ τῶν κήπων του καὶ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ξένους καὶ πάντας τοὺς πολίτας νὰ εἰσέρχωνται ἐλευθέρως καὶ κόπτωσι καρπούς. Εἶχε καθ' ἑκάστην εἰς τὴν οἰκίαν του ἐστρωμένην τράπεζαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤρχοντο καὶ ἔτρωγον οἱ πτωχοί. Ὅσακις δὲ ἐξήρχετο εἰς τὴν ἀγορὰν, διεμοίραζε χρήματα καὶ ἐνδύματα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ῥακενδύτους γέροντας.

Ἐν Σπάρτῃ συνέβη ποτὲ τρομερὸς σεισμός, ἕνεκα τοῦ ὁποίου πᾶσαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι κατέπεσον καὶ 20 χιλιάδες ἀνθρώπων ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἑρείπια αὐτῶν. Οἱ Εἰλωτες τότε, ἐπαφελούμενοι ἐκ τῆς περιστάσεως, ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, διὰ νὰ ἐλευθερωθῶσιν. Οἱ Σπαρτιαταὶ μὴ δυνάμενοι μόνοι νὰ καταβάλωσιν αὐτούς, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Κίμων, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ὑπάρχῃ εἰρήνη μετὰ τὸν Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἔστειλαν αὐτὸν μετὰ 4 χιλιάδων ὀπλιτῶν πρὸς βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιαταὶ δὲν ἠδυνήθησαν ἀμέσως νὰ καταβάλωσι τοὺς ἐπαναστάτας, ἀπέπεμψεν τοὺς Ἀθηναίους, ὑποπεύσαντες μήπως ἦσαν συνεννοημένοι μετὰ τῶν Εἰλωτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι, θεωρήσαντες τοῦτο μεγάλην προσβολὴν, ὠργίσθησαν κατὰ τοῦ Κίμωνος καὶ ἐξώρισαν αὐτὸν τῆς πόλεως ἐπὶ δέκκ ἔτη.

Ὅτε ὁ Κίμων ἦτο ἐξόριστος, συνέβη πόλεμος μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Μαθὼν τοῦτο ὁ Κίμων, ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐζήτησε τὴν ἀδειαν νὰ πολεμήσῃ καὶ αὐτὸς ὡς ἄπλους στρατιώτης. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ δὲν ἐδέχθησαν αὐτὸν, ἔφυγεν οὗτος πολὺ λυπημένος, ἀφήσας τὰ ὄπλα του εἰς 100 φίλους του· οὗτοι δὲ, διὰ νὰ δεῖξωσι τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην των, ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἐφρονεύθησαν πάντες. Οἱ Ἀθηναῖοι τοσοῦτον ἐθαύμασαν τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κίμωνος, ὥστε ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας.

Ὁ Κίμων, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, συνεφιλίωσε τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ λαβὼν 200 πλοῖα ἔπλευσε πρὸς τὴν Κύπρον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν Περσῶν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν Κίτιον, ἠσθένησε καὶ ἀπέθανε τῷ 449.π.Χ. Ὁ Ἀθηναῖος στόλος ἐπιστρέφων εἰς Ἀθήνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος, συνήντησεν ἕξω τῆς Σαλαμῖνος τῆς Κύπρου τὸν Περσικὸν στόλον καὶ κατέστρεψεν αὐτὸν. Μετ' ἄλλας δὲ νίκας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας, κομίζοντες καὶ τὸ λείψανον τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἔθαψαν μετὰ μεγάλης πομπῆς.

Ὁ Ἀρταρξέξης, ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, τοσοῦτον ἐφοβήθη ἐκ τῶν μεγάλων νικῶν τοῦ Κίμωνος ὥστε ἠαγκάσθη νὰ κάμῃ εἰρήνην μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ ταύτην οὗτος μὲν ὤφειλε νὰ ἀφήσῃ ἐλευθερίας πάσας τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν Κύπρον καὶ νὰ μὴ βλάπτωσι πλέον τὴν χώραν του. Ἡ εἰρήνη αὕτη, ὠνομάσθη «Κιμώνειος», διότι, ἂν καὶ ἔγινε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος, πρὸ πάντων αἱ νίκαι αὐτοῦ ἠναγκάσαν τὸν βασιλεῖα νὰ δεχθῇ αὐτὴν.

16. Περικλῆς.

Δύναμις καὶ λαμπρότης τῶν Ἀθηνῶν Τέχνη

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικησαντος τοὺς Πέρσας ἐν Μυκάλη, καὶ τῆς Ἀγαρίστης· ἐγεννήθη δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 498 π.Χ. Ὁ Περικλῆς ἐκ φύσεως εἶχε πολλὰ προτερήματα, εὐφυΐαν, φρόνησιν, εὐδαρότητα καὶ εὐγλωττίαν· προσέτι δὲ καὶ κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν εἰς διαφόρους ἐκστρατείας ἔδειξε μεγάλην ἀνδρείαν καὶ ἕξοχον στρατηγικὴν ἱκανότητα. Ἐνεκα λοιπὸν τῶν προτερημάτων τούτων ἀπέκτησε μεγίστην δύναμιν ἐν Ἀθήναις καὶ κατέστη εἰς τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Κατὰ τὸ τριακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ Περικλῆς ἀπέφασκε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα καὶ ταχέως εἴλκυσε

τὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν τοῦ λαοῦ. Ἐκτοτε δὲ οὐδέποτε ἐξήρχετο τῆς οἰκίας του εἰμὴ μόνον, ὅτε ἦτο ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν λαὸν περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων. Τοιαύτην δὲ ἐντύπωσιν προυξέει εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτε ὠμίλει ἐπὶ τοῦ βήματος, ὥστε οὗτοι παρέβαλλον τοὺς λόγους του πρὸς τὰς ἀστραπὰς καὶ βροντὰς τοῦ Διὸς καὶ διὰ τοῦτο ὠνόμαζον αὐτὸν Ὀλύμπιον. Ὁ Περικλῆς δὲν ἠγάπα τὰς διασκεδάσεις καὶ συμπόσια, ἀλλὰ πάντοτε ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐδέχετο τοὺς σοφοὺς, τοὺς καλλιτέχνας καὶ ποιητὰς, μετὰ τῶν ὁποίων ἠὲ χαριστεῖτο νὰ συναναστρέφῃται.

Περικλῆς

Μέγιστον πολιτικὸν ἀντίπαλον ὁ Περικλῆς εἶχε τὸν Κίμωνα, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν μεγάλων του ἔργων ἐσκίαζε τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμῶς τοῦ Κίμωνος ἔγινε μέγας πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ 50 ὅλα ἔτη, καταστήσας αὐτὰς ἰσχυρὰς καὶ ἐνδόξους.

Ὁ Περικλῆς διὰ τὴν αὐξήσῃ τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηῶν, ἔκτισε πολλὰς ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη καὶ κατῴρθωσε νὰ μεταβάλλῃ τοὺς συμμαχοὺς τῶν Ἀθηναίων εἰς ἀληθεῖς ὑπηκόους· ἦσαν δὲ τότε οἱ ὑπήκοοι τῶν Ἀθηναίων περὶ τὰ δέκα ἑκατομμύρια. Διὰ τὴν εἰσπράττην δὲ τακτικῶς τοὺς φόρους παρὰ τῶν ὑπηκόων τούτων καὶ προσέχη αὐτοὺς, μήπως ἐπα-

ναστατήσωσι, διέταξε νὰ περιπλέωσι κατ' ἔτος 60 πλοῖα ἐπὶ 8 μῆνας τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῶν συμμαχικῶν πόλεων. Πρὸς τούτοις δὲ ἐφύλαττε καὶ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον δι' ἑκτάκτους ἀνάγκας ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἑκατομμύρια ἀρχαίων δραχμῶν καὶ εἶχε 300 πλοῖα ἔτοιμα πάντοτε πρὸς πόλεμον. Διὰ τὴν καταστήσῃ δὲ ὡσαύτως τὰς Ἀθήνας ἰσχυρὰς καὶ κατὰ ξηρὰν, συνεδέσεν αὐτὰς μετὰ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν Μακρῶν τειχῶν, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ἤρchiσεν, ὡς εἶδομεν, ἐπὶ Κίμωνος.

Ὁ Περικλῆς, ἐπειδὴ συνήθριζε πολλὰ χρήματα ἐκ τῶν φόρων, ἐσκέφθη νὰ καλλωπίσῃ τὰς Ἀθήνας διὰ μεγαλοπρεπῶν κτιρίων, τῶν

ὁποίων τὴν διεύθυνσιν ἀνέθεσεν εἰς τὸν Φειδίαν, τὸν μέγιστον καλλιτέχνην τῆς ἀρχαιότητος. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως λοιπόν, ἡ ὁποία ἦτο λόφος ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως, ἀνηγέρθησαν τὰ ἐξῆς ἐξόχα καλλιτεχνήματα: Ὁ Παρθενῶν, ὁ θαυμάσιος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ὁποῖος ἐκτίσθη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τῆς Πεντέλης ὑπὸ τῶν δύο ἐξόχων ἀρχιτεκτόνων τοῦ Καλλικράτους καὶ τοῦ Ἴκτινου. Ὁ ναὸς οὗτος, μέχρι σήμερον σφζόμενος, κινεῖ τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου. Τὰ λαμπρὰ Προπύλαια, διὰ τῶν ὁποίων εἰσήρχετό τις εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν παρόμοια κατὰ τὴν καλλονὴν πρὸς τὸν Παρθενῶνα. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Παρθενῶνος ἤρχιζε τότε νὰ κτιζήται καὶ τὸ Ἐρέχθειον, τὸ ὁποῖον ἦτο ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ μέρος αὐτοῦ ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἀρχαῖον ἥρωα Ἐρεχθεῖα.

Ἐξω δὲ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὴν νοτιοανατολικὴν αὐτῆς πλευρὰν κατεσκευάσθη τὸ Ὠδεῖον κτίριον μεγαλοπρεπές, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγίνοντο μουσικοὶ ἀγῶνες. Αὐτὸς δὲ ὁ Φειδίας ἐκαλλώπισε τὸν Παρθενῶνα διὰ πολλῶν ἀγαλμάτων, τῶν ὁποίων ἐξοχώτατον ἦτο τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Μεταξὺ δὲ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἔστησε πελώριον χαλκοῦν ἀγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσθη ἐκ τῶν λαφύρων τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης. Ἐκ τῶν λαμπρῶν ὅμως τούτων ἔργων ἐρείπια μόνον σφζονται. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα τοσοῦτον θαυμάσια εἶναι, ὥστε καθ' ἑκάστην προσέρχονται εἰς τὰς Ἀθήνας χιλιάδες ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἴδωσι καὶ θαυμάσωσιν αὐτά.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ὄχι μόνον αἱ τέχναι προώδευσαν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἔφθασαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν. Τότε ἀνεφάνθησαν οἱ ἐξοχώτατοι ἄνδρες ὅλου τοῦ κόσμου, οἱ ποιηταὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐρύπιδης, οἱ φιλόσοφοι Σωκράτης καὶ Ἀναξαγόρας, ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ πατὴρ τῆς Ἱατρικῆς Ἱπποκράτης, οἱ περίφημοι ζυγράφοι Ἀπολλοδώρος καὶ Πολύγνωτος καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὡστε βλέπομεν, ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Περικλέους ἔφθασαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δυνάμεως καὶ λαμπρότητος αὐτῶν, καὶ δικαίως οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι ὀνομάζονται «Χρυσοῦς Αἰὼν» τοῦ Περικλέους.

17. Σωκράτης (469—399 π. X.).

Ὁ Σωκράτης ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 469 π. X. καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ ἀγαλαματοποιοῦ Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαιναρέτης. Καὶ κατ' ἀρχὰς ὁ Σωκράτης ἠκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του, ἔπειτα ὅμως ἀφῆκεν αὐτὸ καὶ ἤρχισε νὰ καταγίνεται μετὰ πολλῆς προθυμίας εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ἐμελέτα πολλὰ βιβλία καὶ ἠκροᾶτο

πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν καὶ τοιουτοτρόπως ἔγινε μέγας φιλόσοφος, μόνην ἐπιθυμίαν ἔχων πῶς νὰ διορθώσῃ τὰ ἔλαττώματα τῆς κοινω- νίας. Διὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ διδάσκῃ εἰς πάντα τόπον καὶ κατὰ πάσαν ὥραν, δωρεάν, τοὺς νέους καὶ τοὺς γέροντας τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀλή-θειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐσέβειαν, τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν ἀγά- πην πρὸς τὴν πατρίδα πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ πρὸς ἀλλήλους. Πληθος πολὺ περιεκύκλωνε τὸν Σωκράτην καὶ οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν ἠύχα- ριστοῦντο νὰ συναναστρέφωνται καὶ ἀκούωσι μετὰ προσοχῆς τῆς διδα- σκαλίας αὐτοῦ· πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν νέων τῶν Ἀθηνῶν ἔγιναν καὶ μαθη- ταὶ του μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀλκιβιά- δης καὶ ὁ Κρίτων. Τοσοῦτον δὲ ἐθαυμάσθη διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἀρε- τὴν του, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶπεν, ὅτι «σοφώ- τατος πάντων τῶν ἀνδρῶν εἶνε ὁ Σωκράτης».

Ὁ Σωκράτης ἔζη μετὰ μεγάλης σκληραγωγίας· ἐφόρει τὸ αὐτὸ ἔνδυμα καὶ χειμῶνα καὶ θέρος, ἠγάπα τὴν λιτότητα καὶ δὲν ἰδέχετό ποτε δῶρα οὔτε παρὰ τῶν μαθητῶν του οὔτε παρὰ τῶν φίλων του· ἔλεγε δέ, ὅτι, εἴσον ὀλιγώτερα χρειάζεται τις, τόσον περισσότερον πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην·.

Ἄλλ' ἂν καὶ τοσοῦτον ὠφέλησεν ὁ Σωκράτης διὰ τῆς διδασκαλίας του τοὺς Ἀθηναίους, εἶχεν ὅμως καὶ αὐτὸς πολλοὺς ἐχθρούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Ἄνυτος, ὁ Μέλητος καὶ ὁ Λύκων. Οὗτοι κατη- γόρησαν αὐτόν, ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους, διδάσκων αὐτοὺς νὰ λατρεύωσιν ἄλλους θεοὺς. Ὁ Σωκράτης οὐδόλως ἐφοβήθη ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης, παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, ὠμίλησε μετὰ θάρρους καὶ ἀπέδειξε τὴν ἀθρό- τητά του. Οἱ δικασταὶ ἐθαύμασαν τὸ θάρρος τοῦ Σωκράτους καὶ ἤθελον νὰ ἀθρώσωσιν αὐτόν· ἀλλὰ διὰ νὰ εὐχαριστήσωσι τοὺς κατη- γόρους του, κατεδίκασαν αὐτόν νὰ πῆ τὸ κώνειον θανατηφόρον δηλητήριον.

Μετὰ τὴν ἀδικον ταύτην ἀπόφασιν τῶν δικαστῶν ὁ Σωκράτης ὠδηγήθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου ἔμελλε νὰ πῆ τὸ κώνειον. Ἄλλ' ἐν Ἀθήναις οὐδεμίαν θανατικὴν ποινὴν ἐξετελεῖτο, πρὶν ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς νήσου Δήλου ἢ ἐκ τῆς Πάραλος, ἢ ὅποια μετέφερον ἐκ τῶν Ἀθη- νῶν ἀφιέρωματα εἰς τὸν ἐκεῖ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἐπειδὴ δὲ αὕτη εἶχεν ἀποπλεύσει τὴν προτεραίαν τῆς καταδίκης, ὁ Σωκράτης ἔμεινεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐπὶ 40 ἡμέρας μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῆς.

Ὁ Σωκράτης καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ δὲν ἔπαυσε νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητάς του, οἱ ὅποιοι καθ' ἑκάστην προσήρχοντο περίλυποι καὶ ἀπαρηγόρητοι, διὰ νὰ συνομιλῶσι μετ' αὐτοῦ. Πρωτὰν δέ τινα ὁ Κρίτων, ἐλθὼν εἰς τὴν φυλακὴν, παρεκίνησεν αὐτόν νὰ δραπετεύσῃ· ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀπέριψε τὴν πρότασιν εἰπὼν, ὅτι πρέπει νὰ πειθῶ-

μεθα πάντοτε εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, καὶ ἂν οὗτοι ἀδικῶ-
σιν ἡμᾶς.

Ὅτε δὲ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἐπέστρεψεν ἡ Πάραλος, πολὺ
πρῶτῳ ἦλθον εἰς τὸ δεσμοτήριον οἱ μαθηταὶ καὶ φίλοι τοῦ Σωκράτους,
ἀκόμῃ δὲ καὶ ἡ σύζυγός του Ξανθίππη μετὰ τῶν τέκνων τῆς, διὰ νὰ
ἴδωσιν αὐτὸν διὰ τελευταίαν φοράν. Ὁ Σωκράτης ἤρχισε καὶ πάλιν
νὰ διδάσκη καὶ παρηγορῇ τοὺς μαθητάς του, ὅτε περὶ τὴν δύσιν τοῦ
ἡλίου ὁ ὑπηρέτης ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὸ δηλητήριο· οὗτος δέ, λαβὼν
αὐτό, ἔπιε μετὰ μεγάλης γενναιότητος ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του,
οἱ ὅποιοι, μὴ δυνάμενοι νὰ κρατήσωσι τὰ δάκρυά των, ἔκλαιον ἀπα-
ρηγόρητοι. Μετ' ὀλίγον ὁ Σωκράτης ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ σκε-
πάσας τὸ πρόσωπόν του ἐξέπνευσε τῷ 399 π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν.
Κατόπιν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι μετενόησαν διὰ τὸν ἀδικὸν θάνατον τοῦ
Σωκράτους καὶ κατεδίκασαν τοὺς κατηγοροὺς του, τὸν μὲν Μέλητον
εἰς θάνατον, τοὺς δὲ ἄλλους δύο εἰς ἔξορίαν.

* 18. Ξενοφῶν (434—354 π. Χ.).

Ὁ Ξενοφῶν ἦτο υἱὸς τοῦ Γρύλλου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ
434 π. Χ. ἔγινε δὲ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.
Πρῶτιαν τινα συνήτησεν αὐτὸν ὁ Σωκράτης εἰς στενὸν τινα δρόμον
καὶ φράξας τὴν ἑδὸν διὰ τῆς βάρβδου του, ἠρώτησε ποῦ πωλοῦνται
τὰ τρόφιμα· «Εἰς τὴν ἀγορὰν» ἀπήντησεν ὁ Ξενοφῶν.—«Καὶ οἱ ἀν-
θρώποι ποῦ γίνονται ἐνάρετοι καὶ δίκαιοι;» ἠρώτησε πάλιν ὁ Σω-
κράτης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ξενοφῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν
ἐρώτησιν ταύτην, ὁ Σωκράτης εἶπεν: «Ἀκολουθεῖ μοι λοιπὸν νὰ τὸ
μάθῃς». Ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας ἔγινε μαθητὴς τοῦ Σωκράτους
καὶ εἰς τῶν πιστοτάτων αὐτοῦ φίλων.

Ὁ Ξενοφῶν κατὰ τὸ ἔτος 401 μετέβη εἰς τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας
ἐνεκα τοῦ ἀκολούθου συμβάντος. Κύρος, ὁ σατράπης (διοικητῆς) τῆς
Λυδίας, εἶχεν ἀδελφὸν μεγαλύτερον, ὀνομαζόμενον Ἀρταξέρξην, ὁ
ὅποιος ἦτο βασιλεὺς τῆς Περσίας. Ὁ Κύρος, ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ αὐτὸς
βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, συνήθροισε περὶ τὰς 100 χιλιάδας
βαρβάρων καὶ 13 χιλιάδας Ἑλλήνων καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ
κατ' αὐτοῦ. Ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ ὑπηρέτει τότε, ὡς ἀξίωμα-
τικός, φίλος τις τοῦ Ξενοφῶντος, ὀνομαζόμενος Πρόξενος, ὁ ὅποιος
προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὰς Σάρδεις. Ὁ Ξενοφῶν ἐδέχθη τὴν πρόσκλη-
σιν καὶ ἐλθὼν εἰς Σάρδεις ἔγινε φίλος τοῦ Κύρου καὶ ἠθέλησε νὰ ἀκο-
λουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, οὐχὶ ὡς στρατιώτης, ἀλλὰ χάριν
περιηγήσεως.

Ὁ Κύρος, ἀναχωρήσας ἐκ τῶν Σάρδεων, ἔφθασεν εἰς τὰ Κούναξα

τῆς Βαβυλωνιάς καὶ ἐκεῖ συναντήσας τὸν στρατὸν τοῦ ἀδελφοῦ του συνῆψε κατ' αὐτοῦ πεισματώδη μάχην. Καὶ ἐνίκησαν μὲν οἱ Ἕλλη-
νες, ἀλλ' ἐφονεύθη ὁ Κύρος, τὸ δὲ βαρβαρικὸν αὐτοῦ στρατεύμα
ἐτρέπη εἰς ἀτακτον φυγὴν. Τότε ὁ Ἀρταξέρξης κατάρθρωσε διὰ δόλου
νὰ φονεύσῃ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων, ἐλπίζων ὅτι οὗτοι θὰ
παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὰ ὄπλα. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἀμέσως ἐξέλεξαν
ἄλλους στρατηγούς, πέντε, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπισημότετος ἦτο ὁ
Ξενοφῶν. Οὗτος διὰ τῆς στρατηγικῆς αὐτοῦ ικανότητος κατάρθρωσε
διὰ μεγίστων κόπων καὶ κινδύνων νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὰς πατρίδας των
τοὺς διασωθέντας Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἀνῆρχοντο εἰς 8600.

Ὁ Ξενοφῶν, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, δὲν ἔμεινε πολὺν χρόνον ἐκεῖ,
διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώρισαν αὐτόν, ὡς φίλον τῶν Σπαρτικτῶν ἕνεκα
δὲ τούτου μετέβη μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Σπάρτην, οἱ δὲ Σπαρ-
τιᾶται ἐχάρισαν εἰς αὐτὸν μέγα κτήμα εἰς τὴν Σκυλλοῦντα, μικρὰν
πόλιν πλησίον τῆς Ὀλυμπίας. Ἐκεῖ ὁ Ξενοφῶν ἔζησε περὶ τὰ 20
ἔτη καταγινόμενος εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὸ κυνήγιον καὶ εἰς τὴν
ἵπποτροφίαν. Προσέτι δὲ ἔγραψε καὶ πολλὰ σοφὰ συγγράμματα,
μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ ὀνομαζόμενον «Κύρου Ἀνάβασις».
Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ περιγράφει τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου
κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς
τὰς πατρίδας αὐτῶν. Ἀπέθανε δὲ ὁ Ξενοφῶν ἐν Κορίνθῳ τῷ 354
π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν περίπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

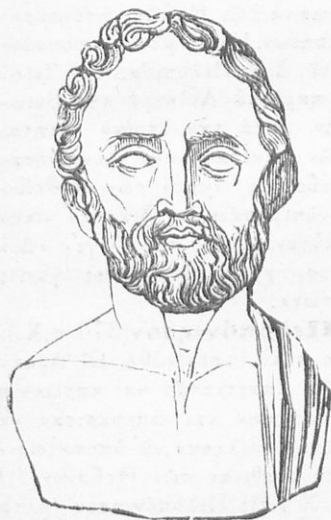
19. Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Πελοπίδας κατήγετο ἐξ ἐπισήμου καὶ πλουσίας οἰκογενείας
τῶν Θηβῶν καὶ ἦτο ἀνὴρ εὐγενής, ἀνδρεῖος, τολμηρὸς καὶ φιλόπατρις.
Ἦκ παιδικῆς ἡλικίας εἶχε μεγάλην κλίσιν εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τὸ
κυνήγιον καὶ κατεγίνετο εἰς αὐτὰ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, ἔζη δὲ
λιτῶς καὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ περιουσίαν ἔδαπάνα εἰς φιλανθρωπικὰς
πράξεις καὶ ὑποστήριξιν τῶν φίλων του.

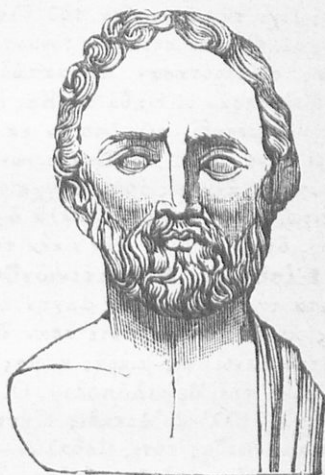
Ὁ Πελοπίδας στενωτάτον φίλον εἶχε τὸν συμπολίτην αὐτοῦ
Ἐπαμεινώνδαν, τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὡς ἀδελφόν του. Ὁ Ἐπαμεινών-
δας κατήγετο ἐπίσης ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας, οὐχὶ ὅμως πλουσίας,
καὶ εἶχε πολλὰς ἀρετάς· ἦτο δηλ. φιλόπατρις, εὐγλωττος, φιλαλή-
θης, σοβαρὸς καὶ κατεγίνετο μετὰ πολλῆς προθυμίας εἰς τὴν φιλοσο-
φίαν καὶ τὴν στρατιωτικὴν. Οἱ δύο οὗτοι φίλοι, Πελοπίδας καὶ Ἐπα-

μεινώνδας, καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν προσεπάθουν πῶς νὰ δοξάσωσι τὴν πατρίδα των καὶ ἀναδείξωσιν αὐτὴν πρῶτην τῆς Ἑλλάδος πόλιν.

Κατάληψις τῆς Καδμείας καὶ ἐλευθέρωσις αὐτῆς.
Κατὰ τὸ ἔτος 382 π. Χ. ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας, μεταβαίνων μετὰ στρατοῦ εἰς Μακεδονίαν, διήλθε διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ κατέλαβε διὰ προδοσίας τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, τὴν Καδμείαν. Ἀφοῦ δὲ διώρισεν ἄρχοντας τῶν Θηβῶν πολίτας τινάς, φίλους τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἀφῆκεν ἐκεῖ Σπαρτιατικὴν φρουράν, ἐπέστρεψεν εἰς

Ἐπαμεινώνδας

Πελοπίδας

Σπάρτην. Ἐπειδὴ δὲ οἱ διορισθέντες ἄρχοντες ἐβασάνιζον πολὺ τοὺς συμπολίτας των, φυλακίζοντες καὶ φονεύοντες πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ὁ Πελοπίδας καὶ 300 ἄλλοι φιλελεύθεροι Θηβαῖοι φοβούμενοι τὸν θάνατον, κατέφυγον εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Πελοπίδας, ἐν Ἀθήναις μένων, προέτρεπε πάντοτε τοὺς συντρόφους του πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Συνεννοηθέντες λοιπὸν οὗτοι μετὰ τῶν συμπολιτῶν των, οἱ ὅποιοι διέμενον ἐν Θήβαις, εἰσέβηλον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πελοπίδου ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀγνωστοὶ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν ἀρχόντων ἐφόνευσαν αὐτούς· πολιορκήσαντες δὲ ἐν τῇ Καδμείᾳ καὶ τὴν Σπαρτιατικὴν φρουράν, ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ φρούριον καὶ νὰ φύγῃ εἰς Σπάρ-

την. Τοιουτοτρόπως ὁ Πελοπίδας ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δὲ Θηβαῖοι, εὐγνωμονοῦντες τὸν ἄνδρα, ἐστεφάνωσαν αὐτὸν καὶ ἀνεκήρυξαν Βοιωτάρχη. Ὁ Πελοπίδας συνέστησε καὶ τὸν Ἱερὸν λόχον, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατιωτικὸν σῶμα, ἀποτελούμενον ἐκ 300 νέων τῶν ἀρίστων οἰκογενειῶν τῶν Θηβῶν.

Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη (371 π. Χ.). Ἡ Σπάρτη θέλουσα νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Θηβαίους, διότι ἐδίωξαν τὴν φρουρὰν αὐτῆς, ἔστειλε κατ' αὐτῶν τῷ 371 π. Χ. τὸν βασιλεῖα Κλεόμβροτον μετὰ 11 χιλιάδων πεζῶν καὶ 1600 ἰππέων. Ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας μαθόντες, ὅτι οἱ Σπαρτιατὰι ἐπῆρχοντο κατὰ τῶν Θηβῶν, ἠτοιμάσαν στρατὸν ἐξ 6 χιλιάδων πεζῶν καὶ 400 ἰππέων. Καὶ ὁ μὲν Ἐπαμεινώνδας εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὅλου στρατοῦ, ὁ δὲ Πελοπίδας τοῦ Ἱεροῦ λόχου. Οἱ δύο στρατοί, συναντηθέντες παρὰ τὰ Λεύκτρα τῆς Βοιωτίας, συνεχρότησαν πεισματώδη μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν νικηταὶ ἀνεδείχθησαν οἱ Θηβαῖοι. Καὶ ἐκ μὲν τῶν Λακεδαιμονίων ἐφονεύθησαν 1400, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Κλεόμβροτος, ἐκ δὲ τῶν Θηβαίων περὶ τοὺς 300. Ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν ὑπερηφνεύθη διὰ τὴν νίκην ταύτην, ἀλλ' εἰς τοὺς συγγαίροντας αὐτὸν φίλους του ἔλεγε : « Δὲν χαίρω, διότι ἐνίκησα, ἀλλὰ διότι θέλουσι χαρῆ οἱ γέροντες γονεῖς μου, ὅταν μάθωσι τὴν νίκην τοῦ υἱοῦ των ».

Εἰσβολὴ Ἐπαμεινώνδου εἰς Πελοπόννησον (370 π. Χ.). Μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἡ Σπάρτη πολὺ ἔταπεινώθη. Οἱ Ἀρκάδες, οἱ ὁποῖοι ἕως τότε ἦσαν δούλοι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ κατῆκον διεσπαρμένοι εἰς μικρὰς κώμας, ἐπνεστάτησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κτίσωσι τὴν Μεγαλόπολιν. Οἱ Σπαρτιατὰι ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξωσιν αὐτούς, ἀλλ' οἱ Ἀρκάδες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων. Ὁ Ἐπαμεινώνδας τότε, εἰσβαλὼν (370 π. Χ.) εἰς Πελοπόννησον μετὰ 40 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἔφθασε μέχρι αὐτῆς τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Ἀποῦ δὲ ἐλεηλάτησε τὴν χώραν τῆς Λακωνίας καὶ ἐβόηθησε τοὺς Ἀρκάδας νὰ κτίσωσι τὴν Μεγαλόπολιν, ἐπέστρεψε νικηφόρος εἰς τὰς Θέβας.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη καὶ θάνατος Ἐπαμεινώνδου (363 π. Χ.). Ὁ Ἐπαμεινώνδας μαθὼν, ὅτι σύμμαχοί τινες τῶν Θηβαίων ἠνώθησαν μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, εἰσέβαλε τῷ 362 π. Χ. μετὰ 30 χιλιάδων πεζῶν καὶ 2 χιλιάδων ἰππέων εἰς Πελοπόννησον καὶ προχώρησε πάλιν μέχρι τῆς Σπάρτης. Μὴ δυνηθεὶς δὲ καὶ τότε νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, ἀπεσύρθη εἰς Μαντινείαν, ὅπου συνηθροίσθη καὶ ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, ἀποτελούμενος ἐξ 20 χιλιάδων πεζῶν καὶ 2 χιλιάδων ἰππέων. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν Μαντινείαν συνεκροτήθη πεισματώδης καὶ φονικὴ μάχη κατὰ τὴν ἑποῖαν ἐνικήθησαν οἱ Σπαρτιατὰι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας

ἐπληρώθη εἰς τὸ στήθος δι' ἀκοντίου καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς. Οἱ ἰατροί, παρατηρήσαντες τὴν πληγὴν αὐτοῦ, εἶπον, ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, εὐθύς ὡς ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν τοῦ ἀκοντίου ἐκ τοῦ στήθους. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἤκουσεν ἀταράχως τοὺς λόγους τῶν ἰατρῶν καὶ ἠρώτησε ποῖοι ἐνίκησαν καὶ ἂν ἡ ἀσπίς του ἐσώθῃ. Ἀφοῦ δὲ ἔμαθεν, ὅτι καὶ αἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν καὶ ἡ ἀσπίς του ἐσώθῃ, διέταξε νὰ ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν καὶ οὕτω ἀπέθανεν ὁ μέγας ἀνὴρ τῶν Θηβῶν. Ἐνῶ δὲ ἐπλησίαζε νὰ ἐκπνεύσῃ, τινὲς τῶν φίλων του εἶπον πρὸς αὐτὸν κλαίοντες : Ἄποθνήσκεις ἄτεκνος, Ἐπαμεινώνδα. Ὁχι μὰ τὸν Δία, ἀπήντησεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀλλ' ἀφίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὰς ἐν Λεύκτροις καὶ Μαντινεῖα νίκας.

Ἐν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀπέθανε καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Πελοπίδας, ἠρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν (Βελεστίνου) Ἀλεξάνδρου. Οἱ Θηβαῖοι μεγάλως ἐλυπήθησαν διὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἐνδόξων αὐτῶν στρατηγῶν, τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, καὶ πολὺ ἐτίμησαν αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Θηβαὶ δὲν ἠτύχησαν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἔχωσιν ἄλλους τοιοῦτους στρατηγοὺς, ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέπεσον ἐκ τῆς δόξης των καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν πρῶτην αὐτῶν κατάστασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

20. Φίλιππος ὁ Μακεδῶν. Δημοσθένης.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος κεῖται μεγάλη Ἑλληνικὴ χώρα, ἡ Μακεδονία, τῆς ὁποίας βασιλεὺς κατὰ τὸ ἔτος 346 π. Χ. ἦτο Φίλιππος ὁ Β', υἱὸς τοῦ Ἀμύντου. Ὁ Φίλιππος ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἀνετράφη ἐν Θήβαις πλησίον τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου, παρὰ τῶν ὁποίων ἐδιδάχθη τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὴν ρητορικὴν. Ἀφοῦ δὲ ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἰκανὰ ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς αὐτῆς ἐν ἡλικίᾳ 24 ἐτῶν.

Ὁ Φίλιππος, γενόμενος βασιλεὺς, ἐφρόντισε νὰ ἔχῃ ἀριστον στρατόν καὶ, ἔχων ὡς παράδειγμα τὸν Ἱερὸν λόχον τῶν Θηβαίων, ἐσχημάτισε τὴν περίφημον Μακεδονικὴν φάλαγγα. Ἀφοῦ δὲ κατεδίωξε διαφόρους λαούς, οἱ ὅποιοι ἔβλαπτον τὸ κράτος του καὶ ὑπέταξε καὶ πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ ὅποια ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, καθὼς καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πιάγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ γίνῃ κύριος αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν

κατώρθωσε νὰ ἔχη εἰς πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀθήνας μισθωτοὺς ἀνδρας, οἱ ὅποιοι ὑπερήσπιζον τὰ συμφέροντά του καὶ προπαρεσκευάζον τὰ πράγματα. Ἄλλ' ὁ Ἀθηναῖος ρήτωρ Δημοσθένης, φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ Φιλίππου, ἀντέπραπτεν εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν μισθωτῶν τούτων καὶ διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ εὐγλωττίας ἐδείκνυεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον διέτρεχεν ἡ Ἑλλάς.

Φωκικὸς ἢ Ἱερὸς πόλεμος (356—346 π. X.). Ἐν ἔτει 346 π. X. ἐδόθη εἰς τὸν Φίλιππον ἡ ἐξῆς ἀφορμή, διὰ νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Φωκεῖς εἶχον καλλιεργήσει μέρος γῆς, τὸ ὅποιον ἀνήκεν εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς Μαντεῖον. Οἱ Θεβαῖτοι θέλοντες νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Φωκεῖς διὰ τὴν ἀσεβῆ των πράξιν ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν πόλεμον, ὁ ὅποιος ὠνομάσθη Φωκικὸς ἢ Ἱερὸς καὶ ἐπολέμουν ἐπὶ δέκα ἔτη, (356—336) χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ καταβάλωσιν αὐτούς. Ἐπὶ τέλους προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν τὸν Φίλιππον, ὁ ὅποιος, εὐχαρίστως δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν, ἐπῆλθε μετὰ πολλοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Φωκίων καὶ ἐνίκησεν αὐτούς· ἔπειτα δέ, ἀφ' οὗ κατέστρεψε καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν, ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν. Ἐκτοτε ὁ Φίλιππος πολὺ ἐτιμήθη καὶ μεγάλην ἰσχὺν ἔλαβεν εἰς τὰ ἑσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338 π. X.) Μετὰ τινα ἔτη ὁ Φίλιππος θέλων νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς σκοποὺς του, νὰ ὑποτάξῃ δηλαδὴ τὴν Ἑλλάδα εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς αὐτὴν καὶ κατέλαβε τὴν Ἐλάτειαν, ὄχυρὰν πόλιν τῆς Φωκίδος. Τότε ὁ Δημοσθένης, ὁ φοβερὸς αὐτοῦ ἐχθρὸς κατώρθωσε διὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ νὰ ἐνώσῃ τοὺς Θεβαίους καὶ πολλοὺς ἄλλους Ἑλλήνας μετὰ τῶν Ἀθηναίων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Πλησίον λοιπὸν τῆς Χαιρωνείας, πόλεως τῆς Βοιωτίας, συνεκροτήθη τῷ 338 π. X. πεισματώδης καὶ αἱματηρὰ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Φίλιππος ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν καὶ ἔγινεν οὕτω κύριος ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος.

Τέλος τοῦ Φιλίππου (336 π. X.). Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἦταν τῶν Ἀθηναίων ὁ Φίλιππος διεκήρυξεν, ὅτι σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἦτο νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ ἐνώσῃ πάντας τοὺς Ἑλλήνας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του κατὰ τῶν Περσῶν. Συνεκάλεσε λοιπὸν ἐν Κορίνθῳ τῷ 334 συνέδριον κατὰ τὸ ὅποιον ἀνηγορεύθη ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Περσίας. Πλήρης χαρᾶς ὁ Φίλιππος ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν, διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὰ τῆς ἐκστρατείας. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ μέγα αὐτοῦ σχέδιον· διότι, ἐνῶ ἔτελει τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς του ἐδολοφονήθη τῷ 336 π. X. ὑπὸ τινος τῶν σωματοφυ-

λάκων του, Παυσανίου ὀνομαζομένου. Τοιουτοτρόπως ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος, βασιλεύσας 23 ἔτη, τὴν δὲ ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του ἀφήκεν ὡς κληρονομίαν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον.

21. Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας (356—323 π. X.).

Ἀνατροφή Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔγινεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος διὰ τὰ μεγάλα του κατορθώματα ἐπωνομάσθη Μέγας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη εἰς Πέλλαν, πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας, τῷ 356 π. X. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ὀνομάζετο Ὀλυμπιάς. Κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν διδασκάλους εἶχε τὸν Λεωνίδα καὶ τὸν Λυσίμαχον· ὅτε ὅμως ἔγινε δέκα τριῶν ἐτῶν, διδάσκαλον εἶχε τὸν μέγιστον φιλόσοφον Ἀριστοτέλην. Οὗτος, ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη διδάξας τὸν Ἀλέξανδρον, ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων μεγάλων καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τοὺς Ἕλληνας ποιητάς. Ἐξ ὧν δὲ τῶν ποιημάτων ὁ Ἀλέξανδρος ἠγάπα πολὺ καὶ ἀνεγίνωσκε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζεν ἀπὸ μνήμης καὶ ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ. Τοσοῦτον δὲ ἐσέβητο καὶ ἐτίμα τὸν διδάσκαλόν του Ἀριστοτέλην, ὥστε ἔλεγεν, ὅτι «εἰς μὲν τὸν πατέρα του χρεωστεῖ τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν του τὸ εὖ ζῆν».

Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὁ Ἀλέξανδρος ἔδειξε πολλὰ δείγματα ἀνδρείας. Ἡμέραν τινὰ Θεσσαλός τις ἔφερε πρὸς τὸν πατέρα του λαμπρὸν ἵππον, ὀνομαζόμενον Βουκεφάλαν, διότι ἡ κεφαλὴ του ὁμοίαζε πρὸς κεφαλὴν βοός, διὰ τὴν ἀγοράσῃ αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τῶν ἱπποκόμων τοῦ βασιλέως ἠδυνήθη νὰ ἀναβῆ ἐπ' αὐτοῦ, ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος, παρὼν ἐκεῖ, ἐζήτησε τὴν ἀδειαν παρὰ τοῦ πατρὸς του νὰ δοκιμάσῃ καὶ αὐτός. Ὁ Φίλιππος ἐπέτρεψε τοῦτο καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εὐθὺς λαβὼν τοὺς χαλινούς τοῦ ἵππου, ἔστρεψεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἥλιον, διότι παρετήρησεν, ὅτι τὸ ζῶον ἐφοβεῖτο τὴν σκιάν του. Κατόπιν ἐθώπευσε τὸν ἵππον καὶ δι' ἐνὸς πηδήματος ἀνέβη ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀφῆκεν ἐλεύθερον νὰ τρέχῃ ἕως ὅτου ἐδάμασεν αὐτόν. Πάντες ἐθαύμασαν τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ δὲ πατὴρ του ἐδάκρυσεν ὑπὸ χαρᾶς καὶ φιλήσας αὐτὸν εἶπεν: «Υἱέ μου, ζήτησον μεγαλῆτερον βασίλειον, διότι ἡ Μακεδονία εἶναι μικρὰ διὰ σέ!» Ὁ Φίλιππος ἠγόρασεν ἔπειτα τὸν Βουκεφάλαν, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε πάντοτε ἀχώριστον σύντροφον εἰς ὅλας τὰς ἐστρατείας. Ἐν ἡλικίᾳ δὲ δέκα ὀκτῶ ἐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπολέμησε μετὰ τοῦ πατρὸς του ἐν Χαιρωνείᾳ, καταστρέψας τὸν ἱερὸν λόχον τῶν Θεβαίων.

Ἀλέξανδρος καὶ Ἕλληνες. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας τῷ 336 π. Χ. καὶ ἦτο μόλις εἰκοσαετής. Οἱ Ἕλληνες τότε, περιφρονοῦντες τὴν νεότητά του καὶ θέλοντες νὰ ἀνακτῶσι τὴν ἐλευθερίαν των, ἐπανεστάτησαν. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ταχέως εἰσβαλὼν μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασεν ἀνευ ἀντιστάσεως εἰς Πελοπόννησον, διότι οἱ Ἕλληνες ἐκ φόβου δὲν ἐτόλμησαν νὰ συνάψωσι πρὸς αὐτὸν μάχην. Ἐλθὼν δὲ εἰς Κόρινθον, συνεκάλεσε γενικὴν συνέλευσιν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκηρύχθη ἀρχιστρατήγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ὑπέταξε τοὺς πλησίον τοῦ Δουναβέως ποταμοῦ κατοικοῦντας λαούς. Ἀλλὰ ἐνῶ ἦτο ἐκεῖ, διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ψευδῆς φήμη, ὅτι ἐφονεύθη, καὶ διὰ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πάλιν ὡς ἀστραπὴ φθάει εἰς τὰς Θήβας καὶ μετὰ πεισματώδη μάχην κυριεῖται αὐτὰς καὶ τιμωρεῖ αὐστηρῶς τοὺς ἐπαναστάτας. ἔπειτα δὲ ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν, ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται διὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν.

22. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀσίαν.

Ἡ ἐν Γρανικῷ μάχῃ (334 π. Χ.). Κατὰ τὸ ἔτος 334 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφήσας εἰς τὴν Μακεδονίαν ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ τὸν φίλον του Ἀντίπατρον, διέβη τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ 30 χιλιάδων πεζῶν καὶ 5 χιλιάδων ἰππέων καὶ ἐπήρχειτο κατὰ τοῦ βασιλείως τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Γ'. Φθάσας δὲ εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν, συναντᾷ τὸν Περσικὸν στρατόν, ἀποτελούμενον ἐξ 110 χιλιάδων ἀνδρῶν, καὶ συνάψας πεισματώδη μάχην νικᾷ αὐτὸν καὶ τρέπει εἰς φυγὴν. Ἐν τῇ μάχῃ ὅμως ταύτῃ ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῆ, ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὸν ὁ στρατηγὸς του Κλεῖτος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἠλευθέρωσε πάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκ τῶν Περσῶν καὶ προχωρῶν ἔφθασεν εἰς τὴν Ταρσόν, πόλιν τῆς Κιλικίας. Ἐδῶ δὲ λουσθεὶς ἰδρωμένος εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Κύδνου, ἠσθένησε βαρῶς καὶ ἐκινδύνευσε νὰ ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὸν ὁ πιστὸς αὐτοῦ φίλος καὶ ἰατρός Φίλιππος.

Ἡ ἐν Ἰσσοῦ μάχῃ (333 π. Χ.). Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔθεραπεύθη, εἰσέβαλεν ἐκ τῆς Κιλικίας εἰς τὴν Συρίαν. Παρὰ τὴν πόλιν δὲ Ἰσσὸν συνεκρότησε τῷ 333 π. Χ. δευτέραν μάχην πρὸς αὐτὸν τὸν Δαρείον, ὁ ὁποῖος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ 400 χιλιάδας πεζῶν καὶ 100 χιλιάδας ἰππέων καὶ τρέπει αὐτὸν εἰς ἀτακτον φυγὴν. Ἐξήκοντα χιλιάδες Περσῶν ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ καὶ 40 χιλιάδες ἠχμαλωτί-

σθησαν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ μήτηρ, ἡ σύζυγος, αἱ θυγατέρες καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Δαρείου. Πρὸς τὴν βασιλικὴν δὲ οἰκογένειαν ὁ Ἀλέξανδρος ἔδειξε μεγάλην εὐγένειαν καὶ προσεφέρθη βασιλικώτατα!

Μετὰ τὴν σπουδαίαν ταύτην νίκην ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ ἐκεῖθεν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἡ ὁποία ὑπετάχθη εἰς αὐτὸν ἄνευ πολέμου. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς δὲ τοῦ Νείλου ποταμοῦ ἔκτισε πόλιν μεγάλην, ἡ ὁποία ἐκ τοῦ ὀνόματός του ὠνομάσθη Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ μεταξὺ Ἀρβήλων καὶ Γαυγαμήλων μάχη (331 π. Χ.) Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἀσίαν καί, διαβάς τοὺς ποταμοὺς Εὐφράτην καὶ Τίγριν, συνήντησε τὸν Δαρείον, ἔχοντα περὶ τὸ ἕν ἑκατομμύριον πεζῶν καὶ 40 χιλιάδας ἵππῶν εἰς τὴν πεδιάδα τὴν μεταξὺ τῶν χωρίων Ἀρβήλων καὶ Γαυγαμήλων. Ἀμέσως δὲ ὁρμήσας συνάπτει πρὸς αὐτὸν πεισματώδη καὶ αἱματηρὰν μάχην καὶ τρέπει πάλιν εἰς φυγὴν τῷ 331 π. Χ. Μετὰ τὴν τρίτην ταύτην νίκην ὁ Ἀλέξανδρος κατέλαβε τὰς πρωτεύουσας τοῦ Περσικοῦ κράτους Βαβυλῶνα, Σοῦσα, Περσέπολιν, Παρσαγάδας, καὶ τέλος τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου εὗρεν ἄπειρα πλούτη.

Θάνατος τοῦ Δαρείου (330 π. Χ.). Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τὸν Δαρείον, καί, ἐνῶ ἐπλησίαζε νὰ φθάσῃ αὐτόν, ἔμαθεν ὅτι ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ σατράπου τῆς Βακτριανῆς Βήσσου. Ἀμέσως δὲ κατεδίωξε τὸν Βήσσον, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν εὗρων τὸ πτώμα τοῦ Δαρείου ἐλυπήθη πολὺ καὶ καλύψας αὐτὸ διὰ τῆς χλαμύδος του διέταξε νὰ ταφῇ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν. Ἐξακολουθήσας δὲ κατόπιν τὴν καταδίωξιν τοῦ φονέως συνέλαβεν αὐτὸν καὶ παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐθανάτωσε διὰ σκληροτάτων βασάνων.

Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Ἰνδίαν (327 π. Χ.) Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔγινε κύριος ὅλου τοῦ Περσικοῦ κράτους, ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Ἰνδίαν καὶ μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους εἰσῆλθεν εἰς τὴν πλουσίαν ταύτην χώραν (327.) Ἐκεῖ ἐβασίλευον δύο βασιλεῖς, ὁ Ταξίλης καὶ ὁ Πῶρος· καὶ ὁ μὲν Ταξίλης ὑπετάχθη ἀμέσως, ὁ δὲ Πῶρος, θελήσας νὰ ἀντισταθῇ, ἐνίκηθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος· ὅτε δὲ ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος πῶς ἤθελε νὰ τὸν μεταχειρισθῇ, ὁ Πῶρος ἀπήντησε μετὰ θάρρους «βασιλικῶς». Θαυμάσας δὲ τότε ὁ Ἀλέξανδρος τὴν τόλμην τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως ἀφῆκεν αὐτὸν πάλιν νὰ βασιλεύῃ καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλας χώρας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἠθέλησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἰνδίας· ἐπειδὴ ὅμως ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἕνεκα τῶν πολλῶν κόπων ἠρνεῖτο νὰ προχωρήσῃ, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ. Κτίσας δὲ πρὸς ἀνάμνησιν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐφθασε, δώδεκα βωμοὺς, ἐπέστρε-

ψεν εἰς τὰ Σούσα τῷ 324 π. Χ. Ἐνταῦθα ὁ Ἀλέξανδρος προσεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους πεπαιδευμένους ἄνδρας, διὰ νὰ διαδώσῃ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τοὺς βαρβάρους λαοὺς τῆς Ἀσίας.

Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου (323 π. Χ.). Ἐκ τῶν Σούσων ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίαν ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν τοῦ ἀπεράντου αὐτοῦ κράτους. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἕνεκα τῶν πολλῶν κόπων προσεβλήθη ἐνταῦθα ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπέθανε τῷ 323 π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν, βασιλεύσας 12 ἔτη καὶ μῆνας ὀκτώ. Ἐρωτηθεὶς δὲ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ποῖον ἄφηνε τὸ βασίλειόν του, «εἰς τὸν κράτιστον», ἀπήντησε, καὶ ἔδωκε τὸν δακτύλιόν του εἰς τὸν στρατηγὸν Περδίκκαν. Τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐτέθη ἐντὸς χρυσῆς λάρνακος καὶ μετεκομίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐτάφη μετὰ βασιλικῶν τιμῶν.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του ὁ Ἀλέξανδρος ἐξετέλεσε τόσῳ μεγάλα ἔργα, ὅσα οὐδεὶς ποτε ἐφαντάσθη, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελέσῃ ἄνθρωπος, εἰς πάσας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ὑπέταξεν, εἰσήγαγεν ἤθη καὶ ἔθιμα ἑλληνικὰ, νόμους ἑλληνικοὺς, καὶ πανταχοῦ διέδωκε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἐνεκα λοιπὸν πάντων τούτων δικαίως ἐπωνομάσθη Μέγας.

* * 23. Ῥωμανία τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους (146 π. Χ.).

Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι πρὸς ἀλλήλους ποῖος ἔπρεπε νὰ γίνῃ διαδόχός του. Διὰ τοῦτο συνέβησαν μεταξὺ αὐτῶν φοβεροὶ καὶ μακροχρόνιοι πόλεμοι, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸ ἀπεράντον τοῦ Ἀλεξάνδρου κράτος διηρέθη ἐπὶ τέλους (301 π. Χ.) εἰς τέσσαρα βασίλεια, τὸ τῆς Αἰγύπτου, τὸ τῆς Συρίας, τὸ τῆς Θράκης καὶ τὸ τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ πολλοὶ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἐκυβέρνησαν κακῶς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦτο ἑλληνικαὶ τινες πόλεις ἀπεφάσισαν νὰ συμμαχήσῃσι κατὰ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ αὐταὶ αἱ σύμμαχοι πόλεις ἐπολέμουν πολλάκις ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔβλαπτον ἢ μία τὴν ἄλλην.

Ἐνθ' λοιπὸν τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος εὕρισκοντο εἰς τοιαύτην κατάστασιν, τὴν δὲ Μακεδονίαν ἐκυβέρνησαν βασιλεῖς ἀνάξιοι, ἀνεφάνησαν ἐκ τῆς Ἰταλίας φοβεροὶ ἰχθροὶ, οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι τότε εἶχον μεγάλην στρατιωτικὴν δύναμιν. Οὗτοι ἐπωφελοῦμενοὶ ἐκ τῆς

κακῆς ταύτης καταστάσεως τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξωσιν αὐτάς. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἔστειλαν στρατὸν κατὰ τοῦ τότε βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως καί, συναψαντες μάχην παρὰ τὴν Πύδναν, ἐνίκησαν αὐτὸν τῷ 168 π. Χ. Μετὰ τὴν ἤτταν ταύτην τοῦ Περσέως οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Μακεδονίαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 148 π. Χ. κατέστησαν αὐτὴν ἐπαρχίαν Ῥωμαϊκὴν. Κατὰ δὲ τὸ 146 π. Χ. ἔστειλαν καὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος στρατὸν ὑπὸ τὸν σκληρὸν καὶ ἀπαίδευτον Μόμμιον, ὁ ὁποῖος, συναψας μάχην κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Λευκοπέτρᾳ πλησίον τῆς Κορίνθου, ἐνίκησεν αὐτούς. Μετὰ ταῦτα δὲ κυριεύσας καὶ τὴν Κόρινθον κατέκαυσεν αὐτὴν καὶ πλεῖστα ἀγάλματα καὶ πολλοὺς θησαυροὺς ἔστειλεν εἰς Ῥώμην. Τοιούτοτρόπως διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπεδουλώθη καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ κατὰ τὸ εἰκοστὸν π. Χ. ἔτος κατέστη καὶ αὐτὴ ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα.

Οἱ Ῥωμαῖοι, πλὴν τῆς Ἑλλάδος, εἶχον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, τὸ δὲ κράτος αὐτῶν ἦτο μέγα καὶ ἀπέραντον, ὅπως ἄλλοτε τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΟΝ

※ 24. Ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τοῦς Ῥωμαίους.

Εἶδομεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸ εἰκοστὸν π. Χ. ἔτος ἔγινεν ἐπαρχία Ῥωμαϊκή. Οἱ Ῥωμαῖοι, ἄν καὶ ἐθεώρουν τοὺς Ἑλληνας δούλους αὐτῶν, ἠγάπων ὅμως καὶ ἐξετίμων αὐτοὺς διὰ τὴν πρόοδον, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ αὐτοκράτορες τὰ μέγιστα ἠγάπησαν καὶ εὐηργέτησαν τὴν Ἑλλάδα, τιμῶντες καὶ θαυμάζοντες τὸ παρελθὸν αὐτῆς μεγαλεῖον.

Οἱ ἐπιστημότεροι τῶν Ῥωμαίων ἐστειλλον τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ σπουδάσωσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ῥητορικὴν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ποίησιν. Οἱ μέγιστοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς τῆς Ῥώμης ἦσαν μαθηταὶ τῶν Ἑλλήνων. Πλείστοι Ῥωμαῖοι προσήρχοντο καθ' ἑκάστην εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ θαυμάσωσι τὰ λαμπρὰ μνημεῖα τῆς τέχνης, καὶ Ἑλληνες ἐζητοῦντο ὡς καλλιτέχναι, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ κτισθῶσιν ἐν Ῥώμῃ ναοὶ ἢ δημόσια κτίρια. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν οἱ Ἑλληνες, ἄν καὶ ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὄχι μόνον δὲν ἀπώλεσαν τὸν ἔθνησμόν των, ἀλλὰ τούναντίον αὐτοὶ διὰ τῆς παιδείας, τῆς γλώσσης καὶ τῶν λαμπρῶν αὐτῶν καλλιτεχνημάτων μετέβηλον τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν βίον τῶν κυρίων αὐτῶν.

Χριστιανικὴ Ἱερουσαλὴμ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς δουλείας τῆς Ἑλλάδος ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης Καίσαρος Αὐγούστου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Ὅτε δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ μετέβησαν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, ἵνα κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον, πρῶτοι οἱ Ἑλληνες ἠσπάσθησαν τὴν Χριστιανικὴν Ἱερουσαλὴμ.

καὶ διέδωσαν αὐτὴν καὶ εἰς ἄλλους λαούς. Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἣ ὁποία ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἦτο πανταχοῦ διαδεδομένη, ἐχρησίμεισε πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ εἰς αὐτὴν ἐγράφησαν τὸ Εὐαγγέλιον, αἱ Πράξεις καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων. Πολλοὶ ὅμως αὐτοκράτορες τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους κατεδίωξαν τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐβάσανισαν πολὺ τοὺς Χριστιανούς. Διήρκεσαν δὲ οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὶ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὁ ὁποῖος κατέπαυσεν αὐτοὺς καὶ ἐπροστάτευσεν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν.

25. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας (274—337 μ. Χ.).

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἦτο υἱὸς Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς εὐσεβοῦς Ἑλένης, γεννηθεὶς ἐν Ναϊσῶ(¹) τῆς Ἄνω Μοισίας(²) τῷ 274 μ. Χ. ἀνεκηρύχθη δὲ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετὰς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Αὐγουστος (αὐτοκράτωρ) τῶν Δυτικῶν χωρῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, δηλ. τῆς Βρεττανίας, Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας τῷ 306 μ. Χ. Ἐπειδὴ δὲ τότε τὸ ἀπέραντον Ῥωμαϊκὸν κράτος εἶχε καὶ ἄλλους δύο ἰσχυροὺς αὐτοκράτορας, τὸν Μαξέντιον καὶ τὸν Λικίνιον, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ καταβάλλῃ αὐτοὺς καὶ μείνῃ μόνος αὐτὸς αὐτοκράτωρ. Συναθροίσας λοιπὸν στρατὸν ἐκ 40 χιλιάδων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἦσαν Χριστιανοί, ἐπήρξατο πρῶτον κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ὁ ὁποῖος ἦτο αὐτοκράτωρ ἐν Ῥώμῃ.

Ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος ἔφθασεν εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, εὐρέθη εἰς δύσκολον θέσιν, διότι ὁ Μαξέντιος εἶχε τετραπλασίον στρατόν. Τότε ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη, ἣ ὁποία ἦτο χριστιανὴ, συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν τῶν χριστιανῶν καὶ ζητήσῃ τὴν βοήθειάν του. Ὁ Κωνσταντῖνος ὑπήκουσεν εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς μητρὸς του καὶ, ἐνῶ προσήχετο, εἶδε περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν οὐρανὸν σταυρὸν ἐκ φωτός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν γεγραμμέναι αἱ λέξεις «τούτῳ νίκα». Πρὸς τούτοις τὴν νύκτα εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον του τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ σταυρὸν ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον εἶδεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ νὰ ἔχῃ αὐτὸν πάντοτε μετὰ τοῦ στρατοῦ του.

Τὴν πρῶταν ὁ Κωνσταντῖνος ἐγερθεὶς διέταξε καὶ κατασκευάσασθαι τμηκίαν μὲ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ τὰς λέξεις «τούτῳ νίκα», τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Λάβαρον, καὶ πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ὤρμησε

(¹)τῇ σημερινῇ Νύσση (²) τῆς σημερινῆς Σερβίας.

κατὰ τοῦ Μαξεντίου καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν πρὸ τῆς Ῥώμης τῷ 312 μ. Χ. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ μὲν Μαξέντιος ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν Τίβεριν καὶ ἐπνίγη, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ῥώμην. Μετὰ τινα δὲ ἔτη ὁ Κωνσταντῖνος ἐπελθὼν καὶ κατὰ τοῦ ἐτέρου αὐτοκράτορος, τοῦ Λικινίου, κατετρόπωσεν αὐτὸν (323 μ. Χ.).

Ὁ Κωνσταντῖνος, μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ Λικινίου μείνας μόνος αὐτοκράτωρ, ἀνεγνώρισεν ὡς θρησκείαν τοῦ κράτους του τὴν χριστιανικὴν καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτήν. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 325 μ. Χ. συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Σύνοδον ἐκ 318 Θεοφόρων Πατέρων, οἱ ὅποιοι κατεδίκασαν καὶ ἀνεθεμάτισαν τὸν Ἄρειον, διότι οὗτος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεὸς ἀληθινός. Ἡ Σύνοδος αὕτη, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, συνέταξε καὶ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, δηλ. τὸ «Πιστεῦμα», μέχρι τοῦ «Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον».

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἀσπασθεὶς τὸν Χριστιανισμόν δὲν ἠδύνατο νὰ ἔξη πρωτεύουσαν τοῦ κράτους αὐτοῦ τὴν Ῥώμην, διότι κατόικου ἐνταῦθα πολλοὶ εἰδωλολάτραι. Ἐξέλεξε λοιπὸν ὡς πρωτεύουσαν τὴν παρὰ τὸν Θρακικὸν Βόσπορον ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν πόλιν Βυζάντιον, τὴν ὁποίαν αὐτὸς μὲν ὠνόμασε Νέαν Ῥώμην, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἐκ τοῦ ὀνόματός του, Κωνσταντινούπολιν. Τὴν νέαν ταύτην πρωτεύουσαν ὁ Κωνσταντῖνος ὠχύρωσε δι' ἰσχυρῶν τειχῶν καὶ ἐκαλλώπισε διὰ λαμπρῶν καλλιτεχνημάτων καὶ οἰκοδομημάτων, ἔκτισε δὲ ἐν αὐτῇ καὶ πολλοὺς ναοὺς, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Ἐνθ' ὁ Κωνσταντῖνος παρεσκευάζε τὴν νέαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη ἐπορεύθη εἰς Παλαιστίνην καὶ μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας ἀνεκάλυψε τὸν Τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Ἐκεῖ, κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκτίσθη καὶ ὁ μέχρι σήμερον σφῆζόμενος μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Ὁ Κωνσταντῖνος, περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ἐλθὼν εἰς Νικομήδειαν, ἐδέχθη τὸ ἅγιον Βάπτισμα παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου Εὐσεβίου καὶ ἀπέθανε τῇ 21 Μαΐου τοῦ ἔτους 337 ἐν ἡλικίᾳ 63 ἐτῶν. Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία διὰ τὴν προστασίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ἰσαπόστολον καὶ κατέταξε, καθὼς καὶ τὴν μητέρα του Ἑλένην, μεταξύ τῶν Ἁγίων, ἡ δὲ ἱστορία διὰ τὰ μεγάλα αὐτοῦ κаторθώματα ὠνόμασε Μέγαν. Ἐορτάζομεν δὲ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας Ἑλένης τῇ 21 ἡ Μαΐου ἐκάστου ἔτους.

26. Διαίρεσις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς Ἀνατολικόν καὶ Δυτικόν (395 π. Χ.),

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ ὅποιοι ἐξουσίαζον ὁλόκληρον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 364 μ. Χ. τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος διηρέθη εἰς δύο, εἰς Ἀνατολικὸν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Δυτικὸν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ῥώμην· καὶ τοῦ μὲν Δυτικοῦ κράτους αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Οὐαλεντινιανός, τοῦ δὲ Ἀνατολικοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Οὐάλης. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος ἤκμασεν ὁ μέγιστος τῆς Ἐκκλησίας Ἱεράρχης Βασίλειος, ἐπίσκοπος Καισαρείας.

Τὰ δύο Ῥωμαϊκὰ κράτη κατὰ τὸ ἔτος 394 μ. Χ. ἦνωσε πάλιν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδοσίος, ὁ ὅποιος διὰ τὸν μέγαν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ζῆλον ἐπωνομάσθη Μέγας. Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 381 ἡ Δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὅποια συνεπλήρωσε τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως· ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἤκμασεν καὶ ὁ ἕτερος μέγιστος τῆς Ἐκκλησίας Ἱεράρχης, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,

Ὁ Θεοδοσίος πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (395 μ. Χ.) διήρσε καὶ πάλιν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος εἰς δύο· καὶ τοῦ μὲν Ἀνατολικοῦ ἀνέδειξεν αὐτοκράτορα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρκαδίον, τοῦ δὲ Δυτικοῦ τὸν ἕτερον υἱὸν αὐτοῦ Ὀνώριον. Ἐκ τῶν δύο τούτων Ῥωμαϊκῶν κρατῶν τὸ Δυτικὸν διετηρήθη 80 μόνον ἔτη (395—476), διότι κατεστράφη ὑπὸ βαρβάρων λαῶν· τὸ Ἀνατολικὸν ὅμως, περιλαμβάνον καὶ τὴν Ἑλλάδα, διετηρήθη πλέον τῶν χιλίων ἐτῶν καὶ ἀπέβη βαθμηδὸν Ἑλληνικόν, ὀνομασθὲν Βυζαντιακὸν ἢ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία. Ἐπὶ τοῦ Ἀρκαδίου ἀνέβη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ τρίτος τῆς Ἐκκλησίας μέγιστος Ἱεράρχης, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

27. Ἰουστινιανός (483—565 μ. Χ.),

Ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἀνέβησαν πολλοὶ ἔνδοξοι αὐτοκράτορες, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἦτο καὶ ὁ Ἰουστινιανός, γεννηθεὶς τῇ 484 μ. Χ. εἰς τὴν πόλιν τῶν Σκούπων (Σκόπια) πλησίον τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ· παρέλαβε δὲ τὴν βασιλείαν τῇ 527 μ. Χ., διαδεχθεὶς τὸν ἀτεκνον ἀποθανόντα θεῖόν του Ἰουστίνον.

Ὁ Ἰουστινιανὸς κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του διέπραξεν ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά, διὰ τὰ ὅποια καὶ Μέγας ἐπωνομάσθη· εἰς τοῦτο δὲ πολὺ ἐβοήθησαν αὐτὸν ὁ νομοδιδάσκαλος Τριβωνιανός, οἱ δύο ἰκανώτατοι στρατηγοὶ του Βελισάριος καὶ Ναρσής καὶ ἡ πολὺ συνετὴ καὶ φρόνιμος σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα. Καὶ διὰ μὲν τοῦ Τριβωνιανοῦ συντάχθη νόμοι ἀρίστους διὰ τὸ κράτος του, τοῦ ὁποίου καὶ σήμερον μεταχειρίζονται ὅλα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη. Διὰ δὲ τῶν στρατηγῶν Βελισαρίου καὶ Ναρσῆ κατάρθρωσε νὰ καταβάλῃ τοὺς διαφόρους ἐχθροὺς τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους καὶ δοξάσῃ τὴν βασιλείαν του. Καὶ τέλος διὰ τῶν συμβουλῶν τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεοδώρας ἔσωσε τὴν ζωὴν καὶ τὸν θρόνον του ἔκ τινος φοβεροῦς στάσεως τοῦ λαοῦ, τῆς ὀνομαζομένης «Νίκα».

Ἐν Κωνσταντινουπόλει δηλ. τότε ὑπῆρχον δύο κόμματα, τὸ κόμμα τῶν Πρασίνων καὶ τὸ κόμμα τῶν Βενέτων, οἱ ὅποιοι ἔλεγοντο οὕτω ἔκ τοῦ χρώματος τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν. Τὰ δύο ταῦτα κόμματα, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ ῥίψωσιν ἔκ τοῦ θρόνου τὸν Ἰουστινιανόν, ἤγειραν στάσις καὶ θέσαντες πῦρ εἰς τὴν πόλιν κατέκαυσαν μέγα μέρος αὐτῆς, ὡς καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἡ στάσις αὕτη τοῦ λαοῦ ὠνομάσθη στάσις τοῦ «Νίκα» διότι οἱ στρατιῶται εἶχον ὡς σύνθημα τὴν λέξιν «νίκα». Ὁ Ἰουστινιανὸς φοβηθεὶς ἤθελε νὰ φύγῃ ἢ σύζυγος ὅμως αὐτοῦ Θεοδώρα τὸν ἠμπόδισεν, ἀφοῦ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι καλῆτερον εἶναι νὰ ἀποθάνῃ βασιλεὺς παρὰ νὰ γίνῃ φυγᾶς. Μετὰ ταῦτα δέ, ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο κόμματα ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι μεταξὺ τῶν, ὁ στρατηγὸς Βελισάριος, ὀρμήσας μετὰ τριῶν χιλιάδων ἰππέων κατέσφαξε περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας στασιαστῶν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισεν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κράτους αὐτοῦ φρούρια καὶ γεφύρας, κατεσκευάσεν ὁδοὺς καὶ ἐπροστάτευσεν τὸ ἠμποριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Προσέτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔκτισεν πολλὰ οἰκοδομήματα καὶ πολλοὺς ναοὺς· ἀνφοδόμησε δὲ λαμπρότερον καὶ τὸν καέντα ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, διὰ τὸν ὅποιον ἐίργασθησαν ἐπὶ ἕξ ἔτη δέκα χιλιάδες ἔργατῶν καὶ ἐξωδεύθησαν περὶ τὰ 320 ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Τέλος ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε δύο μοναχοὺς εἰς Σινικήν (Κίνα), διὰ νὰ μάθωσι τὴν καλλιέργειαν τῆς μεταξῆς. Ἐπειδὴ ἀπηγορεύετο ἡ ἐξαγωγή φῶν μεταξοσκωλήκων οἱ δύο μοναχοὶ ἔβησαν τοιαῦτα ἐντὸς καλαμίων βάρβδων καὶ ἐκόμισαν κρυφίως εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ δὲ ἰδρύθησαν τὰ πρῶτα ἔργοστάσια μεταξῆς καὶ ἔκτοτε διεδόθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην τὸ πολύτιμον τοῦτο προϊόν.

Ἀπέθανε δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς τῷ 565 μ. Χ. βασιλεύσας περὶ 38 ἔτη.

28 Κωνσταντῖνος, ὁ Παλαιολόγος,

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ πλείστοι ἄλλοι ἔγιναν αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους, τῶν ὁποίων τελευταῖος ἦτο Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ὁ καὶ Δραγάσης ἐπωνομαζόμενος, βασιλεύσας τῷ 1449 μ. Χ. Ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, τὸ Βυζαντιτικὸν κράτος περιελάμβανε μόνον τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ μικρὰς τινὰς πόλεις καὶ νήσους, πάντα δὲ τὰ ἄλλα μέρη αὐτοῦ εἶχον κυριευθῆ πρότερον ὑπὸ διαφόρων ἐχθρῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Οἱ Τούρκοι, φυλὴ βάρβαρος, κατάγονται ἐκ τοῦ Τουρκεστάν τῆς Ἀσίας. Οὗτοι εἰσβαλόντες εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἐκυρίευσαν μέρος αὐτῆς καὶ ἵδρυσαν κράτος μέγα καὶ ἰσχυρόν. Πρῶτος Σουλτᾶνος αὐτῶν, δηλ. αὐτοκράτωρ, ὑπῆρξεν ὁ Ὀσμάν ἢ Ὀθμάν, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ Τούρκοι ὠνομάσθησαν καὶ Ὀσμανοὶ ἢ Ὀθωμανοί.

Ὁ Ὀσμάν κυριεύσας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν πόλιν Προῦσαν, κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Μετὰ ταῦτα οἱ Τούρκοι διελθόντες εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκυρίευσαν καὶ ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις, ὡς καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν ὁποίαν κατέστησαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους αὐτῶν ἀντὶ τῆς Προύσης. Ὅτε δὲ τῷ 1451 μ. Χ. Σουλτᾶνος αὐτῶν ἔγινε Μωάμεθ ὁ Β', οὗτος μόνην ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Μωάμεθ, ἀφοῦ παρεσκευάσθη καλῶς, ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 6 Ἀπριλίου τοῦ 1453 μετὰ 160 χιλιάδων πεζῶν καὶ 145 πλοίων καὶ ἐπολιορκῆσεν αὐτὴν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τῆς μεγάλης ταύτης δυνάμεως τοῦ Μωάμεθ ἠδυνήθη νὰ ἀντιτάξῃ μόνον 7 χιλιάδας στρατιωτῶν καὶ 26 πλοῖα. Καὶ ὅμως μετὰ τοῦ ὀλίγου τούτου στρατοῦ καὶ στόλου ἐπὶ ἐπτὰ ἑβδομάδας ἀπέκρουε τὰς ἐφόδους τῶν Τούρκων καὶ μεγάλην φθορὰν προῦξενεῖ εἰς αὐτούς.

Ὁ Μωάμεθ, ἀπελπίσας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικὴν ἔφοδον κατὰ τῆς πόλεως τὴν νύκτα τῆς 28 Μαΐου. Πρῶτον ὅμως προέτεινεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ ἐλευθέρως μετὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν θησαυρῶν του εἰς Πελοπόννησον ἢ ἄλλαχοῦ ἤθελεν. Ἄλλ' ὁ γενναῖος καὶ φιλόπατρις αὐτοκράτωρ ἀπέρριψε μετ' ἀγανακτήσεως τὰς προτάσεις αὐτοῦ καὶ ὑπερηφάνως ἀπήντησε: «Μετ' ἄλλοπίστων δὲν συνθηκολογῶ».

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Κωνσταντῖνου παρῶργισε τὸν Μωάμεθ καὶ

εὐθὺς οὗτος διέταξε τὸν στρατὸν νὰ παρασκευασθῆ δια τὴν ἔφοδον. Ὁ Κωνσταντῖνος, μαθὼν τοῦτο, συνήθροισε τοὺς στρατηγούς του περὶ τὴν δεΐλην τῆς 28 Μαΐου καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι γενναίως ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπου προσηυχήθη καὶ ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπεχαιρέτισε μετὰ δακρύων τὴν σύζυγον, τὰ τέκνα καὶ πάντας τοὺς συγγενεῖς του καὶ ἐζήτησε συγγνώμην παρὰ τῶν ὑπηρετῶν του. Ἐπειτα ἰππεύσας, περιῆλθε τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ ἐθάρρυνε τοὺς στρατιώτας.

Τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον οἱ Τούρκοι ὤρμησαν κατὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· ἡ μάχη ἤρχισε μετὰ μεγάλης λύσσης καὶ μανίας. Οἱ Ἕλληνες μετὰ θαυμαστῆς ἀνδρείας ἀπέκρουσαν τὴν πρώτην ταύτην ἔφοδον τῶν Τούρκων καὶ κατεκρήμνισαν τοὺς θέλοντας νὰ ἀναβῶσι τὰ τεῖχη. Καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἔφοδον οἱ Τούρκοι ἐπέχειρησαν, ἀλλὰ καὶ ταύτας οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν γενναίως. Εἶχεν ἐξημερώσει καὶ ὁ Κωνσταντῖνος χαίρων διὰ τὰς νίκας του, ἤλπιζεν, ὅτι ἐπὶ τέλους ἤθελε σώσει τὴν πόλιν. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ Τούρκοι τυχαίως ἀνεκάλυψαν μικρὰν τινα πύλιν ἀνοικτὴν Ἐυλόκερον ὀνομαζομένην, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ προσέβαλον τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν ὀπισθεν. Πολλοὶ τότε ἐπιπτον ἡρωϊκῶς μαχόμενοι! Ὁ αὐτοκράτωρ ἰδὼν τοὺς Τούρκους, ὄρμηξ ἔφιππος κατ' αὐτῶν μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του καὶ πολεμεῖ ὡς ἦρας. Μείνας δὲ μόνος καὶ φοβηθεὶς μήπως εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ προσέβαλον τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν ὀπισθεν. Πολλοὶ τότε ἐπιπτον ἡρωϊκῶς μαχόμενοι! Ὁ αὐτοκράτωρ ἰδὼν τοὺς Τούρκους, ὄρμηξ ἔφιππος κατ' αὐτῶν μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του καὶ πολεμεῖ ὡς ἦρας. Μείνας δὲ μόνος καὶ φοβηθεὶς μήπως εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ προσέβαλον τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν ὀπισθεν. Πολλοὶ τότε ἐπιπτον ἡρωϊκῶς μαχόμενοι! νεκρὸς καὶ αἱματόφυρτος ἐν ἡλικίᾳ 49 ἐτῶν, 3 μηνῶν καὶ 20 ἡμερῶν.

Ὅτε ἠκούσθη ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος, πλῆθος ἀνθρώπων ἐκλείσθησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι θραυσάντες τὰς πύλας, εἰσῆλθον εἰς αὐτὸν καὶ πλείστους μὲν ἐκ αὐτῶν κατέσφαξαν, τοὺς δὲ λοιποὺς αἰχμαλωτίσαντες ἐπώλησαν κατόπιν ὡς ἀνδράποδα. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διήρκεσεν ἡ σφαγὴ τῶν κατοίκων καὶ ἡ λεηλασία τῆς πόλεως.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἔφιππος καὶ ὁ Μωάμεθ καὶ μεταβὰς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας διέταξε Τούρκον ἱερέα νὰ προσευχηθῆ μεγαλοφώνως· ἕκτοτε δὲ ὁ μεγαλοπρεπέστατος ἐκεῖνος ναὸς μετεβλήθη εἰς Τζαμίον. Ἐξελθὼν δὲ τοῦ ναοῦ ἐζήτησε τὸ πτώμα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ εὐρὼν αὐτό, τὴν μὲν κεφαλὴν ἀπέκοψε καὶ ἔστησεν ἐπὶ μιᾶς στήλης, τὸ δὲ σῶμα ἔδωκεν εἰς τοὺς χριστιανούς, διὰ νὰ θάψωσιν αὐτό. Οὕτω λοιπὸν ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις τῇ 29 Μαΐου 1453 ἡμέρᾳ Τρίτῃ καὶ ἕκτοτε ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

‡ 39. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦς Τούρκους.

Δεινὰ τῆς δουλείας, ἐκπατρισμός Ἑλλήνων, διάδοσις ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Εὐρώπῃ.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Τούρκοι βαθμηδὸν ὑπέταξαν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, τὴν νῆσον Κρήτην, καθὼς καὶ τὰς νήσους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Ῥόδον, Χίον, Κύπρον καὶ λοιπάς. Ἐκτοτε οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ὑποφέρωσι τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τούρκων οὔτε τὴν ζωὴν, οὔτε τὴν τιμὴν των ἐξουσίαζον πλέον! οἱ ναοὶ αὐτῶν μετεβάλλοντο εἰς Τουρκικὰ τεμένη (τζαμιά), πολλάκις δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐβιάζοντο νὰ ἀλλάξωσι τὴν πίστιν των καὶ γίνωσι Τούρκοι! Τὰ κάλλιστα τῶν κτημάτων των ἠρπάγησαν καὶ δὲν ἀπέμειναν εἰς αὐτοὺς εἰμὴ μόνον τὰ ὄρεινὰ καὶ πετρωδῆ μέρη!

Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ πληρώνωσι κατ' ἔτος εἰς τοὺς Τούρκους φόρον, διὰ νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ φέρωσιν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν κεφαλὴν των ὁ ἀτομικὸς καὶ βαρὺς οὗτος φόρος ὠνομάζετο κεφαλικὸς, τουρκιστὶ δὲ χαράτσι. Οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες ἤκουον τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ὄνομα ἀλλ' ὠνομάζοντο ὑβριστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων Ῥαγιάδες καὶ Γκιαούρηδες (¹) Δὲν εἶχον δὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐνδύωνται πολυτελεῖ ἑνδύματα, μηδὲ νὰ ἱππεύωσιν ἵππον, ἔχοντα ἐφίππιον· ἂν δὲ χριστιανὸς τις, καθήμενος ἐπὶ ἵππου ἢ ὄνου, συνήντα καθ' ὁδὸν Τούρκων, ὑπεχρεῶτο ἀμέσως νὰ καταβῆ ἀπὸ τοῦ ζώου καὶ προσκυνήσῃ αὐτὸν λέγων: «πολλὰ τὰ ἔτη σου, αὐθέντα μου». Δικαιοσύνην οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε εὗρισκον εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια, οὐδὲ ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων αὐτῶν.

Ἄλλ' ὁ φοβερῶτατος φόρος διὰ τοὺς Ἕλληνας ἦτο τὸ παιδομάζωμα. Οἱ Τούρκοι δηλ. ἤρπαζον τοὺς καλλίστους καὶ εὐρώστους Ἑλληνόπαιδας ἀπὸ τοῦ ἕκτου ἢ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ ἐνέκλειον ἐντὸς τῶν στρατῶνων, ὅπου ἐδίδασκον αὐτοὺς τὴν θρη-

(¹) Ῥαγιάς ὑπήκοος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους βαρέως δεδουλωμένος. Γκιαούρης, ἄπιστος.

σκείαν καὶ τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν καὶ ἐγύμναζον εἰς τὰ στρατιωτικά· ἐξ αὐτῶν δ' ἔπειτα ἐσχημάτιζον στρατιωτικὰ τάγματα, τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο Γενίτσαροι, δηλ. νέος στρατός. Οἱ νέοι οὗτοι στρατιῶται τοσοῦτον ἐπιτηδεῖως ἀνετρέφοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὥστε ὄχι μόνον ἐλησμόνου καὶ γονεῖς καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ πατρίδα καὶ θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ κατεδίωκον φοβερῶς καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Χριστιανούς. Ὁ φόρος δὲ οὗτος τοιοῦτον τρόπον διήγειρεν εἰς τὰς Ἑλληνίδας μητέρας, ὥστε πολλαὶ ἐσφάζον ἢ ἐπνιγον τὰ τέκνα των, διὰ νὰ μὴ ἴδωσι κατόπιν αὐτὰ ἀτιμάζοντα τὴν πατρίδα των.

Τὰ βάσανα ταῦτα μὴ ὑποφέροντες πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἤρχισαν ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν πατρίδα των καὶ φεύγωσιν εἰς Εὐρώπην καὶ μάλιστα εἰς Ἰταλίαν. Ἐκεῖ δὲ οἱ μὲν πεπαιδευμένοι ἐδίδασκον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐφώτιζον τοὺς ἀμαθεῖς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, οἱ δὲ λοιποὶ ἠσχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ εἰς ἄλλα ἔργα. Ἄλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων ἔμειναν εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ὑπέφερον μετὰ μεγάλης ὑπομονῆς τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἐλπίζοντες ὅτι θὰ ἔθραυον ἡμέραν τινά, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καὶ θὰ ἀνέπνεον τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας.

30. Κλέφται καὶ Ἄρματωλοί,

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας τοῦ ἔθνους πολλοὶ Ἕλληνες, μὴ θέλοντες νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ ἀνέβαινον ἐπὶ τῶν ὕψηλῶν ὄρεων, ὅπου ἔζων βίον ἐλεύθερον. Οἱ γενοῦνται καὶ φιλελεύθεροι οὗτοι ἄνδρες ὠνομάζοντο Κλέφται. Ἡ λέξις Κλέφτης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦτο ὑβριστικὴ ὡς σήμερον, ἀλλὰ τούναντίον τιμητικὴ καὶ ἐσήμαινε τὸν ἀνδρεῖον καὶ μισότουρκικον Ἕλληνα. Οἱ Κλέφται κατερχόμενοι πολλάκις εἰς τὰς πεδιάδας ἐπέπιπτον κατὰ τῶν Τούρκων, ἤρπαζον τὰ ποίμνια καὶ κατέστρεφον τὰ κτήματα αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ πολλοὺς πλουσίους ἠχμαλώτιζον, τοὺς ὁποίους τότε μόνον ἀπέλυον, ὅτε ἐλάμβανον πολλὰ χρήματα. Συχνότατα δὲ ἐπολέμου καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καὶ πάντοτε σχεδὸν ἀνεδεικνύοντο νικηταί.

Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταβάλλῃ τοὺς Κλέφτας, πολλάκις ἠναγκαζέτο νὰ ἔρχηται εἰς συμφωνίας μετ' αὐτῶν. Κατὰ τὰς συμφωνίας ταύτας οἱ μὲν Κλέφται ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ φυλάττωσι τὴν δημοσίαν τάξιν τῶν ἐπαρχιῶν, νὰ προστατεύωσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων καὶ νὰ καταδιώκωσι τοὺς ληστές, οἱ δὲ Τούρκοι νὰ πληρώνωσι αὐτοὺς καὶ ἀφίνωσιν ἐλευθέρους. Ὅσοι λοιπὸν τῶν Κλεφτῶν ἐδέχοντο τὴν ὑπη-

ρεσίαν ταύτην ὠνομάζοντο Ἄρματωλοί, τὰ δὲ μέρη, τὰ ὅποια ἐφύλαττον, ἀρματωλίκια· Περιφημοὶ ἀρματωλοὶ ὑπῆρξαν ὁ Βλαχάβας, ὁ Νικοτσάρας, ὁ Ἀνδρούτσος καὶ ἄλλοι. Οἱ Τούρκοι πολὺ περιεποιούντο τοὺς ἀρματωλοὺς, διὰ νὰ ἔχωσιν αὐτοὺς φίλους των· ἀλλ' οὗτοι πάντοτε ἐμίσουν καὶ ἀπεστρέφοντο τοὺς Τούρκους καί, ὅτε ἔβλεπον αὐτοὺς νὰ ὑβρίζωσι καὶ ἀδικῶσι τοὺς ὁμοεθνεῖς των, ἐλάμβανον τὰ ὄπλα κατ' αὐτῶν καὶ ἐγίνοντο πάλιν Κλέφται.

⚡⚡ **Βίος τῶν κλεφτῶν.** Οἱ κλέφται ὡς κατοικίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὄρεων εἶχον τὰ σπήλαια, τὰ δάση καὶ τοὺς βράχους καὶ οἱ τόποι οὗτοι ὠνομάζοντο ἠμμέρια. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν, ὁ ὅποιος ἦτο καὶ ὁ ἀνδρειότατος καὶ φρονιμώτατος πάντων ὠνομάζετο καπετάνος οἱ δὲ λοιποὶ, παλληκάρια· ἐκ τούτων πάλιν ὁ πρῶτος κατὰ τὴν ἀνδρείαν ὠνομάζετο πρωτοπαλλήκαρον καὶ ἦτο ὑπασπιστὴς τοῦ καπετάνου. Ἡ σημαία τῶν κλεφτῶν ὠνομάζετο φλόμπουρον καὶ εἶχεν ἐν τῇ μέσῳ τὸν Σταυρὸν ἢ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἄλλων ἁγίων.

Ἐσάκις οἱ κλέφται δὲν ἐμάχοντο πρὸς τοὺς Τούρκους, ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ τρέξιμον, εἰς τὸ λιθάρι, εἰς τὸ πήδημα, εἰς τὸ πάλαιμα, καὶ εἰς τὸ σημάδι. Ἦσαν δὲ τοσοῦτον θαυμάσιαι σκοπευταί, ὥστε ἠδύνατο εἰς ἀπόστασιν 100 καὶ 200 βημάτων νὰ περάσῃ τὴν σφαιραν ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι καὶ νὰ φονεύσωσιν ἀκόμη τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ σκότος, ἀκούοντες τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἀξία δὲ θαυμασμοῦ ἐπίσης ἦτο καὶ ἡ ταχύτης τῶν ποδῶν των. Διηγούνται περὶ τοῦ Νικοτσάρα, ὅτι ἐπήδα ὑπεράνω ἐπὶ τὰ ἵππων ἰσταμένων πλησίον ἀλλήλων καθὼς καὶ περὶ τοῦ Ἀνδρούτσου, ὅτι ἠδύνατο τρέχων νὰ περάσῃ ἵππον. Οἱ κλέφται ἔζων λιτότατα. Συνήθης τροφὴ αὐτῶν ἦτο ξηρὸς ἄρτος, ὀλίγα ἑλαῖα, τυρὸς, γάλα καὶ πολλάκις κατὰ τὰς ἑορτὰς ὀθειλίας ἀμνὸς (ἀρνὶ τῆς σούβλας)· ἀφυῦ δὲ ἔτρωγον, ἤρχιζον νὰ χορεύωσι καὶ νὰ τραγουδῶσι τὰ ἐνθουσιαστικὰ των κλέφτικα τραγουδία. Ἦδύνατο ὁμῶς νὰ ὑποφέρωσι μετὰ καρτερίας τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, τὴν ζέστην, τὸ ψῦχος, τὴν ἀγρυπνίαν καὶ πάσαν στέρησιν. Πολλάκις ἐμάχοντο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἀκαταπαύστως χωρὶς νὰ φάγωσι, νὰ πῖωσι καὶ νὰ κοιμηθῶσιν.

⚡⚡ **Φρόνημα καὶ θρησκευτικὸν αἶσθημα τῶν κλεφτῶν.**

Οἱ κλέφται, ὅτε ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Τούρκους, προετίμων νὰ φονευθῶσι παρὰ νὰ πέσωσιν εἰς αὐτοὺς αἰχμαλῶται, διότι ἐγνώριζον εἰς ποῖα βασανιστήρια θὰ ὑπεβάλλοντο τότε. Διὰ τοῦτο ἡ μεγαλητέρα εὐχή, τὴν ὁποίαν ἠύχοντο πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὸ συμπόσιον, ἦτο «καλὸ μολύβι» δηλ. νὰ φονευθῶσι διὰ σφαίρας. Οἱ ἄγριοι Τούρκοι, ἐὰν ποτὲ συνελάμβανον κλέφτας αἰχμαλώτους, ἢ συνέτριβον τὰ ὅσθα αὐτῶν διὰ σφαίρας ἢ ἐσούβλιζον αὐτοὺς ἢ ἐξέδερον ζῶντας

Ἄλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῶν φοβερῶν τούτων βασάνων οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι ἄνδρες διετήρουν ζωηρὸν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα φρόνημά των, χωρὶς δάκρυ νὰ χύσωσιν ἢ ἀναστεναγμὸν νὰ ἐκβάλωσιν.

Ὅσακις οἱ κλέφται προσεκαλοῦντο νὰ παραδώσωσι τὰ ὄπλα καὶ νὰ προσκυνήσωσι τὸν Πασᾶν ἢ τὸν Βεζύρη, ὑπερηφάνως ἀπήντων.

Πασᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί Βεζύρι τὸ τουφέκι,
Κάλλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θεριά παρὰ νὰ ζῶ μὲ Τούρκους.

Ἐκτὸς τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα οἱ κλέφται διεκρίνοντο καὶ διὰ τὰ θρησκευτικὰ τῶν αἰσθήματα. Ὅπουδήποτε ἦσαν, εἴτε εἰς δάση εἴτε εἰς σπήλαια εἴτε εἰς κορυφὰς τῶν ὄρεων κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς, δηλ. τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα δὲν ἐλησμόνουσαν νὰ ἑορτάσωσιν, ὅπως ἠδύνατο, τὰς ἀγίας ταύτας ἡμέρας, ψάλλοντες ὅσα ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα ἐγνώριζον. Τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα τοῦ ὁ κλέφτης ἐθεώρει τὰ ἱερώτατα πράγματα καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τὴν ζωὴν του ἠδύνατο νὰ θυσιάσῃ.

⋆ ⋆ Δημῶδης ποιήσεις, Φρόνημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐπραγμάδει ᾄσματα τινα, τὰ ὅποια ἀπετέλουσαν τὴν τότε λεγομένην δημῶδη ποίησιν. Τινὰ τῶν ᾄσμάτων τῆς δημῶδους ποιήσεως ἐποίησαν αὐτοὶ οἱ κλέφται, διὰ νὰ ἐξυμνήσωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀνδρείαν ἢ τὸν θάνατον ἄλλων κλεφτῶν, οἱ ὅποιοι ἔπεσον ἡρωϊκῶς εἰς τὰς μάχας. Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν ᾄσμάτων τούτων ἐποίησαν ἄνθρωποι τυφλοὶ, ὀνομαζόμενοι ῥαψῶδοι (ποιητᾶριδες), οἱ ὅποιοι διερχόμενοι τὰς πόλεις καὶ χωρὶα μάλιστα κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, ἔτερον τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ᾄδοντες αὐτά. Διὰ τῶν ᾄσμάτων τούτων ὁ λαὸς ἐνεδυναμῶνε τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ φρόνημα, εὕρισκεν εὐχαρίστησιν καὶ ἐλάμβανε θάρρος νὰ ὑπομένη τὰς ταλαιπωρίας καὶ τὰς θλίψεις αὐτοῦ καὶ παρεσκευάζετο θαυμηδῶν εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα τοῦ 1821. Πόσον δὲ ζωηρὸν ἦτο τὸ φρόνημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν φαίνεται εἰς τὸ ἀκόλουθον ᾄσμα, τὸ ὅποτον ἔλεγεν ὁ νεαρὸς κλέφτης, ἀποχαιρετίζων τὴν μητέρα του.

Μάνα, σοῦ λέγω δὲν ἔμπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω,
Δὲν ἔμπορῶ, δὲν δύναμαι, ἐμάλλιασ', ἡ καρδιά μου.
Θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πιά' νὰ γίνω κλέφτης.
Νὰ κατοικήσω ἔς τὰ βουνὰ καὶ ἔς τὰς ψηλαῖς ῥαχοῦλας.
Νάχω τοὺς λόγγους συντροφιά, μὲ τὰ θεριά κουδέντα,
Νάχω τὸν οὐρανὸ σκεπὴ τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι.
Νάχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερινῶ ἄλμυρι.
Θὰ φύγω, μάνα καὶ μὴν κλαῖς, μόν' δός μου τὴν εὐχή σου,
Κ' εὐχίδου με μανοῦλά μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάζω.

31. Λάμπρος Κατσώνης και Γεώργιος Ἀνδρουτσος.

Οἱ Ἕλληνες μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, πάντοτε ἐζήτουν εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐλευθερωθῶσιν. Ὅθεν τῷ 1770 ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β', αὐτοκρατεῖρας τῆς Ῥωσσίας, ἐπανεστάτησαν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν καὶ ὑπέστησαν μάλιστα μεγίστας βλάβας. Προσέτι δὲ καὶ τῷ 1787, ὅποτε ἐκηρύχθη πόλεμος μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, δὲν ἐδίστασαν καὶ πάλιν κατὰ προτροπὴν τῆς αὐτοκρατεῖρας νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῶν τυράννων αὐτῶν. Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ταύτην ἐπανάστασιν μεγάλως ἐφημίσησαν διὰ τὰ ἀνδραγαθήματά των δύο ἥρωες, ὁ Λάμπρος Κατσώνης καὶ ὁ Γεώργιος Ἀνδρουτσος.

Ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη ἐν Λεβαδείᾳ τῆς Βοιωτίας περὶ τὸ 1752 καὶ νεώτατος ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν Ῥωσικὸν στρατόν. Ἐχὼν δὲ σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του κατέβη τῷ 1788 εἰς Τεργέστην καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τριῶν πλοίων, τὰ ὅποια εἶχεν ἐξοπλίσει δι' ἰδίων χρημάτων ἢ ἐκεῖ φιλόπατρις Ἑλληνικὴ κοινότης. Μετὰ τῶν τριῶν τούτων πλοίων ὁ Κατσώνης, ἐκπλεύσας ἐκ τῆς Τεργέστης, συνέλαβε καὶ ἕτερα 12 τουρκικὰ πλοῖα καὶ οὕτως, αὐξήσας τὸν στόλον αὐτοῦ, ἐνίκησε τοὺς Τούρκους παρὰ τὴν νῆσον Κάρπαθον, ὡς καὶ πρὸ τοῦ Δυρραχίου καὶ ἐπένευσε τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον εἰς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν. Διὰ τοῦτο ὁ Σουλτᾶνος προσεπάθησε διὰ παντοίων μέσων νὰ καταστήσῃ τὸν Κατσώνην φίλον του καὶ ἔγραψε πρὸς αὐτόν, ὅτι τὸν διορίζει ἡγεμόνα μιᾶς νήσου, ἐὰν δέχεται νὰ παύσῃ τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ ὁ Λάμπρος μετὰ περιφρονήσεως ἀπέρριψε τὰς προτάσεις ταύτας καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ἑνδοξὸν αὐτοῦ ἀγῶνα. Συναντήσας δὲ πάλιν τὸν τουρκικὸν στόλον μετὰ τῶν νήσων Μυκόνου καὶ Σύρου, ἐνίκησεν αὐτόν καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, πληγώσας μάλιστα καὶ τὸν Τούρκον ναύαρχον.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1790 ὁ Λάμπρος Κατσώνης, εὐρισκόμενος εἰς τὴν νῆσον Κέα μετὰ 9 μόνον πλοίων, ἔμαθεν, ὅτι Τουρκικὸς στόλος ἐκ 30 πλοίων ἔπλεε κατ' αὐτοῦ. Ὅθεν ὀρμήσας κατὰ τῶν τουρκικῶν τούτων πλοίων, συνῆψε παρὰ τὸν Καφηρέα τῆς Εὐβοίας πεισματώδη ναυμαχίαν, ἣ ὅποια διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἡμέραν ἐπέφερε μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς Τούρκους, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἠττᾶται καὶ πληγωθείς βαρέως εἰς τὴν κεφαλὴν, διασφίζεται εἰς τὴν νῆσον Μῆλον. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὁ Λάμπρος ἀπώλεσε μὲν σχεδὸν πάντα τὰ πλοῖά του καὶ 150 ἀνδρας, ἐφόνευσεν ὅμως τρεῖς χιλιάδας ἐχθρῶν καὶ ἐπλήγωσεν ἀναριθμήτους.

Θεραπευθεὶς ἐκ τῶν πληγῶν του ὁ Λάμπρος, ἐξώπλισε τάχιστα νέον στόλον ἐξ 24 πλοίων καὶ καταλαβὼν τὸ Ταίναρον ἀκρωτήριο, ἐσκέπτετο νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Πελοπόννησον. Ἄλλ' ἐκεῖ προσβληθεὶς ὑπὸ ἰσχυροῦ Τουρκικοῦ στόλου, ἠναγκάσθη νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Ἰθάκην (1792) καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ῥωσσίαν, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1804 ἐν ἡλικίᾳ πεντήκοντα δύο ἐτῶν.

Οὐχὶ ὀλιγώτερα ἔνδοξα κατορθώματα διέπραξε καὶ ὁ ἕτερος ἦρωσ, ὁ Γεώργιος Ἀνδρουτσός. Οὗτος ἐγεννήθη περὶ τὸ 1740 ἐν Λιθανάταις τῆς Λοκρίδος καὶ πολὺ νέος διαρίσθη ἀρματωλὸς ἐν ἡλικίᾳ δὲ 25 ἐτῶν ἔγινε καπετᾶνος, ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του 300 ἄνδρας, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατεδίωκε τοὺς τυράννους τῆς πατρίδος του καὶ ἐμάχετο κατ' αὐτῶν.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἀνδρουτσός σπεύσας μετ' ἄλλων ἀρματωλῶν εἰς Πελοπόννησον πρὸς βοήθειαν τῶν ἐπαναστατῶν, προσεβλήθη ὑπὸ πολλῶν χιλιάδων Ἀλβανῶν καὶ κατέφυγεν εἰς Ἀχαίαν· πολιορκηθεὶς δὲ εἰς τὸ Αἴγιον, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπέκρουσε τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπὶ τέλους ὀρμήσας ξιφῆρης διὰ μέσου αὐτῶν, ἐσώθη εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

Ὅτε ὁ Λάμπρος Κατσῶνης κατέλαβε τὸ Ταίναρον ἀκρωτήριο, τότε καὶ ὁ Ἀνδρουτσός μετὰ τῶν παλληκαρίων του ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ· ὀρμήσας δὲ κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀποβιθασθῆ εἰς ξηρὰν, κατέσφαξε περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας καὶ συνέλαβε 12 λέμβους.

Ἀφοῦ ὁμοῦς ὁ Κατσῶνης ἀνεχώρησεν εἰς Ῥωσσίαν, ὁ Ἀνδρουτσός ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῶν παλληκαρίων του εἰς Ῥούμελην (Στερεὰν Ἑλλάδα), διασχίζων τὴν Πελοπόννησον. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἀποκρούων τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι κατεδίωκον αὐτόν, ἔφθασε τέλος εἰς Αἴγιον καὶ ἐκεῖθεν διὰ πλοίων εἰς Κέρκυραν, ὅπου συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους. Οὗτοι ῥίψαντες τὸν Ἀνδρουτσοῦν εἰς τὰς φυλακάς, προέτειναν εἰς αὐτόν νὰ ἀλλάξῃ τὴν πίστιν του· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος μετ' ἀγανακτῆσεως ἀπέρριψε τὴν πρότασιν ταύτην, ἐθανατώθη ὑπ' αὐτῶν διὰ σκληροτάτων βασάνων (1796).

32. Ῥήγας ὁ Φεραῖος (1757—1798).

Ἐνέοργιαι καὶ ἡρωϊκὸς θάνατος αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν δύο ἐπαναστάσεων, ἕνεκα τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες τὰ μέγιστα ἔπαθον ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τούρκων, ἀνεφάνη ὁ ἐνθουσιώδης καὶ φιλόπατρις Κωνσταντῖνος Ῥήγας, ὁ ὅποιος ἐθέριμανε καὶ πάλιν εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς του τὸν πόθον τῆς ἐλευθερίας. Ὁ

Κωνσταντίος Ῥήγας, ἐγεννήθη τῷ 1757 εἰς τὸ Βελεστίνον τῆς Θεσσαλίας, δηλ. τῆς ἀρχαίας Φεράς, καὶ διὰ τοῦτο ἐπονομάζεται καὶ Βελεσστινῶς ἢ Φεραῖος. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἐδιδάχθη εἰς τὰ ἐν Ζαγορά σχολεῖα, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, εὐφυΐαν καὶ τὰς μεγάλας αὐτοῦ προόδους, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του διωρίσθη διδάσκαλος εἰς τὸ χωρίον Κισσόν τῆς Θεσσαλίας. Μὴ δυνάμενος ὁμῶς νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του τυραννουμένην καὶ νὰ ζῇ μεταξὺ τῶν Τούρκων, ἀπῆλθε τῷ 1780 εἰς Βουκουρέστιον τῆς Βλαχίας, ὅπου ἐσπούδασεν ὑψηλότερα μαθήματα καὶ ξένας γλώσσας. Τοσοῦτον δὲ ἐκεῖ ὁ Ῥήγας διεφημίσθη διὰ τὴν πολυμαθειάν του, ὥστε ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, Νικόλαος Μαυρογένης, προσέλαβεν αὐτὸν ὡς γραμματέα του.

Ὁ Ῥήγας ἐν Βουκουρεστίῳ μένων δὲν ἐλησμόνησε τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ πάντοτε ἐσκέπτετο πῶς νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτήν. Ὅθεν παραιτηθεὶς τὴν θέσιν τοῦ γραμματέως, ἤρχισε νὰ ἐργάζεται μετὰ ζήλου καὶ νὰ γράφῃ πρὸς τοὺς κλέφτας, ἀρματωλοὺς, ἀρχιερεῖς, πλουσίους, ἐμπόρους καὶ ἄλλους, παρακινῶν αὐτοὺς νὰ ἐτοιμασθῶσι διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα. Ἦθελε δὲ ὁ Ῥήγας νὰ ἐλευθερωθῇ ὄχι μόνον ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ πάντες οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ συστηθῇ πάλιν τὸ Βυζαντιακὸν κράτος.

Ἐν ἔτει 1796 ὁ Ῥήγας μετέβη εἰς Βιέννην καὶ ἐκεῖ ἐχάραξε χάρτην τῆς Ἑλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, θέλων νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του τὸ πρότερον αὐτῶν μεγαλεῖον. Προσέτι δὲ συνέγραψε διάφορα ὠφέλιμα βιβλία καὶ, διὰ νὰ ἐξάψῃ ἔτι μᾶλλον τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, συνέταξε πολλὰ φλογερὰ πατριωτικὰ ποιήματα, τῶν ὁποίων τὸ κάλλιστον εἶναι τὸ ἐξῆς:

Ῥήγας Φεραῖος

«Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενά,
μονάχοι 'σάν λιοντάρια, 'ς ταῖς ῥάχαις 'ς τὰ βουνά.
Σπληλὲς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά.
νὰ φεύγωμεν τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴν σκλαδιά;

Νὰ χάνωμεν πατρίδα, ἀδελφία καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους τὰ παιδιὰ μας κι' ὄλους τοὺς συγγενεῖς,
Καλλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρὰ δαράντα χρόνια δεκαβιά καὶ φυλακή.

Ἀποῦ παρεσκεύασε τὰ πάντα ὁ Ῥήγας, κατέβη ἐκ τῆς Βιέννης εἰς Τεργέστην καὶ ἐκεῖθεν ἐμελλε νὰ μεταβῆ εἰς Πελοπόννησον, διὰ νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλά, δυστυχῶς, ἐν Τεργέστη προδοθεὶς συνελήφθη μετὰ ἑπτὰ ἄλλων συντρόφων ὑπὸ τῆς φιλοτούρκου Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως καὶ δέσμιοι ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς. Μετὰ ταῦτα δὲ παρεδόθησαν εἰς τὸν Πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὁ ὁποῖος διέταξε νὰ πνιξῶσιν αὐτοὺς εἰς τὸν Δούναβιν ποταμόν. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐπνιξαν, ὁ Ῥήγας ὁμως ἀντέστη καὶ δι' ἐνὸς γρόνθου εἰς τὸ στῆθος ἐρρίψε τὸν δῆμιον κατὰ γῆς ἡμιθανῆ. Οἱ Τούρκοι τότε τὸν ἐπυροβόλησαν καὶ οὕτως ἀπέθανε τὸ 1798 ὁ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας Ῥήγας Φεραῖος. Λέγεται δὲ, ὅτι ἀποθνήσκων εἶπε τοὺς ἐξῆς ἀληθμονήτους λόγους. «Ἔτσι ἀποθνήσκουσι τὰ παλληκάρια· ἀρκετὸν σπῆρον ἔσπειρα, θὰ βλαστήσῃ καὶ τὸ γένος μου θὰ θερίσῃ τὸν γλυκὺν αὐτοῦ καρπόν».

Ἡ ἐλευθερωθεῖσα Πατρίς, τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ Ῥήγα, ἔστησε τῷ 1871 πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου μαρμαρίνον αὐτοῦ ἀνδριάντα.

33. Σουλιῶται

Ἡρωϊκοὶ ἀγῶνες αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Παᾶ.

Ἐν Ἠπειρῷ πολλοὶ Χριστιανοὶ ποιμένες, μὴ ὑποφέροντες τὰ ἐκ τῶν Τούρκων δεινὰ, κατέφυγον, ὡς κλέφται, ἐπὶ τῶν Κασσωπαίων ὄρεων, διὰ νὰ διαφυλάξωσι τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των καὶ ἀναπνεύσωσιν ἐλεύθερον ἀέρα. Ἐπὶ τῶν βράχων τῶν ὄρεων τούτων οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἔκτισαν κατ' ἀρχὰς μὲν τέσσαρα χωρία, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα ἑπτὰ· τὰ ἑνδεκα ταῦτα χωρία ὠνομάζοντο γενικῶς Σουλι, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν Σουλιῶται. Ὁ βίος τῶν Σουλιωτῶν ἦτο ἀκατάπαυστος πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων. Πάντοτε ὁ Σουλιώτης, εἴτε τὸ ποιμνιόν του ἔβασκεν εἴτε ἐγονυπέτει πρὸ τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν σπάθην εἰς τὸ πλευρόν, τὸ ἐγγχειρίδιον εἰς τὴν ζώνην καὶ τὸ πυροβόλον ἐπ' ὤμου. Πολλάκις δὲ καὶ αὐταὶ αἱ Σουλιώτισσαι, ὡσάκις ἐγίνετο πόλεμος ἄφινον τὴν ἡλακᾶτην καὶ τὴν ἄτρακτον καὶ ἐλάμβανον τὰ ὅπλα.

Τῷ 1788 πασχῶς τῶν Ἰωαννίνων ἐγίνεν ὁ διαβόητος διὰ τὰς κακουρ-

γίας του 'Αλῆς ἐκ Τεπελενείου τῆς 'Αλβανίας. Οὗτος, μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Σουλιώτας ἐλευθέρους, ἀπεφάνισε νὰ ὑποτάξῃ αὐτούς. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1790 ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Σουλίου, μετὰ πολλοῦ στρατοῦ, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε· διότι οἱ Σουλιῶται ἐνίκησαν αὐτὸν καὶ κατεδίωξαν μέχρι τῶν Ἰωαννίνων, ἀφοῦ μάλιστα κατέκοψαν πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ.

Μετὰ δύο ἔτη, δηλ. τῷ 1792, ὁ 'Αλῆς, πνέων ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν διὰ τὴν πρώτην του ἤτταν, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠττήθη. Βλέπων δέ, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ αὐτούς, δεὰ τῶν ὅπλων, κατέφυγεν εἰς τὸν δόλον. Συναθροίσας περὶ τὰς 13 χιλιάδας στρατιωτῶν καὶ προφασισθεὶς, ὅτι ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Σουλιώτας, ζητῶν τὴν βοήθειάν των. Οἱ Σουλιῶται ἀπατηθέντες ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν τὸν ἀρχηγόν των Λάμπρον Τσαβέλλαν μετὰ ἐβδομήκοντα ἄλλων Σουλιωτῶν καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φῶτου· τούτους δὲ εὐθὺς ὁ 'Αλῆς ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἐλπίζων, ὅτι θὰ εὕρῃ τοὺς Σουλιώτας ἀπροφυλάκτους, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς Ἰωάννινα ἀπρακτος, διότι οὗτοι ἦσαν ἔτοιμοι εἰς μάχην.

Μετὰ τὴν ἀνέλπιστον ἀποτυχίαν τοῦ σχεδίου του ὁ 'Αλῆς προσεκάλεσε τὸν Τσαβέλλαν ἐνώπιόν του καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν πολλὰ χρήματα καὶ δόξαν, ἐὰν τὸν ἐβοήθει νὰ ὑποτάξῃ τὸ Σοῦλι. Ὁ Τσαβέλλας, θέλων νὰ φύγῃ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ τυράννου, προσεποιήθη ὅτι δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν ἄφινεν αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Σοῦλι καὶ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν. Πράγματι ὁ 'Αλῆς πιστεύσας ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλ' ἐκράτησεν ὡς ὄμηρον τὸν δωδεκαετῆ υἱὸν τοῦ Φῶτου.

Ὁ Τσαβέλλας, ἐπιστρέψας εἰς τὸ Σοῦλι, ἐφάνέρωσεν εἰς τοὺς λοιποὺς ὀπλαρχηγούς τὰ σχέδια τοῦ αἰμοβόρου 'Αλῆ καὶ προέτρεψεν αὐτούς νὰ πολεμήσωσι γενναίως. Ἀφοῦ δὲ ἠτοίμασε τὰ πάντα, ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν 'Αλῆν τὰ ἐξῆς : «Χαίρω, ὅτι ἐγέλασα ἓνα δόλιον καὶ ἄπιστον ἄνθρωπον. Εἶμαι ἰδῶ νὰ ὑπερασπίσω τὴν πατρίδα μου. Γνωρίζω, ὅτι ὁ υἱός μου θὰ ἀποθάνῃ, ἐγὼ ὅμως θα τὸν ἐκδικήσω. Ἄν ὁ υἱός μου δὲν μείνῃ εὐχαριστημένος νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, δὲν εἶνε ἀξίος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ λέγηται υἱός μου».

Ὅτε ὁ 'Αλῆς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἔγινε μανιωδῆς καὶ διέταξε νὰ φέρωσιν ἐνώπιόν του τὸν Φῶτον καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ τὸν ψήσῃ ζωντανόν. Ἄλλ' ὁ ἀτρόμητος Φῶτος ἀπήντησεν. «Δὲν φοβοῦμαι· ἐγεννήθην διὰ τὴν πατρίδα μου καὶ δι' αὐτὴν πρέπει νὰ ἀποθάνω· ὁ πατήρ μου θὰ ἐκδικήσῃ τὸν θανατόν μου». Ὁ 'Αλῆς, θαυμάσας τὴν τόλμην τοῦ παιδός, δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν, ἐξεστράτευσε δ' ἀμέσως κατὰ τοῦ Σουλίου. Οἱ Σουλιῶται ὅμως ὑπὸ τὴν

ἀρχηγίαν τοῦ Τσαβέλλα τοσαύτην φθορὰν προῦξένησαν εἰς τοὺς ἔχθρους, ὥστε ὁ Ἄλῆς, ὁ ὁποῖος παρετήρει τὴν μάχην ἕκ τινος λόφου, ἔντρομος ἔφυγεν εἰς Ἰωάννινα· διὰ τὴν κρύψην δὲ τὴν ἐντροπήν του διέταξε νὰ κλεισθῶσι τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας δὲν ἐξῆλθε τῆς οἰκίας του. Μετὰ ταῦτα δὲ ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ χίλια γρόσια δι' ἕκαστον Τούρκον αἰχμαλώτων καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὸν Φῶτον καὶ τοὺς ἄλλους αἰχμαλώτους Σουλιώτας.

Ὁ ἄγχιος Ἄλῆς, μὴ δυνάμενος νὰ ἡσυχάσῃ, ἐνόσφ τὸ Σούλι ἔμμενεν ἐλεύθερον, συνήθροισε περὶ τὰς 10 χιλιάδας Τουρκαλθανῶν καὶ ἐξεστράτευσε πάλιν κατ' αὐτοῦ τῷ 1800, δηλ. μετὰ ὀκτώ ἐτη. Οἱ Σουλιῶται ὑπὸ τὸν Φῶτον Τσαβέλλαν, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνει ἀρχηγὸς αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἀνίστησαν ἡρωικῶς καὶ ἀπέκρουσαν ὅλας τὰς ἐφόδους τῶν Ἀλθανῶν. Ὁ Ἄλῆς βλέπων, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ κυριεύσῃ τὸ Σούλι ἐξ ἐφόδου ἀπέκλεισεν αὐτὸ πανταχόθεν. Οἱ Σουλιῶται τότε ὑπέφερον τὰ πάνδεινα, διότι ἔλειψαν αὐτοὺς αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμεφόδια καὶ ἤρχισαν νὰ τρώγωσι ῥίζας καὶ φλοιούς τῶν δένδρων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον καὶ ὕδωρ, διότι οἱ ἔχθροὶ εἶχον ἀποκόψῃ τὰς πηγὰς, ἔσβυον τὴν δίψαν αὐτῶν διὰ τοῦ ὕδατος τῆς βροχῆς, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὰς κοιλότητας τῶν βράχων. Μεθ' ὅλα ὅμως ταῦτα οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι ἄνδρες δὲν ἤθελον μὴδὲ λέξιν νὰ ἀκούσωσι περὶ ὑποταγῆς.

Ἐπὶ τέλους ὁ Ἄλῆς κατάρθωσε διὰ προδοσίας νὰ νικήσῃ τοὺς γενναίους Σουλιῶτας καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ Κοῦγκι, φρούριον τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, τὸ ὁποῖον εἶχε κτίσει ὁ μοναχὸς Σαμουήλ. Ἐκεῖ δὲ, ἀφοῦ ἠγωνίσθησαν ἀκόμη ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, συνωμολόγησαν τῷ 1803, δηλαδή μετὰ τριετεῖς ἀγῶνας, συνθήκην πρὸς τὸν Ἄλῆν, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Σούλι καὶ ἀπέλθωσιν, ὅπου θέλουσιν.

Ἐνθ' δὲ οἱ Σουλιῶται ἀνεχώρουν διηρημένοι εἰς τρία σώματα, ὁ Σαμουήλ μετὰ πέντε ἄλλων συντρόφων ἐξηκολούθει νὰ ὑπερασπίζῃ τὸ φρούριον· ὅτε δὲ εἰσῆλθον εἰς αὐτὸ πολλοὶ τῶν ἔχθρῶν, ἔθεσε πῦρ εἰς βράχιον πυρίτιδος καὶ ἀνετινάχθη μετὰ τῶν συντρόφων του καὶ 500 ἔχθρῶν εἰς τὸν ἀέρα. Τὴν πρῶξιν ταύτην τοῦ Σαμουήλ λαβὼν ὡς πρόφασιν ὁ Ἄλῆς, διὰ νὰ παραβῆ τὰς συνθήκας, διέταξε τὴν καταδίωξιν τῶν Σουλιωτῶν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον σῶμα ἐκ 1500 Σουλιωτῶν κατάρθωσε νὰ φθάσῃ σχεδὸν σφόν εἰς τὴν πόλιν Πάργαν· τὸ δὲ δεύτερον κατέφυγεν εἰς βραχώδη τοποθεσίαν, ὀνομαζομένην Ζάλογκον, ὅπου ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀπέκρουσε τὰς ἐφόδους τῶν ἔχθρῶν· ἀφοῦ δὲ ἔλειψαν αὐτοὺς αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμεφόδια διήλθον ξιφῆρεις διὰ μέσου τῶν ἔχθρῶν καὶ ἐξ 800 ἀνδρῶν μόλις 150 διεσώθησαν. Ἐξήκοντα

δὲ Σουλιώτισσαι, διὰ νὰ μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἔρριψαν τὰ τέκνα των καὶ ἑαυτὰς εἰς τὸν κάτωθεν τοῦ Ζαλόγκου Ἀχέροντα ποταμὸν, ἄδουσαι καὶ χορεύουσαι τὸν συρτὸν χορὸν. Τὸ δὲ τρίτον τέλος σῶμα κατέφυγον εἰς τὸ μοναστήριον Σέλτσον καὶ, ἀφοῦ ἐπὶ 4 μῆνας ἀντέστησαν ἡρωϊκῶς, διήλθον καὶ οὗτοι ξιφίρεις διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔφθασαν εἰς Πάργαν 45 μόνον ἐκ τῶν χιλίων. Πάντες οἱ εἰς Πάργαν περισωθέντες Σουλιῶται μετέβησαν μετὰ ταῦτα εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Τιοῦτον θλιβερὸν τέλος ἔλαβον οἱ ἡρωικοὶ ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ!

Θάνατος τοῦ Ἀλῆ (1822). Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σουλίου ὁ Ἀλῆς μεγάλως ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1820 ἀπεστάτησε κατ' αὐτοῦ προσκαλέσας μάλιστα εἰς βοήθειάν του καὶ τοὺς Σουλιώτας, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη νὰ ἀποδώσῃ τὴν πατρίδα των. Οὕτω δὲ οἱ Σουλιῶται μετὰ 17 ἔτη ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἀγαπητὴν των πατρίδα καὶ συνεμάχησαν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτῶν. Ὁ Σουλτάνος μεγάλως ὠργίσθη κατὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατεύματα εἰς Ἰωάννινα· οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνθίστατο γενναίως, ἀλλ' ὅτε ἐστάλη κατ' αὐτοῦ ὁ διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου Χουρσίτ πασῆς ἠττήθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Μετὰ ταῦτα ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Χουρσίτ ἐφόνευσεν αὐτὸν (1822), τὴν δὲ κεφαλὴν του ἀποκόψας ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Σουλτάνον.

34. Φιλικὴ Ἑταιρεία (1814).

Εἰς τὴν Ὀδησσόν, πόλιν τῆς Ῥωσσίας, τρεῖς ἔμποροι Ἕλληνας, ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς ἐξ Ἄρτης, ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Εἰάνθος ἐκ τῆς νήσου Πάτμου, συνέστησαν τῷ 1814 μυστικὴν ἑταιρείαν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο νὰ παρασκευάσῃ πάντας τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν τυράννων. Ἡ μυστικὴ αὕτη ἑταιρεία ὠνομάσθη Φιλική, οἱ δὲ ἄνδρες οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο μέλη αὐτῆς ὠνομάζοντο Φιλικοί. Οἱ ἱδρυταὶ τῆς Ἑταιρείας μετὰ τοσοῦτου ζήλου καὶ προθυμίας ἐργάζοντο, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου προσέλαβον ὡς μέλη αὐτῆς τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, τοὺς ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, διδασκάλους, προεστώτας, καὶ χιλιάδας ἄλλων Ἑλλήνων, διεσπαρμένων εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου.

Τὰ μέλη τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας διηροῦντο εἰς ἑπτὰ τάξεις ἢ βαθμούς, εἰς ἀδελφοποιητούς, συστημένους, ἱερεῖς, ποιμένας, ἀρχιποιμένας, ἀφιερωμένους καὶ ἀρχηγούς τῶν ἀφιερωμένων. Διὰ νὰ γίνῃ δὲ τις μέλος αὐτῆς, ἐξητάζετο πρῶτον, ἐὰν ἦτο τίμιος, νὰ γίνῃ δὲ τις μέλος αὐτῆς, ἐξητάζετο πρῶτον, ἐὰν ἦτο τίμιος, πιστός, καὶ ἀγαθός· ἔπειτα δὲ ὠρκίζετο ὑπὸ ἱερέως ἐνώπιον τῆς εἰκό-

νος τῆς Ἀναστάσεως ἐν καιρῷ νυκτός, νὰ ἔχη πίστιν, σιωπὴν, ὑπομονὴν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὸν ἀνώτερόν του.

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία μετὰ πολλῶν κόπων καὶ κινδύνων ἐργάζετο πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς. Πλεῖστα μέλη αὐτῆς διέτρεχον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, διὰ νὰ παρασκευάσωσι καὶ ἐξεγείρωσι τὸν λαόν. Εἰς τοὺς ναοὺς οἱ ἱερεῖς ἀνέπεμπον εὐχὰς ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος· οἱ πνευματικοί, ἐξομολογούντες τοῦ χριστιανούς, παρεκίνουν αὐτοὺς εἰς ἐπανάστασιν λέγοντες, ὅτι αὕτη ἦτο θέλημα τοῦ θεοῦ· εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ χωρία οἱ νέοι ἔψαλλον τὰ ἄσματα τοῦ Ῥήγα· εἰς μυστικούς τόπους οἱ σιδηρουργοὶ καὶ ὄπλοποιοὶ κατεσκευάζον ὄπλα καὶ πολεμοφόδια καὶ τέλος ἐπὶ τῶν ὁρέων οἱ ἄνδρες ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν σκοποβολίαν. Ἐνῶ δὲ πάντα ταῦτα ἐγίνοντο, ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἔμεινε τυφλὴ καὶ οὐδεμίαν εἰδήσιν ἔλαβε, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος τοιουτοτρόπως παρεσκευάσθη εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Οἱ ἰδρυταὶ τῆς Φ. Ἐταιρείας τῷ 1820, ὅτε ἤδη τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, ἐσκέφθησαν νὰ εὗρωσιν ἱκανόν τινα καὶ ἐνάρετον ἄνδρα, εἰς τὸν ὅποιον ἔπρεπε νὰ ἀναθέσωσι τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος. Ἐστειλαν λοιπὸν τὸν Εἰάνθον εἰς Πετρούπολιν, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν ἐκ Κερκύρας Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὑπουργὸν τότε τῆς Ῥωσσίας, νὰ δεχθῇ τὴν ἀρχηγίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἠρνήθη, ὁ Εἰάνθος προέτεινεν εἰς τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὁ ὅποιος προθύμως ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν καὶ ἀνηγορεύθη γενικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἐταιρείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

* 35. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης (1792—1828)

Ἦ ἐν Μολδαυίᾳ καὶ Βλαχίᾳ ἐπαναστάσις.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1792 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Πολὺ νέος ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν ἐν Πετρούπολει στρατιωτικὴν σχολὴν ὡς ὑπότροφος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν Ῥωσικὸν στρατόν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς πολέμους τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῆς Γαλλίας εἶδει μετὰ ἀνδρείαν, ἀπο-

λέσας μάλιστα εις τινα μάχην και τὸν δεξιὸν του βραχίονα, διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ μεγάλως ἐτίμησεν αὐτὸν και διώρισεν ὑπασπιστὴν του.

Ὁ Ὑψηλάντης, δεχθεὶς τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἄδειαν ἀπουσίας και τῇ 22 Φεβρουαρίου τοῦ 1821 διήλθε μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του Νικολάου και Γεωργίου τὸν Προῦθον ποταμὸν· φθάσας δὲ εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως και χιλιάδες Ἑλλήνων ἔτρεξαν νὰ ταχθῶσι περὶ αὐτόν. Πεντακόσιοι δὲ ἐνθουσιῶδεις νέοι ἐκ τῶν καλλίστων Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ἀφήσαντες τὰς ἐν Εὐρώπῃ σπουδὰς των, ἦλθον και ἔλαβον τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Οὗτοι ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέρον στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ὠνόμασεν Ἱερὸν λόχον, και πάντες ὠρκίσθησαν ἢ νὰ νικήσωσι ἢ νὰ ἀποθάνωσιν.

Οἱ Τούρκοι, εὐθὺς ὡς ἔμαθον τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου, κατέπλάγησαν και συναθροίσαντες ἀρκετὰς δυνάμεις ἐπήρχοντο κατ' αὐτοῦ. Καὶ 4 μὲν χιλιάδες ἐξ αὐτῶν διεσκόρπισαν 700 Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο πρὸ τῆς πόλεως Γαλαζίου ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Καρπενσιώτην (1 Μαΐου 1821), δύο δὲ χιλιάδες κατέλαβον τὸ Δραγατσάνιον, χωρίον τῆς Βλαχίας, και ὠχυρώθησαν ἐκεῖ. Ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γαλαζίου εὐρισκόμενος ἐν Ῥιμνίκῳ, ἀπέστειλε κατὰ τῶν ἐν Δραγατσανίῳ ὠχυρωμένων Τούρκων τὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον και τὸν Βασίλειον Καραβίαν μετὰ 5 χιλιάδων ἀνδρῶν, ὡς και τὸν ἀδελφὸν του Νικόλαον, ἀρχηγὸν τοῦ Ἱεροῦ λόχου. Ὁ Καραβίας, ἀνὴρ παράφορος, φθάσας πρῶτος εἰς τὸ Δραγατσάνιον, ἐπετέθη ἀμέσως μετὰ τῶν 500 ἰππέων του κατὰ τῶν Τούρκων, παρασύρας και τὸν Ἱερὸν λόχον, χωρὶς νὰ περιμείνῃ τὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον. Οἱ Τούρκοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφοβήθησαν, ἀλλ' ἀφοῦ εἶδον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὀλίγοι, ἔλαβον θάρρος και ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν. Καὶ πρῶτον μὲν διεσκόρπισαν τοὺς ἰππεῖς τοῦ Καραβίου, ἔπειτα δὲ ἐπέπεσον και κατὰ τὸν Ἱερολοχιτῶν. Οἱ Ἱερολοχιταί, ἂν και ἦσαν ἀπειροὶ και ἐμάχοντο πρὸς τετραπλασίους ἐχθροὺς, ἐπολέμησαν ὁμῶς γενναίως και ἥρωϊκῶς, μέχρις ὅτου ἔπεσον πάντες ἐκτὸς 100, τοὺς ὁποῖους προφθάσας ἔσωσεν ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος. Ἡ μάχη αὕτη τοῦ Δραγατσανίου ἐγίνε τῇ 7 Ἰουνίου τοῦ 1821.

Ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου, βλέπων, ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν προώδευεν ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα και ἀγωνισθῇ μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου εὐρίσκοντο εἰς τὰ ὅπλα. Ἀλλ' ἐνῶ διήρχετο διὰ τῆς Αὐστρίας, οἱ φιλότουρκοι Αὐστριακοὶ συνέλαβον αὐτὸν και ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακὰς, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ 2ξ ἔτη. Καὶ ἀπεφυλακίσθη μὲν

σεμνός και χριστός νέος χειροτόνησεν αὐτὸν διάκονον και μετωνόμασε Γρηγόριον. Τῷ 1784 ὁ Γρηγόριος χειροτονήθη Μητροπολίτης Σμύρνης και τῷ 1797 ἐξελέχθη Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς Πατριάρχης ὁ Γρηγόριος ἐπραξε πολλὰς εὐεργεσίας εἰς τὸ ἔθνος ἕνεκα τῶν ὁποίων πάντες ἠγάπων και ἐσέβοντο αὐτὸν. Ἦδρυσε τυπογραφεῖον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἐπροστάτευσεν τὰ σχολεῖα και ἐφρόντισεν περὶ τοῦ Κλήρου. ἦτο δὲ μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας και συνεννοεῖτο κρυφίως μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς περὶ τῆς ἐπαναστάσεως.

Ὅτε οἱ Τούρκοι ἤρχισαν τὴν 3 Ἀπριλίου, Κυριακὴν τῶν Βατών, νὰ σφάζωσι τοὺς Χριστιανούς, πολλοὶ συνεβούλευσαν τὸν Πατριάρχην νὰ φύγῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, διὰ νὰ σωθῇ. «Δὲν φύγω», ἀπήντησεν ὁ ἀοιδίμος Γρηγόριος. «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς θυσιάζει τὴν ζωὴν του ὑπὲρ τῶν προβάτων. Ἐὰν φύγω, οἱ Τούρκοι θὰ γίνωσιν ἀγριώτεροι και θὰ χύσωσι περισσότερον αἷμα».

Ἐνθὺ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἐτέλει ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ τὴν Θεῖαν λειτουργίαν τῆς Ἀναστάσεως μετὰ 12 ἄλλων ἀρχιερέων κατὰ τὸ μεσονύκτιον τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, αἴφνης ἀγρία στίφη Τούρκων περιεκύκλωσαν τὰ Πατριαρχεῖα. Ὁ Πατριάρχης ἀτάραχος ἐξηκολούθησεν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν και μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἀνέβη μετὰ τῶν 12 ἀρχιερέων εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Ἀμέσως δὲ οἱ Τούρκοι συνέλαβον αὐτὸν και μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου 1821) ἀπηγγόνισαν ἐπὶ τῆς μεσαίας πύλης τῶν Πατριαρχείων, ἡ ὁποία μέχρι σήμερον μένει κατὰ κλειστός ἕνεκα τοῦ φοβεροῦ τούτου κακουργήματος.

Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἀγχόνης τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Πατριάρχου, οἱ δὲ Τούρκοι ἐξύβριζον και ἐκτύπων αὐτὸ διὰ ροπαλῶν. τὴν δὲ τετάρτην ὁ δῆμιος ἐξεκρέμασεν αὐτὸ και παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὅποιοι τὸ ἔσυραν ἀνά τοὺς βορβορώδεις δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως και ἐπὶ τέλους ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὡς ἐκ θαύματος τὸ ἱερὸν λείψανον ἀνέβη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὁ δὲ πλοίαρχος Ἰωάννης Σκλάβος ἐκ Κεφαλληνίας ἀναγνωρίσας αὐτὸ ἔλαβε και ἔφερεν εἰς τὴν Ὀδησὸν τῆς Ῥωσσίας. Ἐκεῖ δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ἐτάφη μετὰ βασιλικῶν τιμῶν.

Ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἠλευθερώθη, θέλουσα νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς πρὸς τὸν Ἐθνομάρτυρα Γρηγόριον, μετεκόμισεν τὰ ὄστα αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας τῷ 1871. τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος ἔστησεν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ μαρμαρίνον ἀνδριάντα πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου ὁμοίαι σφαγαὶ ἔγιναν και ἐν Σμύρῃ, Κύπρῳ, Ῥόδῳ και Κρήτῃ. Ὀγδοῦντα Ἐπίσκοποι και Ἀρχι-

μανδρῆται καὶ ἄπειροι λαϊκοὶ ὑπέμειναν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἄλλὰ τὸ χυθὲν αὐτῶν αἷμα ἐξηγρῖωσε περισσότερον τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ὠρίσθησαν πλέον ἢ νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσιν.

30. Ἀθανάσιος Διάκος (1788—1821).

Ἡ ἐν Ἀλαμάνᾳ μάχη (25 Ἀπριλίου 1821).

Εἰς τὴν Σπερεῶν Ἑλλάδα τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ὕψωσαν οἱ ἄρματωτοί, Πανουργιάς, Ἀθανάσιος Διάκος καὶ Δυοβουνιώ-

Ἀθανάσιος Διάκος

της. Τούτων ἐξοχώτερος ἦτο ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, γεννηθεὶς ἐν Μουσούντιση τῆς Παρνασσίδος τῇ 1788. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐκλείσεν αὐτὸν εἰς μικρὸν μοναστήριον, ὅπου μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Ἀθανάσιος ἐχειροτονήθη διάκονος. Ἄλλ' ὁ Διάκος, μισῶν τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων, ἔφυγεν ἐκ τοῦ μοναστηρίου καί, ἐνδυθεὶς τὴν στολὴν τῶν κλεφτῶν ἀνέβη εἰς τὰ ὄρη. Τοσοῦτον δὲ διεφημίσθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ὥστε ὁ ἄρματωλὸς Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος παρέλαβεν αὐτὸν ὡς πρωτοπαλλήκαρόν του. Ἐπειτα δὲ ὁ Διάκος ἐγένεν ἄρματωλὸς τῆς Λεβαδείας.

Ὅτε ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ διοικητὴς αὐτῆς Χουρσίτ Πασῆς εὗρίσκετο εἰς Ἰωάννινα, πολεμῶν πρὸς τὸν Ἄλῆν, ὁ

ὁποῖος, ὡς γνωρίζομεν, εἶχεν ἀποστατήσῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Μαθὼν ὁ Χουρσίτ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἔστειλεν ἐκ τῆς Ἡπείρου κατὰ μὲν τῆς Πελοποννήσου τὸν Μουσταφάμπενν μετὰ 3500 Ἀλβανῶν, κατὰ δὲ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τὸν Ὁμέρ Βρυώνην καὶ Κρισσὲ Μεχμέτ μετὰ 9 χιλιάδων πεζῶν καὶ ἵππέων. Τότε ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ Πανουργιάς καὶ Δουβουνιώτης ἔσπευσαν μετὰ 1500 μαχητῶν νὰ καταλάβωσι τὰς Θερμοπύλας, ὅπως ἐμποδίσωσι τοὺς δύο πασάδες νὰ προχωρήσωσιν. Καὶ ὁ μὲν Διάκος μετὰ τῶν συντρόφων του κατέλαβε τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας, δηλ. τοῦ Σπερχιοῦ ποταμοῦ, ὁ δὲ Πανουργιάς καὶ ὁ Δουβουνιώτης τὰ περίξ μέρη.

Πρὶν ὠχυρωθῶσι καλῶς οἱ Ἕλληνες, ὁ Ὁμέρ Βρυώνης φθάσας ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ τὸν μὲν Πανουργιάν καὶ Δουβουνιώτην ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, συνῆψε δὲ πεισματώδη μάχην πρὸς τὸν Διάκον (23 Ἀπριλίου 1821.) Περικυκλωθεὶς ὁ Διάκος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐμάχετο κατ' αὐτῶν ὡς λέων, μείνας μόνος μετὰ 45 συντρόφων του, διότι οἱ λοιποὶ ἐκ φόβου εἶχον φύγει. Τότε τινὲς συνεβούλευον αὐτὸν νὰ φύγῃ, εἰς δὲ μάλιστα τῷ προσέφερε καὶ ἵππον τάχιστον· ἀλλ' ὁ ἥρως ἀπήντησεν «ὁ Διάκος δὲν φεύγει, οὐδὲ ἀφίνει τοὺς συντρόφους του»· καὶ ἐξηκολούθει νὰ μάχεται ὡς νέος Λεωνίδα, φονεύων τοὺς ἐχθροὺς σωρηδόν. Τὰ τουφέκια τῶν συντρόφων γίνονται κομμάτια καὶ μάχονται μὲ τὰ ξίφη. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους πίπτουσι πάντες νεκροὶ, αὐτὸς δὲ πληγωθεὶς ὑπὸ σφαίρας συλλαμβάνεται ζῶν καὶ φέρεται αἱματόφυρτος ἐνώπιον τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη εἰς Λαμίαν.

Ὁ Ὁμέρ Βρυώνης, θαυμάσας τὴν ὠραίαν μορφήν καὶ τὸ λαμπρὸν ἀνάστημα τοῦ Διακίου, εἶπεν, ὅτι θὰ χαρίσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ζωὴν, ἐὰν δέχηται νὰ γίνῃ Τούρκος. Ὁ Διάκος ὅμως μετὰ περιφρονήσεως ἀπέρριψε τὴν πρότασιν, εἰπὼν : «Ἐγὼ Ἕλληνας ἐγεννήθην καὶ Ἕλληνας θὰ ἀποθάνω». Τότε ὁ Ὁμέρ Βρυώνης διέταξε νὰ σουβλισθῇ καὶ ψηθῇ ζωντανός. Ὅτε δὲ ὁ Διάκος ἐπορεύετο εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἔστρεψε τὸ βλέμμα αὐτοῦ πρὸς τοὺς χλοερούς λειμῶνας καὶ εἶπε μὲ μικρὸν παράπονον :

Γιὰ δὲς καιρὸ ποῦ διάλεξεν ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά καὶ βγάζ' ἡ γῆ χορτάρι.

Ὁ Διάκος ἐσουβλίσθη καὶ ἐψήθη ὡς ἀρνίον· ὑπέμεινε δὲ τὸ μαρτύριον ἐπὶ τρεῖς ὀλόκληρους ὥρας χωρὶς φωνὴν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ στόματός του, οὐδὲ δάκρυ νὰ βρέξῃ τοὺς ὀφθαλμούς του! Ὁ μάρτυς οὗτος τῆς ἐλευθερίας ἀπέθανε τῇ 24 Ἀπριλίου 1821 ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν.

39. 'Οδυσσεύς 'Ανδροῦτσος.

Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς (8 Μαΐου 1821).

'Ο 'Οδυσσεύς 'Ανδροῦτσος ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ 'Ιθάκῃ τῷ 1788 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ γνωστοῦ περιφήμου ἀρματωλοῦ Γεωργίου 'Ανδρούτσου, ἐβαπτίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῆς 'Ιθάκῃς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του κατέφυγεν εἰς 'Ιωάννινα, ὅπου ὁ 'Αλῆ Πασᾶς προσέλαβεν αὐτὸν καὶ κατέταξε μεταξύ τῶν σωματοφυλάκων του.

'Ο 'Οδυσσεύς ἦτο ἀνὴρ ὠραῖος καὶ ῥωμαλέος, εἶχε δὲ ἀνάστημα μέτριον, μέτωπον πλατύ, κόμην ξανθὴν, ὄφρυς πυκνὰς καὶ μεγάλας, μύστακα παχὺν καὶ στῆθος δασύμαλλον. Τοσοῦτον δὲ ταχύς εἰς τοὺς πόδας ἦτο, ὥστε οὐδὲ ὁ τάχιστος ἵππος ἠδύνατο νὰ φθάσῃ αὐτόν, ἐνῶ ἔτρεχεν· ἐπήδα δὲ καὶ τὰς πλατυτάτας τάφρους καὶ ὑπεράνω ἀμάξης φορτωμένης χόρτον. "Ενεκα λοιπὸν τῶν προτερημάτων τούτων ὁ 'Αλῆς διώρισε αὐτὸν ἀρματωλὸν τῆς Λεβαδείας καὶ ἔπειτα γενικὸν ἀρματωλὸν τῆς Βοιωτίας.

"Οτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, ὁ 'Οδυσσεύς εὕρισκετο εἰς τὴν 'Επτάνησον ἀφῆσας δ' ἐκεῖ τὴν οἰκογένειάν του ἀνεχώρησε πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔφθασεν εἰς 'Αμφισσαν τὴν ἐπομένην ἡμέραν τῆς ἐν 'Αλαμάνᾳ μάχης, ὅπου εὕρισκαντο καὶ οἱ ἄλλοι "Ελληνες.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διάκου ὁ 'Ομὲρ Βριώνης καὶ Κιοσσὲ Μεχμέτ, διελθόντες τὰς Θερμοπύλας, ἐπορεύοντο ἀνευ ἀντιστάσεως κατὰ τῆς 'Αμφισσης. Τότε ὁ 'Οδυσσεύς, θέλων νὰ ἐδικήσῃ τὸν σκληρὸν θάνατον τοῦ φίλου του Διάκου, ἀπεφάσισεν ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἄλλων 'Ελλήνων νὰ καταλάβῃ τὸ χάνι τῆς Γραβιάς καὶ ἐμποδίσῃ τὴν πορείαν τῶν Τούρκων. Ἦτο δὲ τὸ χάνι κτίριον πλινθόκτιστον καὶ ἔκειτο παρὰ τὸ χωρίον Γραβιὰν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς "Αμφισσαν.

Πρὶν εἰσελθῆ εἰς τὸ χάνι ὁ 'Οδυσσεύς, εἶπεν εἰς τὰ παλληκάρια του· «Αἱ, παιδιὰ, ὅποιος θέλει ἀπὸ σᾶς νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ ἐκεῖ εἰς τὸ χάνι, ἄς πιασθῇ κατόπιν μου εἰς τὸν χορόν». Εὐθὺς τότε 117 γενναῖοι ἥρωες ἐπιάσθησαν κατόπιν αὐτοῦ καὶ χορεύοντες καὶ τραγωδοῦντες εἰσῆλθον εἰς τὸ χάνι. Ταχέως δὲ ἔφραξαν μὲ λίθους τὴν θύραν καὶ τὰ παράθυρα καὶ ἤνοιξαν ἐπὶ τῶν τοίχων πολέμηστρας.

Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ ἐφάνησαν οἱ Τούρκοι· προεπορεύετο δὲ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς δερβίσης ἔφιππος, τὸν ὁποῖον ἰδὼν ὁ 'Οδυσσεύς ἠρώτησεν 'Αλβανιστί : «Ποῦ πηγαίνεις, δερβίση ;» «Πηγαίνω νὰ σφάζω γκιαουρῆδες» ἀπήντησεν ὁ δερβίσης. Δὲν εἶχεν ὅμως

ἀκόμη τελειώσει τὴν τελευταίαν λέξιν καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς πυροβολήσας ἔρριψεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἵππου νεκρὸν. Οἱ Τοῦρκοι, ἰδόντες τὸν δερβίσην των νεκρὸν, ὤρμησαν μετὰ λύσσης κατὰ τοῦ χανίου καὶ προσεπάθουσαν νὰ ρίψωσιν αὐτὸ διὰ τῶν ὤμων των. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες πυροβολοῦντες ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσι κατησχυμένοι. Τρεῖς ἐφόδους ἐπεχείρησαν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν γενναίως.

Βλέπων ὁ Ὁμὲρ Βριώνης, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυριεύσῃ τὸ χάνι ἔστειλεν εἰς Λαμίαν στρατιώτας, διὰ νὰ μεταφέρωσιν ἐκεῖθεν τηλεβύλα, ὅπως κατακρημνίσῃ αὐτό. Ἀλλὰ τὴν νύκτα ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ γενναῖοι σύντροφοί του, ἀνοιξαντες τὴν θύραν, ἐξῆλθον τοῦ χανίου ξιφῆρεις, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἐκοιμῶντο, καὶ πατοῦντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἐχθρῶν ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος. Ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐμέτρησε τὰ παλληκάρια του καὶ εἶδεν, ὅτι ἔλειπον μόνον ἐξ, ἐνῶ ἐκ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν 500 καὶ ἐπληρώθησαν διπλάσιοι.

Μετὰ τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο κατόρθωμα, τὸ ὁποῖον συνέβη τῇ 8 Μαΐου 1821, οἱ Τοῦρκοι τσοῦτον ἐροβήθησαν, ὥστε δὲν ἐτόλμησαν νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὴν Ἀμφισσαν. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιζῆς ἀνήγειραν ἐξ εὐγνωμοσύνης οἱ Ἕλληνες τῷ 1888 μνημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑψωσαν τὴν ἡρωϊκὴν μορφήν τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου.

40. Κἀταστροφὴ τῆς Χίου (30 Μαρτίου 1822)-

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Χίου ἦσαν ἄνθρωποι φιλήσυχοι καὶ εἰρηνικοὶ καὶ κατεγίνοντο πολὺ εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶχον κερδήσει μὲγαν πλοῦτον. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Χῖοι, ἂν καὶ ἐπεθύμουν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν των, ὅμως ἔμειναν ἡσυχοὶ καὶ δὲν ἔλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τῶν τυράννων. Ἀλλὰ τῇ 10 Μαρτίου τοῦ δευτέρου ἔτους (1822) ὁ διοικητὴς τῆς Σάμου, Λυκοῦργος Λογοθέτης, ἀποβιβάσθεις εἰς Χίον μετὰ 2500 Σαμίων ἐξήγειρε τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν.

Μαθὼν ὁ Σουλτᾶνος τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χίου, ὠργίσθη σφόδρα καὶ ἀπέστειλε κατ' αὐτῆς τὸν Ναύαρχον Καρᾶ Ἀλλῆν μετὰ 46 πλοίων, ὅπως τιμωρήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ Καρᾶ Ἀλλῆς ἔφθασεν εἰς Χίον τῇ 30 Μαρτίου, καὶ ἀποβιβάσας εἰς τὴν ξηρὰν 7 χιλιάδας ἀνδρῶν, διεσκορπίσε τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἠνάγκασε τοὺς Σαμίους νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς νήσου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀποβιβάσθεις εἰς τὴν Χίον ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πολυάριθμοι ἄλλοι Τοῦρκοι διεσκορπίσθησαν καθ' ὅλην τὴν νῆσον καὶ ἐπάραθησαν εἰς ἀγρίας σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Ἐντρομοὶ οἱ Χῖοι ἔτρεχον εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐκρύπτοντο εἰς

τὰ σπήλαια καὶ τὰς χαράδρας· ἀλλὰ πανταχοῦ οἱ δυστυχεῖς εὕρισκον τὸν θάνατον. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παῖδια καὶ γέροντες, τυφλοὶ καὶ ἀσθενεῖς κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τουρκῶν! χωρὶα ὀλόκληρα κατεστράφησαν, μοναστήρια διηρπάγησαν καὶ ἐν γένει ἡ ὠραία νῆσος μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἑρειπίων! Εἰς 23 χιλιάδας ἀνῆλθον οἱ σφαγέντες καὶ 47 χιλιάδας οἱ αἰχμαλωτισθέντες, οἱ ὁποῖοι ἔπειτα ἐπωλήθησαν ὡς δούλοι. Ἐνῶ δὲ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἡ Χίος εἶχεν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας κατοίκων, δὲν ἀπέμειναν τότε εἰς αὐτήν, εἰμὴ μόνον 2 χιλιάδες. Τοιαύτην φοβερὰν καταστροφὴν ὑπέστησαν οἱ φιλήσυχοι καὶ εἰρηνικοὶ κάτοικοι τῆς νήσου Χίου!

41. Κωνσταντῖνος Κανάρης (1793—1877)

Πυρπόλινος τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος (7 Ἰουνίου 1822).

Ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ψαρῶν τῇ 1793. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὁ Κανάρης ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ βαθμηδὸν ἔγινε μικρὸς ἐμποροπλοίαρχος.

Ὅτε ἐγένετο ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου, ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀποτελούμενος ἐκ 56 πλοίων ὑπὸ ναύαρχον τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην, δὲν ἠδυνήθη ἔνεκα ἐναντίων ἀνέμων νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου καὶ προσωρμίσθη εἰς τὴν νήσον Ψαρά. Οἱ Ἕλληνες, θέλοντες νὰ ἐκδικήσωσι τὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων τῆς Χίου, ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσι ἐκ τῶν Ψαρῶν ἐν καιρῷ νυκτὸς δύο πυρπολικά καὶ καύσωσι τὸν τουρκικὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐν τῇ λιμένι τῆς Χίου. Τὸ ἐπιχειρημα ἦτο πολὺ δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον· δύο δὲ γενναῖοι ἄνδρες, ὁ Ψαριανὸς Κωνσταντῖνος Κανάρης καὶ ὁ Ὑδραῖος Ἀνδρέας Πιπῖνος παρουσιάσθησαν πρόθυμοι νὰ ἐκτελέσωσι τοῦτο. Οὗτοι μετὰ 42 ναυτῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξωμολογήθησαν καὶ μετέλαβον τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἐπεβίβασθησαν ἐπὶ τῶν πυρπολικῶν καὶ ἔπλεον πρὸς τὴν Χίον.

Μετὰ πολλοὺς κινδύνους τὰ δύο πυρπολικά ἐφθασαν ἀπαρατήρητα εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 6 πρὸς τὴν 7 Ἰουνίου τοῦ 1822. Τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἦσαν ὀλόφωτα, διότι ἡ νύξ ἐκεῖνη ἦτο ἡ τελευταία τοῦ Ῥαμαζανίου. Εἶναι δὲ τὸ Ῥαμαζάνιον θρησκευτικὴ νηστεία τῶν Μωαμεθανῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐπὶ ἓνα μῆνα τὴν μὲν ἡμέραν νηστεύουσι, τὴν δὲ νύκτα παραδίδονται εἰς διασκεδάσεις καὶ χορούς. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἦτο μεγάλη ἑορτή, τὸ Μπαϊράμιον, ὁ Ναύαρχος Καρᾶ Ἀλῆς εἶχε προσκαλέσει ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του εἰς δεῖπνον τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ἄλλους ἐπιστήμους

Τούρκους. Ἡ ναυαρχίς ἀπήστραπτεν ἐκ τῶν ποικιλοχρῶν φάτων, καθ' ὅλον δὲ τὸν στόλον ἐπεκράτει χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις.

Οὔτε ὁ Κανάρης, οὔτε ὁ Πιπίνος ἀφῆκαν νὰ παρέλθῃ καιρὸς, ἀλλ' εὐθὺς πλησιάσαντες προσεκόλλησαν τὰ πυρπολικά των, ὁ μὲν Πιπίνος εἰς τὴν ὑποναυαρχίδα, ὁ δὲ Κανάρης εἰς τὴν ναυαρχίδα καὶ ἀνέφλεξαν

Κωνσταντῖνος Κανάρης

αὐτά. Καὶ τὸ μὲν πυρπολικὸν τοῦ Πιπίνου ἀπέτυχε, διότι ἐξεκόλλησε πρὶν μεταδῶσθαι τὰς φλόγας καὶ ἐκαίετο ἐν τῇ θαλάσῃ· τὸ πυρπολικὸν ὅμως τοῦ Κανάρη μετέδωκε ταχέως τὸ πῦρ εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἣ ὁποία μετ' ὀλίγον περιεκυκλώθη ὑπὸ φοβερωτάτων φλογῶν. Πλήρης χαρᾶς ὁ Κανάρης ἐξεπήδησε μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς τὸν ὀπισθεν λέμβον κραυγάζων: «Νὰ, λαμπρὰ φωτοχυσία διὰ τὸ μπαϊράμι σας ἀλλοῦ-Τουρκοί. . .!».

Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε πάντας τοὺς Τούρκους, ὅτε εἶδον τὰς ρομπγας. Ἄλλοι μὲν ἐκαίοντο, ἄλλοι δὲ πίπτοντες εἰς τὴν θάλασσαν πνιγόντο· αὐτὸς δὲ ὁ Καρᾶ Ἀλῆς, πηδήσας εἰς ἓνα λέμβον διχ' νὰ

σωθῆ, ἐπληρώθη εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ φλεγομένης κεραίας καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσεν ἐν τῇ ξηρᾷ. Ὅτε δὲ τὸ πῦρ μετεδόθη εἰς τὴν ἀποθήκην τῆς πυρίτιδος, ἡ ναυαρχία ἀνετινάχθη μετὰ φοβεροῦ κρότου εἰς τὸν ἀέρα. Δισχίλιοι Τούρκοι εὐρισκόμενοι ἐντὸς αὐτῆς, ἐκάησαν ἢ ἐπνίγησαν σχεδὸν πάντες. Οὕτω δὲ οἱ Ἕλληνες ἐξεδίκησαν τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου.

Ὁ πυρπολητὴς Κανάρης καὶ οἱ ἀτρόμητοι σύντροφοί του ἐπέστρεψαν τὴν πρωΐαν εἰς τὰ Ψαρά σφῶι καὶ ἀβλαβεῖς, οἱ δὲ Ἕλληνες ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἀσκεπὴς καὶ ἀνυπόδητος ὁ Κανάρης ἐπαρεύθη μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἠναψε λαμπάδα καὶ ἐδοξολόγησε τὸν Θεὸν διὰ τὸ κατόρθωμά του.

Τὰ κατὰ θάλασσαν ἀνδραγαθήματα τοῦ Κανάρη εἶναι πάμπόλλα· ὑπῆρξε δὲ εὐτυχής, διότι ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα του ἐλευθέραν, ἡ ὁποία πολλάκις ἐξ εὐγνωμοσύνης ἐξέλεξεν αὐτὸν πρωθυπουργόν της. Ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 1877 ἐν ἡλικίᾳ 84 ἐτῶν.

42. Ἀνδρέας Μιαούλης (1769—1835).

Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Ὑδρα, τῷ 1769. Παιδίον μικρὸν ἔγινε αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του εἶχεν ἴδιον πλοῖον. Ὁ Μιαούλης εἶχε μεγάλην ναυτικὴν ἱκανότητα, ἦτο τολμηρότατος καὶ οὐδὲως ἐφοβεῖτο τοὺς κινδύνους.

Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, ὁ Μιαούλης δὲν ἔλαβεν εὐθὺς μέρος εἰς αὐτήν, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο διὰ τῶν μικρῶν τῶν πλοίων νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Κατόπιν ὅμως μετέβαλε γνώμην καὶ ἐξελέχθη κατ' ἀρχὰς μὲν ναύαρχος τῶν Ὑδραίων, ἔπειτα δὲ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ἐνῶ δὲ πρότερον ἦτο φοβερὸς οἰνοπότης καὶ καπνοπότης, ὅτε ἔγινε ναύαρχος, ἐλησμόνησε τὰς διασκεδάσεις του, ἔχυσε τὸν οἶνον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐν τῇ ἀποθήκῃ του ἔθραυσε τὴν καπνοσύριγγά του καὶ ἀφιερῶθη ὅλος εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Ναυμαχία τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου (8 Σεπτεμβρίου 1822).
Τὰ κατὰ θάλασσαν πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Μιαούλη εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρᾶ-Ἀλῆ ναύαρχος τοῦ Τουρκικοῦ στόλου διωρίσθη ὁ Μεχμέτ Πασᾶς. Οὗτος τῇ 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 1822 εἰσέπλεε μετὰ 84 πλοίων εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, διὰ νὰ εἰσαγάγῃ τροφὰς εἰς τὸ Ναύπλιον, τὸ ὁποῖον ἐπολιορκεῖτο στενῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης μετὰ 60 πλοίων προσέβαλε τὸν στόλον τοῦτον καὶ μετὰ πεισματῶδη ναυμαχίαν ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ ἠνάγκασε μετὰ τινὰς ἡμέρας νὰ φύγῃ εἰς Κρήτην. Οὕτω δὲ οἱ ἐν

Ναυπλίου πολιορκούμενοι Τούρκοι, ἐπειδὴ ἔμειναν ἀβοήθητοι, παρεδόθησαν μετὰ τινὰς μῆνας εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ μεγάλη ναυμαχία τοῦ Γέροντα (29 Αὐγούτου 1824). Τὸ σπουδαιότατον ὅμως τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη εἶναι ἡ νίκη αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα, μεταξύ Σάμου καὶ Ἀλικαρνασσοῦ. Κατὰ τὴν Ἰούλιον τοῦ 1824 ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπὸ

Ἀνδρέας Μιαούλης

ναύαρχον τὸν Χοσρέφ Πασᾶν ἔπλεε κατὰ τῆς νήσου Σάμου διὰ νὰ κυριεύσῃ αὐτήν· προσβλήθεισ ὅμως ὑπὸ τοῦ Ὑδραίου ἀντιναύαρχου Γεωργίου Σαχτούρη μετὰ 35 πλοίων καὶ 8 πυρπολικῶν ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν νήσον Κῶ. Κατὰ μῆνα Αὐγουστον ἔφθασεν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς βοήθειαν τοῦ Χοσρέφ Αἰγυπτιακὸς στόλος ὑπὸ ναύαρχον τὸν Ἰμβραῆμ Πασᾶν, θετὸν υἱὸν τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, πασᾶ τῆς Αἰγύπτου. Ἀπετελέσθη δὲ ὁ ἠνωμένος οὗτος στόλος τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Τούρκων ἐξ 100 μεγάλων πλοίων καὶ 300 μικροτέρων, τὰ ὅποια εἶχον 50 χιλιάδας ναυτῶν καὶ 250 τηλεβόλα. Κατὰ τοῦ φοβεροῦ τούτου στόλου ὁ Μιαούλης δὲν εἶχε νὰ ἀντιτάξῃ, εἰμὴ μόνον 70 πλοῖα, τὰ ὅποια ἔφερον 5000 ναύτας καὶ 850 τηλεβόλα.

Οἱ δύο στόλοι συνεπλάκησαν τῇ 24 Αὐγούστου 1824 μεταξύ τῆς Κῶ καὶ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐπολέμησαν, κατὰ τὴν ἐσπέραν ἀπεχωρίσθησαν ἀνευ μεγάλων ζημιῶν. Κατὰ τὴν

πρωίαν τῆς 29 Αὐγούστου οἱ δύο στόλοι πάλιν εὐρέθησαν παρατεταγμένοι ἀπέναντι ἀλλήλων, οὐχὶ μακρὰν τοῦ κόλπου τοῦ Γέροντα. Οἱ Τούρκοι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐκ τύχης εἶχον οὐρίον τὸν ἄνεμον, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος εὐρέθη κεχωρισμένος εἰς δύο μέρη· διότι τὴν προηγουμένην νύκτα 22 ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Μισοῦλην εἶχον εἰσπλεύσει ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Γέροντα καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξέλθωσιν ἕνεκα τῆς γαλήνης. Τότε ὁ μὲν Ἰβραήμ πασᾶς ἔπλεε πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα, ἐλπίζων νὰ συλλάβῃ τὰ 22 Ἑλληνικὰ πλοῖα, ὁ δὲ Χοσρέφ ἠμπόδιζε τὸν λοιπὸν Ἑλληνικὸν στόλον νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειαν αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες διέτρεξαν μέγιστον κίνδυνον! ἀλλ' ὁ Μισοῦλης τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔδειξε θαυμαστὴν στρατηγικὴν ἱκανότητα καὶ ἀπίστευτον εὐφυΐαν. Κατώρθωσε βοηθούμενος καὶ ὑπὸ ἐλαφροῦ ἀνέμου, νὰ ἐξέλθωσι τὰ πλοῖα τοῦ κόλπου καὶ νὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου. Ἐπειδὴ δὲ τὴν δευτέραν ὥραν μ. μ. ἔπνευσεν οὐρίος ἄνεμος, ἠδυνήθη καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου νὰ πλησιάσῃ τὰ μεμονωμένα 22 πλοῖα καὶ τότε συνήφθη φοβερὰ ναυμαχία. Μετὰ πολὺ ὥρον ἀγῶνα οἱ Ἕλληνες, τυροπολήσαντες 2 ἑχθρικὰ πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ἕως 1300 ἄνδρες, ἐνέπνευσαν τὸν φόβον εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν. Οὕτω δὲ οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀνδρείας των, τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητος τοῦ Μισοῦλη καὶ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ κατώρθωσαν νὰ νικήσωσιν, ἂν καὶ ἦσαν ὀλίγοι, πολυαριθμοὺς ἑχθροὺς καὶ νὰ διασώσωσι τὴν Σάμον. Δικαίως λοιπὸν ἡ ναυμαχία αὕτη τοῦ Γέροντα θεωρεῖται ὡς ἡ σπουδαιοτάτη τῶν ναυμαχιῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην οἱ δύο πασαδες ἀπειπίσαντες νὰ ὑποτάξωσι τὴν Σάμον ἀπέπλευσαν ὁ μὲν Χοσρέφ εἰς Κῶν)πολιν, ὁ δὲ Ἰβραήμ εἰς Κρήτην καὶ ἔπειτα εἰς Πελοπόννησον.

Ὁ Ἄνδρέας Μισοῦλης [καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνδραγαθήματα διέπραξε καθ' ὅλην τὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἀνεδείχθη οὕτω ὁ μέγιστος κατὰ θάλασσαν ἥρωσ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 1835, εὐτυχῆσας νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα του ἐλευθεράν καὶ ἐτάφη εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς. Εἰς δὲ τὴν πλατεῖαν τῆς Ἐρμουπόλεως ἴσταται ἀπὸ τοῦ 1889 μαρμάρινος ἄνδριὰς τοῦ μεγάλου ναύαρχου.

43. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (1770 — 1843).

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἔγεννήθη τῷ 1770 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Κολοκοτρώνου, περιφήμου καπετάνου, καὶ τῆς Ζαμπίας. Ἡ μήτηρ του, παρακολουθοῦσα τὸν σύζυγόν της κατα-

διωκόμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐγέννησε τὸν Θεόδωρον εἰς τὸ ὄρος Ῥαμοβοῦνι τῆς Μεσσηνίας ὑποκάτω δένδρου.

Ὅτε ὁ πατήρ του ἐφρονεῦθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Θεόδωρος ὤρκισθη ἐκδίκησιν κατ' αὐτῶν καὶ κατέφυγεν ὡς κλέπτης εἰς τὰ βουνά, τὰ δὲ παλληκάρια τοῦ πατρὸς του ἀνεκήρυξαν αὐτὸν ἀρχηγόν των ἐν ἡλικίᾳ ἀκόμη 12 ἐτῶν. Καταδιωκόμενος δὲ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγε μετὰ πολλοὺς κινδύνους εἰς Ζάκυνθον (1806), ὅπου ὑπηρετήσεν ὡς ἀξιωματικὸς ἐν τῷ Ἀγγλικῷ στρατῷ. Ὅτε δὲ

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

ἀπεφασίσθη ἡ ἐπανάστασις, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821 ἐπανῆλθεν εἰς Μάννην καὶ μετὰ τοῦ Πετρόμπεη, ὡς γνωρίζομεν, ἐκυρίευσαν τὰς Καλάμας· εἶχε δὲ τότε ὁ Κολοκοτρώνης ἡλικίαν 53 ἐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζετο «ὁ Γέρος τοῦ Μωριά».

Ἄλωσις τῆς Τριπόλεως (23 Σεπτεμβρίου 1822). Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Καλαμῶν τὸ μέγα σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνου ἦτο νὰ κυριευσθῇ ἡ Τρίπολις, ὅπως προσδεύσῃ ἡ ἐπανάστασις. Ἡ Τρίπολις, ἡ ὁποία καὶ Τριπολιτσιὰ ἐλέγετο, ἦτο ἐπὶ Τουρκοκρατίας πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου καὶ κατόικουν ἐν αὐτῇ οἱ πλουσιώτατοι καὶ ἰσχυρότατοι τῶν Τούρκων· ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως εἶχον κκταφύγει εἰς αὐτὴν πολλοὶ Τούρκοι, ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνῆρχετο

εἰς 30 χιλιάδας, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἦσαν Ἕλληνες καὶ τινες Ἑβραῖοι. Κατὰ συμβουλήν λοιπὸν τοῦ Κολοκοτρώνου οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὰ περίξ αὐτῆς χωρία, τὸ Βαλτέτσιον, τὸ Χρυσοβίτσι, τὰ Δολιανά, τὰ Βέρβαινα καὶ ἄλλα καὶ ὠχυρώθησαν ἐκεῖ.

Ὁ Μουσταφάμπεης, τὸν ὁποῖον, ὡς γνωρίζομεν, εἶχε στείλει ὁ Χουρσίτ πασᾶς, διὰ νὰ καταβάλλῃ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου, ἀναχωρήσας ἐξ Ἰωαννίνων, ἐπορεύθη διὰ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἔφθασεν εἰς Πάτρας· ἐκ Πατρῶν δὲ ἦλθεν εἰς Αἴγιον, ἔπειτα εἰς Κόρινθον καὶ εἰς Ναύπλιον καὶ τέλος τῆ 6 Μαΐου 1821 ἔφθασεν εἰς Τρίπολιν· ἐπιτεθεὶς δὲ μετὰ 6 ἡμέρας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὸ Βαλτέτσιον, ἠττήθη κατὰ κράτος, ὡς καὶ μετὰ μίαν ἐβδομάδα εἰς τὰ Δολιανά.

Ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ τὰς νίκας ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἐπέπνευσαν θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἔσπευσε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του καὶ ἐπολιόρησε τὴν Τρίπολιν μετὰ 12 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, οἱ δὲ Τούρκοι ὑπέφερον τὰ πάνδεινα, διότι ἐβασάνιζον αὐτοὺς ἢ πείνα, ἢ δίψα καὶ θανατηφόροι ἀσθένειαι· ἕνεκα δὲ τούτου ἀπελπίσαντες ἐσκέπτοντο περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως. Ἄλλ' ἐνῶ ἐγίνοντο αἱ συμφωνίαι πρὸς τοῦτο, τῆ 23 Σεπτεμβρίου πεντήκοντα Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ πηδήσαντες ἐντὸς τῆς πόλεως ἤνοιξαν τὰς πύλας. Εὐθὺς εἰσῶρμησαν καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες καί, θέσαντες πῦρ εἰς τὴν πόλιν, ἤρχισαν τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν σφαγὴν, ἣ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Δώδεκα χιλιάδες Τούρκων ἐσφάγησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἄπειρα λάφυρα καὶ ὄπλα περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ἐστερέωσε περισσότερο τὴν ἐπανάστασιν, οἱ δὲ Τούρκοι ἔτρεμον ἕκτοτε τοὺς Ἕλληνας. Τρεῖς δὲ μετὰ ταῦτα μῆνας οἱ Ἕλληνες συνέστησαν προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἣ ὁποία ἐκτὸς ἄλλων, ὥρισεν ἢ σημαία τοῦ ἔθνους νὰ εἶναι κυανόλευκος.

Καταστροφή τοῦ Δράμαλης (25—27 Ἰουλίου 1822). Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822 ὁ Σουλτᾶνος ἔστειλε κατὰ τῆς Πελοποννήσου τὸν ἄριστον ἐκ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ Μαχμοῦτ πασᾶν, τὸν ἐπικαλούμενον Δράμαλην, ἐπειδὴ κατήγετο ἐκ τῆς Δράμας τῆς Μακεδονίας. Ὁ Δράμαλης λαβὼν 24 χιλιάδας πεζῶν καὶ 6 χιλιάδας

ιππέων ἐξεκίνησεν ἐκ τῆς Λαρίσσης καὶ προχωρῶν καὶ λεηλατῶν τὰ πάντα ἔφθασεν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὸ Ἄργος τῆς Πελοποννήσου, ὁπόθεν ἔμελλε νὰ διευθυνθῆ κατὰ τῆς Τριπόλεως. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας. Εἰς τὴν γενικὴν δ' ἐκείνην ἀπελπισίαν δύο μόνον ἄνδρες ἔμειναν ἀκλόνητοι, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης καὶ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Οὗτοι διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πορείαν τῶν Τούρκων κατέλαβον, ὁ μὲν Ὑψηλάντης μετὰ 700 Ἑλλήνων τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ Ἀργους, ὁ δὲ Θεόδωρος μετὰ 10 χιλιάδων τὸ χωρίον Μύλους.

Ὁ Δράμαλης, πολιορκῶν τὸ Ἄργος, περιῆλθεν εἰς δύσκολον θέαιιν διότι ἔλειψαν αἱ τροφαί, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοῦ πεινῶντες ἔτρωγον ἄωρους σταφυλάς καὶ ἀσθενοῦντες ἀπέθνησκον σωρηδόν· ἕνεκα δὲ τούτου ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κόρινθον, ὅπως προμηθευθῆ ἐκεῖθεν τροφάς. Τὴν πρωτὰν λοιπὸν τῆς 25 Ἰουλίου ἀπέστειλε τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς Κόρινθον· ἀλλ' ὁ Κολοκοτρῶνης, καταλαβὼν μετὰ 2350 ἀνδρῶν τὰ στενά τῶν Δερβενακίων, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλον νὰ διελθῶσιν οἱ ἐχθροί, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ ἠφάνισε περὶ τὰς 3 χιλιάδας. Ὁ Δράμαλης ἰδὼν τὴν τοιαύτην καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ του, τοσοῦτον ἐφοβήθη, ὥστε ἔμεινεν ἀκόμη μίαν ἡμέραν εἰς τὸ Ἄργος, τὴν δὲ ἐπομένην, 27 Ἰουλίου, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κόρινθον δι' ἄλλης ὁδοῦ καὶ οὐχὶ διὰ τῶν Δερβενακίων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ Ἕλληνες ἐπιπεσόντες κατ' αὐτοῦ ἐφόνευσαν περὶ τοὺς χιλίους καὶ ἄπειρα λάφυρα περιέπεσαν εἰς χεῖρας αὐτῶν. Τέλος ὁ Δράμαλης κακῶς ἔχων ἔφθασεν εἰς Κόρινθον καὶ ἐκεῖ ἀσθενήσας ἐκ τῆς μεγάλης του λύπης ἀπέθανεν.

Ὁ Κολοκοτρῶνης μετὰ τὸ λαμπρὸν τοῦτο κατόρθωμα ἐθαυμάσθη ὑφ' ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἐπαναστάσιν ὁ Κολοκοτρῶνης ἐξηκολούθει νὰ ἀγωνίζηται γενναίως καὶ πάντοτε εὑρίσκει τρόπον νὰ νικᾷ πᾶσαν δυσκολίαν καὶ νὰ ἐμπνέῃ φόβον μὲν εἰς τοὺς ἐχθρούς, θάρρος δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀθήναις τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1843 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς πόλεως μετὰ πολλῶν τιμῶν.

44. Πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

(28 Ὀκτωβρίου—31 Δεκεμβρίου 1822).

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὁ γνωστὸς Χουρσίτ πασᾶς, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Σουλιώτας ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν· ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ αὐτούς, ἀνέθεσε τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου εἰς τὸν Ὁμέρ Βριώνην, αὐτὸς δὲ ἦλθεν εἰς Λάρισσαν. Οἱ Σουλιῶται ἀντέστησαν ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ἔνεκα ἐλλείψεως τροφῶν συνωμολόγησαν συνθήκην μετὰ τοῦ Ὁμέρ Βριώνου κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεχρέωθησαν νὰ παραδώσωσι τὸ Σούλι καὶ ἀπέλθωσι· τότε δὲ ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὅπου ἐξακολούθησαν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Σουλίου ὁ Ὁμέρ Βριώνης καὶ ὁ Μεχμέτ Ῥεσίτ πασᾶς, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο καὶ Κιουταχῆς, ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου μετὰ 11 χιλιάδων στρατιωτῶν καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτὸ τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1822· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Ἰουσοῦφ, πασᾶς τῶν Πατρῶν, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν διὰ 3 πλοίων ἀπὸ θαλάσσης καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ **πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.**

Τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἦτο ἐτοιμόροπον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔκειντο δέκα τέσσαρα μόνον παλαιὰ καννόνια· τροφαὶ καὶ πολεμεφόδια ὑπῆρχον δι' ἓνα μόνον μῆνα, οἱ δὲ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ Μεσολόγγιον δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 600. Διὰ τοῦτο πολλοὶ προέτειναν εἰς τοὺς ἀρχηγούς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον καὶ Μάρκον Μπότσαρην νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν καὶ φύγωσιν· ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος εἶπεν : «ἰδῶ θὰ ἀποθάνω, δὲν φύγω». «Καὶ ἐγώ», εἶπεν ὁ Μπότσαρης, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπεφάσισαν πάντες νὰ μείνωσιν ἐκεῖ.

Οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι κατὰ τῆς πόλεως ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ νύκτας, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωνον, διότι οἱ πολιορκούμενοι ἀνθίσταντο γενναίως. Θέλοντες δὲ οἱ Ἕλληνες νὰ κερδήσωσι χρόνον, μέχρις ὅτου φθάσωσι βοήθειαι ἐκ Πελοποννήσου, προσεποιήθησαν, ὅτι ἤθελον νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν, καὶ ἤρχισαν διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ

Ὁμὲρ Βριώνου. Ἄλλ' ἐνφ' οὗτος ἤλιπεν, ὅτι θὰ παρεδίδετο ἡ πόλις. ἔφθασαν αἴφνης 7 πλοῖα ὑπὸ τὸν Μιαούλην, τὰ ὅποια διεσκόρπισαν τὰ τρία τουρκικὰ καὶ ἀπεβίβασαν εἰς τὴν πόλιν τροφάς, πολεμφοδία καὶ 1000 πολεμιστάς. Τότε οἱ Ἕλληνες λαβόντες θάρρος, ἐμήνυσαν εἰς τὸν Ὁμὲρ Βριώνην : « Ἄν θέλῃς τὸ Μεσολόγγι, ἔλα νὰ τὸ πάρῃς ».

Ὁ Ὁμὲρ Βριώνης, ἰδὼν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐνέπαιζαν αὐτόν, ὠργίσθη πολὺ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικὴν ἔφοδον κατὰ τοῦ Μεσολογγίου τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων (24 Δεκεμβρίου), ὅποτε οἱ πολιορκούμενοι θὰ εὕρισκοντο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην μαθόντες οἱ Ἕλληνες, δὲν ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ κατέλαβον τὰς καταλλήλους θέσεις καὶ περιέμενον τοὺς ἐχθρούς. Ὅτε λοιπὸν οἱ Τούρκοι τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐπεχείρησαν τὴν ἔφοδον, οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι κατ' αὐτῶν τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὥστε ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, φονεύσαντες περὶ τοὺς 500 καὶ κυριεύσαντες δώδεκα σημαίας.

Οἱ Τούρκοι, ἀκούσαντες, ὅτι πρὸς βοήθειαν τοῦ Μεσολογγίου καταφθάνει ὁ Ὀδυσσεύς, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν (31 Δεκεμβρίου) καὶ ἔφυγον μὲ βίαν καὶ ἀταξίαν. ἐνφ' δὲ διέβαινον τὸν ποταμὸν Ἀχελῶν ἐπνίγησαν περὶ τοὺς 500, οἱ δὲ λοιποὶ ἔφθασαν κατησχυμμένοι εἰς Ἡπειρον. Οὕτω δὲ διὰ τῆς συνέσεως καὶ ἀνδρείας τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη ἐσώθη τὸ Μεσολόγγιον καὶ ὁλόκληρος ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς.

45. Μᾶρκος Μπότσαρης (1790—1823).

Νυκτερινὴ ἔφοδος κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου καὶ θάνατος αὐτοῦ (9 Αὐγούστου 1823).

Ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ἐγεννήθη τῇ 1790 εἰς τὸ περίφημον Σούλι καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Κίτσου Μπότσαρη. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σουλίου ὑπὸ τοῦ Ἀλή (1803), ὁ Μᾶρκος κατέφυγε μετὰ τῶν λοιπῶν Σουλιωτῶν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ὅπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου καὶ ἐγίναν ἀδελφοποιτοί· μετὰ δὲ τὴν ἐκρηξί τῆς ἐπαναστάσεως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐπολέμησεν κατὰ τῶν Τούρκων εἰς πολλὰς μάχας.

Κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ὁ Μάρκος Μπότσαρης ἔδειξεν, ὡς γνωρίζομεν, μεγίστην ἀνδρείαν καὶ στρατηγικὴν φρόνησιν καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔστειλεν εἰς αὐτὸν δῖπλωμα στρατηγοῦ. Ἄλλ' ὁ μετρίοφρων ἀνὴρ μὴ θέλων νὰ προσβληθῇ ἢ φιλοτιμία τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἔλαβε τὸ δῖπλωμα, τὸ ἐπίλησεν ἐνώπιον αὐτῶν μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἔπειτα τὸ ἔσχισεν εἰπὼν·

Μάρκος Μπότσαρης

«Ὅποιος εἶναι ἄξιος παίρνει αὔριον τὸ δῖπλωμά του μὲ τὸ σπαθὶ ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐχθρόν». Πάντες οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἐθαύμασαν τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ ἀνδρείου συντρόφου των καὶ ἐπήνεσαν αὐτόν.

Ἐν ἔτει 1823 δέκα ἕξ χιλιάδες Τουρκαλβανῶν εἰσέβαλον εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ 4 χιλιάδες τούτων ὑπὸ τὴν Τσελαλεδῆν Μπένν ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸ Καρπενήσιον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Μάρκος ἐξῆλθε τοῦ Μεσολογγίου μετὰ 350 Σουλιωτῶν καί, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ μετ' αὐτῶν ἐν καιρῷ νυκτὸς κατὰ τῶν ἐν Καρπενησίῳ ἐστρατοπεδευμένων ἐχθρῶν. Ἄλλ' ὅτε ἦλθεν ἡ ὠρισμένη ὥρα καὶ δὲν ἐφαίνοντο οἱ ἄλλοι, ὁ Μάρκος ἀπεφάσισε νὰ

εκτελέσῃ μόνος του τὸ τολμηρὸν σχέδιόν του καὶ ἐφορμᾷ ζιφήρης κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου (9 Αὐγούστου 1823). Ἐντρομοὶ ἐξύπνησαν οἱ Τουρκαλθανοὶ καὶ ῥίψαντες τὰ δῖπλα των ἐτρέποντο εἰς φυγὴν φονευόμενοι ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν. Δισχιλίοι Τουρκαλθανοὶ ἐφανεύθησαν τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἰς πασὰς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Θέλων δὲ ὁ Μᾶρκος νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον καὶ τὸν Τσελαεδῆν Μπέην, ἔτρεξε πρὸς τὴν μάνδραν, ὅπου αὐτὸς εὕρισκετο καὶ, ὑψώσας τὴν κεφαλὴν του ὑπεράνω τοῦ περιτειχίσματος, ἦτο ἔτοιμος νὰ πηδήσῃ ἐντός· ἀλλ' αἰφνης σφαῖρα ῥιφθεῖσα ἐκ τῆς μάνδρας ἐκτύπησεν αὐτὸν εἰς τὸ μέτωπον καὶ οὕτως ὁ ἦρως ἔπεσε νεκρὸς ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν!

Οἱ Σουλιῶται περίλυποι παρέλαβον τὸν νεκρὸν τοῦ ἐνδόξου ἀρχηγοῦ των καὶ ἔφερον εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ἔθαψαν αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς. Οὕτως ἀπέθανεν ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἀληθῶς εἰς τῶν ἡρωικωτάτων ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως.

46. Δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου

(13 Ἀπριλίου — 3 Ὀκτωβρίου 1825).

Ὁ Σουλτᾶνος, θέλων διὰ παντὸς τρόπου νὰ ὑποτάξῃ τὸ ἡρωικὸν Μεσολόγγιον διώρισε κατὰ τὸ ἔτος 1825 ἀρχιστράτηγον τὸν Κιουταχῆν καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν: «Κιουταχῆ, τὸ Μεσολόγγιον ἢ τὴν κεφαλὴν σου». Ὁ Κιουταχῆς, λαθὼν 20 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῇ 15 Ἀπριλίου ἐπολιορκήσεν αὐτό.

Τὸ Μεσολόγγιον τότε υπερῆσπιζον 5 χιλιάδες περίπου ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὀχυρωθῆ καλῆτερον ἢ κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν· ἐκτός δὲ τούτων ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει καὶ 12 χιλιάδες γυναικῶν, παιδῶν καὶ γερόντων, καὶ ἕνεκα τούτου αἱ ὀλίγαι τροφαί, τὰς ὁποίας εἶχον ἔμελλον ταχέως νὰ ἐλαττωθῶσιν· εὐτυχῶς ὁμως προφθάσας ὁ Ἕλληνας νικὸς στόλος εἰσήγαγε τροφὰς εἰς τὴν πόλιν καὶ οὕτως οἱ πολιορκούμενοι ἔλαβον θάρρος πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος. Ἀλλ' ἐνῶ ἀπέκρουον τὰς ἐφόδους τοῦ Κιουταχῆ, αἰφνης τῇ 28 Ἰουνίου φθάνει ὁλόκληρος ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Χοσερέφ πασᾶν καὶ πολιορκεῖ τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ θαλάσσης.

Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Χασρέφ ὁ Κιουταχῆς προέτεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν· ἀλλ' οὗτοι ὑπερηφάνως ἀπήντησαν, ὅτι αἱ κλεῖδες τῆς πόλεως κρέμονται εἰς τὰ καννῶνια αὐτῆς. Τότε ὁ Κιουταχῆς, ὀργισθεὶς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, διέταξεν ἔφροδον καὶ εὐθὺς 10 χιλιάδες Ἀλβανῶν ὤρμησαν νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ τῶν τειχῶν· ταχέως ὁμως οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι, διότι οἱ Ἕλληνες μετὰ θαυμαστῆς ἀνδρείας ἀπέκρουσαν αὐτοὺς φονεύσαντες περὶ τοὺς 500. Οἱ ἔχθροί ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης δὲν ἀπώλεσαν τὸ θάρρος των καὶ διὰ τοῦτο ἐπεχείρησαν καὶ δύο ἄλλας ἐφόδους, ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐδὲν κατώρθωσαν.

Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ἀπέκρουον τὰς ἀλλεπαλλήλους ταύτας ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν, ὁμως ἤρχισαν νὰ φοβῶνται ἄλλον ἐχθρὸν φοβερώτερον, τὴν πείναν. Ἄλλ' εὐτυχῶς ἔφθασε καὶ πάλιν ὁ Ἕλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Μιαοῦλην, ὁ ὁποῖος ἐφορμήσας κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ, ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν πόλιν τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Οἱ πολιορκούμενοι τότε ἐνθουσιασθέντες ἐξῆλθον τῆς πόλεως ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ ἐφορμήσαντες κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου, ἐπέφεραν μεγάλην καταστροφὴν. Ὁ Κιουταχῆς βλέπων, ὅτι μόνος δὲν ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον, ἠναγκάσθη νὰ στατοπεδεύσῃ μετὰ τοῦ ὀλίγου στρατοῦ του εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, περιμένων νέας βοηθείας (5 Ὀκτωβρίου 1825).

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1825 ἔφθασε πρὸς βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ ὁ Ἰμπραήμ πασῶς ἐκ Πελοποννήσου καὶ οὕτω οἱ δύο πασσαδες κατώρθωσαν μετὰ πεισματῶδεις ἀγῶνας νὰ κυριεύσωσι τὸ ἠρωικὸν Μεσολόγγιον τῇ 10 Ἀπριλίου 1826.

47. Γεώργιος Καραϊσκάκης (1782—1827).

Νίκαι καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐγεννήθη τῷ 1782 ἐν τῷ χωρίῳ Σκουληκαριῶ τῆς Ἄρτης. Ὁ ἦρωας οὗτος ἦτο μικρὸς τὸ ἀνάστημα ἰσχνὸς καὶ νευρικός, ἀλλὰ δραστήριος καὶ ἐξοχος στρατηγικὸς ἀνὴρ. Νεώτατος ὑπηρέτησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ κατετάχθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅτε

ἐξεργάγη ἢ ἐπανάστασις, ὁ Καραϊσκάκης καταλιπὼν τὰ Ἰωάννινα ἔλαβε τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ μέχρι τοῦ 1826 ἦτο ἀπλοῦς καπετᾶνος.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ὁ μὲν Ἰμβρατὴμ πᾶσας ἐπέστρεψεν εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ Κιουταχῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ 10 χιλιάδων Τουρκαλβανῶν καὶ, πολιορκήσας αὐτάς, ἐκυρίευσεν τῇ 3 Αὐγούστου 1826· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπολιορκήσεν καὶ τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ὁποίαν ἐφύλαττον 1400 Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Γούραν. Ἦτο δὲ ἡ Ἀκρόπολις τὸ μόνον μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον κατεῖχον οἱ Ἕλληνες, διότι τὰ λοιπὰ εἶχον κυριευθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἂν αὕτη ἐπιπτεν, ἡ ἐπανάστασις θὰ ἐκινδύνευεν νὰ σβεσθῆ. Εἰς τὴν δεινὴν δὲ ταύτην περίστασιν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔστρεψε τὰ βλέμματα εἰς τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην καὶ διώρισεν αὐτὸν Ἀρχιστράτηγον τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ὁ Καραϊσκάκης λαβὼν τὴν ἀρχιστρατηγίαν, δὲν εἶχεν οὔτε στρατὸν οὔτε πολεμεφῶδια, οὔτε χρήματα· κατῴρθωσεν ὅμως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ συναθροίσῃ περὶ τὰς 4 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ μετ' αὐτῶν κατέλαβε τὸ χωρίον Χαϊδάριον, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Κιουταχῆς εὐθύς ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ μετὰ 2 χιλιάδων ἰππέων, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ ἐκυρίευσεν δύο σημαίας. Μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ὁ Κιουταχῆς καὶ πάλιν ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη μετ' ἀνωτέρας δυνάμεως καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἐλευσίνα. Ἐκτοτε δὲ ἡ ἀκρόπολις ἐπολιορκήθη στενωτέρον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ δὲ φρούραρχος αὐτῆς Γούρας ἐφορεύθη κτυπηθεὶς ὑπὸ ἐχθρικῆς σφαίρας.

Ὁ Καραϊσκάκης διορίσας νέον φρούραρχον τῆς Ἀκροπόλεως τὸν Κριεζώτην, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἐλευσίνας εἰς Λεβάδειαν μετὰ 2500 ἀνδρῶν· συναντήσας δὲ παρὰ τὸ χωρίον Ἀράχωδαν 2 χιλιάδας Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸν Μουσταφάμπεην, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ, ἐπετέθη κατ' αὐτῶν καὶ ἠνάγκασε νὰ καταφύγωσιν εἰς πλησίον τινὰ λόφον. Ἐκεῖ δὲ οἱ Ἀλβανοὶ στενοχωρούμενοι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους, ἐπεχείρησαν νὰ φύγωσιν ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν ξιφῆρεις ἐφόνευσαν 1300 μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Μουσταφάμπεην, καὶ ἤχημαλώτισαν 400 (24 Νοεμβρίου 1826). Ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης νίκης ὁ Καραϊσκάκης

διεφημίσθη μεγάλας, ἡ δὲ Κυβέρνησις διέταξε νὰ ψαλῶσι δοξολογίαι πανταχοῦ διὰ τὸν θρίαμβον τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων. Μετ' ἄλλας δὲ δύο νίκας παρὰ τὸ Τουρκοχώριον καὶ Δίστομον ὁ Καραϊσκάκης ἡλευθέρωσε σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν Τούρκων καὶ νικητὴς ἐπέστρεψε μετὰ 1000 ἀνδρῶν εἰς Ἐλευσίνα· ἔπειτα δὲ κατέλαβε τὸ Κερατσίνιον πρὸς δυσμὰς τοῦ Πειραιῶς (3 Μαρτίου 1827), ὅπου προσήλθον καὶ πλείστοι ἄλλοι Ἕλληνες.

Γεώργιος Καραϊσκάκης

Ἄλλ' ὁ Κιουταχῆς ἐξηκολούθει νὰ πολιορκῆ ἀκόμη τὴν Ἀκρόπολιν, οἱ δὲ πολιορκούμενοι περιήλθον εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον δι' ἔλλειψιν τροφῶν· ἔνεκα δὲ τούτου ἀπεφασίσθη, ὅπως ἐπιτεθῆ κατ' αὐτοῦ ὁ Καραϊσκάκης τῇ 23 Ἀπριλίου καὶ λύσῃ οὕτω τὴν πολιορκίαν. Ἀλλὰ τὴν 22 Ἀπριλίου, ἐνῶ ὁ Καραϊσκάκης ἔκειτο ἀσθενής, πάσχων ἐκ σφοδροῦ πυρετοῦ, Κρητῆς τινες ἐπυροβόλησαν ἀνευ διαταγῆς κατὰ τῶν Τούρκων καὶ οὕτω συνεκροτήθη μάχη. Ὁ Καραϊσκάκης, ἀκούσας τοὺς πυροβολισμούς, εὐθὺς ἠγέρθη καὶ ἀρπάσας τὴν σπάθην ἐνὸς τῶν στρατιωτῶν, ὤρμησε κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἔτρεψεν

αὐτοὺς εἰς φυγὴν· ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν πυροβοληθεὶς ὑπὸ τινος Τούρκου κεκρυμμένου, ἐπληρώθη βαρέως εἰς τὴν κοιλίαν. Μόλις δὲ ἀναπνέων, μετεκομίσθη εἰς τι ἀτμόπλοιο, ἔπου ἐξομολογηθεὶς μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ περὶ τὴν πρωΐαν τῆς 23 Ἀπριλίου 1822 ἡμέραν τοῦ ὀνόματός του ἀπέθανε· ἐτάφη δὲ ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐθρηνήθη ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἡ δὲ Πατρίς εὐγνωμονοῦσα ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν μνημεῖον ἐν Φαλήρω.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη ὁ Κιουταχῆς ἐκυρίευσεν τὴν Ἀκρόπολιν (24 Μαΐου 1827) καὶ οὕτω ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ὑπέκυψε καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους.

47. Αἱ τρεῖς Μεγάλαι Δυνάμεις.

Ἡ ἐν Πύλῳ ναυμαχία (8 Ὀκτωβρίου 1827).

Ἐνῶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ὑπέκυπτε, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἠδυνήθη καὶ ὁ Ἰμβρὸς πασῶς ἐν Πελοποννήσῳ νὰ καταβάλλῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπὶ δύο σχεδὸν ἔτη ἔσφαζεν ἀγρίως τοὺς κατοίκους καὶ ἐλεηλάτει ἀπανθρώπως τὴν χώραν. Οὕτω δὲ οἱ ἑπταετεῖς τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐφαίνοντο, ὅτι θὰ ἐματαιοῦντο, ἡ δὲ Ἑλλάς θὰ περιήρχετο καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων.

Ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, οἱ κάτοικοι τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς τῆς Ἀμερικῆς, ἀκούοντες τὰ ἡρωϊκὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνδραγαθήματα κατὰ τῶν Τούρκων, ἐθαύμαζον καὶ συνεπάθον αὐτούς. Διὰ τοῦτο πανταχόθεν ἀπεστέλλοντο πρὸς αὐτοὺς χρήματα, πολεμεφῶδια καὶ ἄλλα πράγματα, πολλοὶ δὲ Ἴταλοὶ, Γάλλοι, Ἀγγλοὶ καὶ Γερμανοὶ φιλέλληνες ἤρχοντο εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμουν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Κυβερνήσεις, ὅτε ἤκουσαν τὰς ἀγρίας σφαγὰς καὶ λεηλασίας τοῦ Ἰβραῆμ συνεπάθησαν τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐπεθύμουν νὰ λάβῃ τέλος ὁ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πόλεμος.

Αἱ τρεῖς λοιπὸν Μεγάλαι Δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσσία τῆς 24 Ἰουνίου 1827 συνεφώνησαν ἐν Λονδίνῳ νὰ καταπαύσωσι τὸν μεταξὺ

Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πόλεμον. Ὅτε δὲ ἀνηγγέλθη εἰς τὰς δύο κυβερνήσεις ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν Δυνάμεων, ἡ μὲν Ἑλληνικὴ προθύμως παρεδέχθη αὐτήν, ἡ δὲ Τουρκικὴ ὄχι μόνον δὲν ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ διέταξε τὸν Ἰβραῆμ νὰ ἐξακολουθῇ τὰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Τὴν ἀπειθειαν ταύτην τῆς Τουρκίας βλέπουσαι αἱ Δυνάμεις, ἠναγκάσθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι βίαν κατ' αὐτῆς καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέπλευσαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας 12 Ἀγγλικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Κοδριγκτῶνα, 7 Γαλλικὰ ὑπὸ τὸν Δερινῦ καὶ 8 Ῥωσσικὰ ὑπὸ τὸν Ἄϊδεν.

Οἱ τρεῖς ναύαρχοι ἐνώσαντες τοὺς στόλους αὐτῶν, ἀνεκοίνωσαν εἰς τὸν Ἰβραῆμ τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων καὶ διέταξαν αὐτὸν νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν. Ὁ Ἰβραῆμ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἔπειτα, λαβὼν νέας διαταγὰς παρὰ τοῦ Σουλτάνου, ἤρχισε νὰ ἐρημώνῃ τὴν χώραν· ἐπυρπόλησεν ὅσα χωρία εἶχον μείνει, ἐξεριζῶσε καὶ κατέκοψε περὶ τὰς 60 χιλιάδας συκῶν καὶ 25 χιλιάδας ἐλαιῶν καὶ κατέσφαξε χιλιάδας γυναικῶν καὶ παιδιῶν. Τούτου ἕνεκα οἱ τρεῖς ναύαρχοι εἰσέπλευσαν τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1827 εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου, ὅπου εὕρισκετο καὶ ὁ Τουρκοαἰγυπτιακὸς στόλος ἐξ 120 πλοίων καὶ διέταξαν νὰ ἀποπλεύσῃ ὁ μὲν Τουρκικὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ Αἰγυπτιακὸς εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ἀλλ' ὁ ναύαρχος τοῦ Τουρκικοῦ στόλου Μουχαρέμπης, ἔστειλεν εὐθύς καὶ παρεκάλεσε τὸν Κοδριγκτῶνα, ὁ ὅποιος εἶχε καὶ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος. Ὁ Κοδριγκτῶν ὁμῶς ἀπήντησεν ὑπερηφάνως : « Δὲν ἤλθον νὰ λάβω διαταγὰς, ἀλλὰ νὰ δώσω ! »

Ἡ ὥρα ἦτο δευτέρα καὶ ἡμίσεια μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε οἱ Τούρκοι ἐπυροβολήσαν πρῶτον μὲν κατὰ τινος Ἀγγλικοῦ λέμβου καὶ ἐφόνευσαν ἓνα ἀξιωματικόν, ἔπειτα δὲ κατ' ἄλλου λέμβου καὶ τέλος κατ' αὐτῆς τῆς Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος. Τότε ὁ Κοδριγκτῶν, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κρατήσῃ τὴν ὀργὴν του, διέταξε « πῦρ » καὶ οὕτως ἤρχισε λυσσῶδης ναυμαχία. Τέσσαρας ὥρας διήρκεσεν ἡ ναυμαχία αὕτη, καὶ ὀλόκληρος ὁ Τουρκοαἰγυπτιακὸς στόλος κατεβυθίσθη, ἐκτὸς 20 πλοίων, καὶ 6 χιλιάδες ἀνδρῶν ἐφονεύθησαν· ἐνῶ ἐκ τῶν συμμάχων ἐφονεύθησαν 170, καὶ ἐπληρώθησαν 470.

Ἀπερίγραπτος ἦτο ἡ χαρὰ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου· πάντες ἔτρεξαν εἰς τοὺς ναοὺς, διὰ νὰ εὐχαρι-

στήσωσι τὸν Θεόν, διότι ἐνόμισαν, ὅτι διὰ τῆς ἐν Πύλῳ ναυμαχίας τὰ δεινὰ τῶν ἐπαύοντο καὶ ἐξησφαλιζέτο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἀγαπητῆς αὐτῶν πατρίδος.

Ἐπειδὴ ὁ Ἰμβραήμ πασῶς δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἡ Γαλλία ἀπέστειλε 14 χιλιάδας Γάλλων στρατιωτῶν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Μαιζῶνα, οἱ ὅποιοι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ φύγῃ εἰς Αἴγυπτον τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1828. Οὕτω δὲ ἡ Ἑλλὰς ἀνέπνευσε, ἀπαλλαγθεῖσα τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐχθροῦ.

48. Ἰωάννης Καποδίστριας (1776—1831).

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Κερκύρα τῷ 1776 καὶ κατήγετο ἐξ ἐπισήμου καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐσπούδασεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Εὐρώπην, ὅπου ἐτελειοποίησε τὰς σπουδὰς του. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος ὁ Α', ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ Καποδιστρίου, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Πετρούπολιν (1809) καὶ διώρισεν εἰς Ῥωσικὴν ὑπηρεσίαν. Τοσοῦτον δὲ ἱκανὸς καὶ ἀξίος ἀνεδείχθη ὁ Καποδίστριας εἰς τὸ ἔργον του, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ ἑπτὰ ἔτη, δηλ. τῷ 1816, διώρισεν αὐτὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἐνῷ ὁ Καποδίστριας εὕρισκετο ἐν Πετρούπολει, ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ὡς γνωρίζομεν, προέτεινε εἰς αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐδέχθη. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπταετοῦς ἐπαναστάσεως τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀνωμαλίαν καὶ ταραχήν, ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, θέλουσα νὰ ἐπιφέρῃ τὴν τάξιν, ἔστρεψε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν σοφὸν Καποδίστριαν καὶ διώρισεν αὐτὸν τῇ 19 Μαρτίου 1827 Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος διὰ μίαν ἐπταετίαν.

Δεχθεὶς ὁ Καποδίστριας μετὰ προθυμίας τὴν θέσιν τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἀφῆκε τιμὰς καὶ δόξαν καὶ τῇ 6 Ἰανουαρίου 1828 κατέπλευσεν εἰς Ναύπλιον, ὅπου ἔγινε δεκτὸς μετ' ἰθουσιασμοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ τῇ 12 Ἰανουαρίου μετέβη εἰς Αἴγιναν καὶ ὀρκισθεὶς ἀνέλαβε μετὰ θάρρους τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Κυβερνήτης, διοργανώσας στρατόν, διέταξε τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην καὶ τὸν Ἄγγλον φιλέλληνα Τζώρτζ νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἐκδιώξωσιν ἐκεῖθεν τοὺς Τούρκους. Καὶ ὁ μὲν Τζώρτζ ἠλευθέρωσε τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ὁ δὲ Ὑψηλάντης τὴν ἀνατολικὴν, νικήσας λαμπρῶς 5 χιλιάδας Τούρκων ἐν Πέτρῳ τῆς Βοιωτίας (12 Σεπτεμβρίου 1829). Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἐν Πέτρῳ νίκης ἔλαβε τέλος ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις καὶ ἐπεσφραγίσθη ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Τούρκων ὁ Καποδίστριας ἐφρόντισε περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ. Ἰδρυσε πολλὰ δημοτικὰ καὶ Ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς διάφορα μέρη, ὄρφανοτροφεῖον καὶ διδασκαλεῖον ἐν Αἰγίνῃ, στρατιωτικὴν σχολὴν ἐν Ναυπλίῳ, τὸ ὁποῖον τότε ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, Ἱερατικὴν σχολὴν ἐν τῇ νήσῳ Πόρφ καὶ Γεωργικὴν σχολὴν ἐν Τίρυνθι. Ἐπροστάτευσε πρὸς τούτοις τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν. Ἐφῆρεν ἄροτρα ἐκ Βελγίου καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν καλλιέργειαν τῶν γεωμήλων. Ὡς Κυβερνήτης μισθὸν δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ, ἀλλ' ἔζη μὲ μεγάλην λιτότητα, καταθέσας μάλιστα τὰ πρῶτα κεφάλαια πρὸς ἴδρυσιν Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐκ τῶν ἰδίων χρημάτων.

Ὁ Καποδίστριας τοιουτοτρόπως ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς χώρας, εἴλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐθεώρει πάντας τοὺς Ἕλληνας ἴσους ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἐδίκαζε καὶ ἐτιμῶρει μετὰ τῆς αὐτῆς αὐστηρότητος τοὺς ἀπειθοῦντας ὁποῖοι δῆποτε ἦσαν οὗτοι. Οὕτω δὲ ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ποτὲ τὴν φυλάκισιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Πετρόμπεη, διότι οὗτος ἔδειξεν ἀπειθεῖαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐνεκα τούτου ὁ ἀδελφὸς καὶ υἱὸς τοῦ Πετρόμπεη, Κωνσταντῖνος καὶ Γεώργιος Μαυρομιχάλης, ἐδολοφόνησαν αὐτὸν ἐν Ναυπλίῳ τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1831, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐνῶ εἰσῆρχετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος. Ἡ Ἑλλὰς ἐθεώρησε συμφορὰν μεγίστην τὸν θάνατον τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρός, διότι ἀπώλεσε τὸν ἀληθῆ αὐτῆς Κυβερνήτην. Ἐτάφη δὲ ὁ νεκρὸς τοῦ Καποδιστρίου ἐν Κερκύρᾳ, ὁ δὲ τάφος αὐτοῦ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Ἰωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος».

* 49. Ἰδρυσις Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Ἰωάννου καὶ Γεώργιου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου μεγάλη ἀταξία καὶ ἀναρχία ὑπῆρχε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο αἱ τρεῖς Δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσσία ἐπιθυμοῦσαι νὰ προλάβωσι τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας ἐξέλεξαν τῇ 28 Ἀπριλίου 1832 βασιλεῖα αὐτῆς τὸν Ἰωάννου, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ φιλέλληνοσ βασιλεῶσ τῆσ Βαυαρίας Λουδοβίκου. Οὕτω δὲ ἡ Ἑλλὰσ ἀνεκκηρύχθη Βασίλειον καὶ περιέλαβε τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον, τὰς Κυκλάδασ νήσουσ, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰς Βορείουσ Σποράδασ νήσουσ.

Ὁ Ἰωάννου δεχθεὶσ τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα ἔφθασεν εἰσ Ναύπλιον τῇ 25 Ἰανουαρίου 1833· ἐνῶ δὲ ἐπάτει ἐπὶ τῆσ ξηρὰσ, χιλιάδεσ Ἑλλήνων ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ πάντεσ ἐκ τῆσ μεγάλησ χαρὰσ των ἔκλειον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνήλικοσ, ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα Ἀντιβασιλεία μέχρι τῆσ 10 Μαΐου τοῦ 1835, ὁπότε ὁ Ἰωάννου, συμπληρώσασ τὴν νόμιμον ἡλικίαν, ἀνέλαθεν αὐτὸσ τὴν κυβέρνησιν. Εἶχε δὲ τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐν Ἀθήναισ, διότι αὐταὶ εἶχον γίνεσ πρωτεύουσα τῆσ Ἑλλάδοσ ἀντὶ τοῦ Ναυπλίου ἀπὸ τῆσ 1 Ἰανουαρίου 1835.

Τῷ 1836 ὁ Ἰωάννου μετέβη εἰσ Γερμανίαν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ἀμαλίαν, τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτοσ ἐπέστρεψε μετ' αὐτῆσ εἰσ Ἀθήνασ. Ὁ Ἰωάννου ἠγάπησε τὴν Ἑλλάδα ὡσ ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα καὶ ἐφρόντισε μετὰ ζήλου περὶ τῆσ προόδου καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆσ· ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰσ τέχνασ, τῷ δὲ 1837 ἱδρυσεν ἐν Ἀθήναισ καὶ τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐβασίλευσε δὲ περὶ τὰ 29 ἔτη δηλ. μέχρι τοῦ 1862, ὁπότε ἔνεκα πολιτικῶν λόγων ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῇ 10 Ὀκτωβρίου καὶ ἔφυγεν εἰσ Βαυαρίαν μετὰ τῆσ βασιλίσσησ Ἀμαλίας.

Μετὰ τὸν Ἰωάννου βασιλεὺσ τῆσ Ἑλλάδοσ ἐξελέχθη τῇ 18 Μαρτίου 1863 ὁ μέχρι σήμερον βασιλεύων Γεώργιοσ ὁ Α', δευτερότοκοσ υἱὸσ τοῦ Βασιλεῶσ τῆσ Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Θ'. Κατῆλθε δὲ ὁ Γεώργιοσ εἰσ Ἀθήνασ τῇ 18 Ὀκτωβρίου 1863 καὶ ἔγεινε δεκτόσ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἡ δὲ ἀφιξίσ του ἐπανηγυρίσθη διὰ τριημέρων φωταψιδῶν. Τότε ἡ

Ἄγγλία χάριν τοῦ Γεωργίου παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἰονίους νήσους, δηλ. τὴν Ἑπτάνησον.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1867 ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐνυμφεύθη ἐν Πετροπόλει τὴν Μεγάλην Δούκισσαν Ὀλγαν καὶ τῇ 21 Ἰουλίου 1868 ἐγεννήθη ὁ Διαδόχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνος. Τῷ 1881 αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις παρεχώρησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέρος τῆς Ἡπείρου δηλ. τὸν νομὸν Ἄρτης, τῷ δὲ 1888 ἀνεκηρύχθη καὶ ἡ Κρήτη αὐτόνομος ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν πρίγκηπα Γεώργιον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου τοῦ Α΄.

Ἄλλ' ἂν καὶ τὰ μέρη ταῦτα ἠλευθερώθησαν ἐκ τῆς δουλείας τῶν Τούρκων, ὅμως ἑκατομμύρια ἀκόμη Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσι τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Θράκην, τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Κύπρον στενάζουσιν ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῆς δουλείας. Εἴθε δὲ νὰ ἀνατείλῃ ταχέως ἡ ἡμέρα ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν πάντες οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες θέλομεν θρῦσαι τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καὶ, ἀφοῦ ἀποτελέσωμεν μίαν Μεγάλην Ἑλλάδα, ὡς ἦτο τὸ παλαι, χαρμόσυνοι θέλομεν ἐορτάσῃ μίαν Πανελληνίαν ἐορτήν, τὰ Ἑλευθέρια. Εἴθε!

Τ Ε Λ Ο Σ

0020561219

ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΣΤΕΙΟΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Ελληνικής Πολιτικής

